

Nr 71

Onsdagen den 3 maj

Kl. 10.00

Nr 71

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

§ 1 Justerades protokollet för den 24 april.

§ 2 Föredrogs och hänvisades motionerna
nr 1686 och 1687 till näringsutskottet samt
nr 1688 till civilutskottet.

§ 3 Föredrogs, men bordlades åter försvarsutskottets betänkande nr 14,
socialförsäkringsutskottets betänkanden nr 19 och 20, socialutskottets
betänkande nr 18 samt utbildningsutskottets betänkanden nr 17–20.

§ 4 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 133.

§ 5 Det statliga utvecklingsbiståndet

Föredrogs utrikesutskottets betänkande nr 6 i anledning av Kungl.
Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag rörande det statliga
utvecklingsbiståndet jämte motioner.

(Redovisning av utskottsbetänkandet intages efter anförandena i
ärendet.)

Herr TALMANNEN yttrade:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för
samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen framställs
yrkanden beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Trots att vi nu är inne i det andra utvecklingsårtiondet
och det redan är mer än ett 20-tal år sedan debatten om u-hjälpen inom
FN och i Sverige började ta fart, kan vi i de rika länderna knappast
berömma oss av att ha angripit u-landsproblemen på ett realistiskt sätt.
Vi ökade u-hjälpen fram till i början av 1960-talet. Sedan dess har
biståndets andel i procent av i-ländernas bruttonationalprodukt sjunkit.
Vi har genom skyddstullar och andra importrestriktioner stängt ute
u-ländernas produkter från våra egna marknader. Ändå är det bara genom
ökade exportinkomster som u-länderna kan få de resurser som behövs för
att snabbt öka tillväxten. Samtidigt vet vi att den ohejdat snabba
befolkningsökningen slukar inemot hälften av u-ländernas ekonomiska
tillväxt och på ett avgörande sätt därmed begränsar möjligheterna till en
högre levnadsstandard.

Snabba resultat och lösningar står över huvud taget inte att få –
utveckling och u-hjälp kommer att ta tid. Det är inte fråga om *år* utan om

Onsdagen den
3 maj 1972

Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet

årtionden. Men u-hjälpen måste öka snabbt till helt andra dimensioner, om den skall få avsedd verkan: att vidga flaskhalsar och att få u-länderna att använda sina egna resurser bättre. Annars blir genomslagskraften för svag – trots FN:s utvecklingsstrategi och alla våra fina målsättningar.

Här finns anledning till både oro och eftertanke. Perspektiven är ingalunda ljusa. Risken för att u-ländernas förhoppningar om en snabb standardhöjning förbyts i hägringar är uppenbar. I det läget börjar svensk socialdemokrati att sväva på målet när det gäller våra internationella förpliktelser. Redan förra året ifrågasatte finansminister Sträng taktiken i u-hjälpsökningarna. I år kom han igen – med den enträgenhet som är hans signum – och förklarade sig beredd att låta skjuta på enprocentsmålet uppfyllande något är framåt i tiden. Eftersom regeringen tydligen inte kunde bestämma sig för vilken takt u-hjälpsökningarna de närmaste åren borde ha, sade man inte ett ord om den frågan i propositionen. Och vad värre är, den socialdemokratiska majoriteten i utskottet har inte velat – eller kunnat – uttrycka sig klart på den här punkten.

Trots att man förra året uttalade önskemål om en jämnare stegringstakt mot enprocentsmålet 1974/75, andas man nu inte ett ord av kritik mot det faktum att några ansträngningar inte gjorts i den riktningen av regeringen. Ingenstans slår man i otvetydiga ord fast att enprocentsmålet skall nås 1974/75.

Vad är det då som hindrat socialdemokraterna att uttrycka sig klarare? Inte svårigheten att få en majoritet – det stödet fanns hos mittenpartierna. Nej, orsaken är dels att man skrev sig samman med moderaterna, dels att man inte ville desavuera herr Sträng. Att moderaterna kan tänka sig en långsammare takt är kanske inte så märkligt, men att socialdemokraterna, som gärna vill framstå som den internationella solidaritetens förespråkare, så uppenbart förbereder sig för att skjuta enprocentsmålet något år framåt i tiden, det är uppseendeväckande. Kanske kommer man att förneka det här i kammaren, men är det inte så? Är det inte just därför som man inte velat slå fast än en gång – efter all den ovisshet som herr Strängs uttalanden skapat – att vi skall stå fast vid det löfte som riksdagen gav, när den antog enprocentsplanen 1968. Och är det bara en ren händelse att vi hörde mycket litet om u-hjälpen och enprocentsmålet vid årets första maj?

Verkligheten är att de fattiga u-länderna befinner sig för långt borta för att göra sin röst hörd, när vår egen ekonomi möter svårigheter. Men kampen om budgetanslagen härdnar. Som Gunnar Adler-Karlsson säger i "Hyckleriets årtionde" har alla andra stora reformer i vårt land kunnat stödja sig på en eller annan grupp, som direkt har tjänat på reformen. U-hjälpsreformen kan inte stödja sig på någon sådan inhemsk grupp. Därför, säger Adler-Karlsson, "måste politikerna gå i spetsen och leda opinionen".

Det är här socialdemokraterna nu sviker genom att av allt att döma överge enprocentsmålet. Varför skulle man annars inte klart kunna ta avstånd från herr Strängs uttalanden? Varför skulle man annars inte kunna stödja mittenpartiernas förslag att bemyndiga SIDA att under den återstående treårsperioden fram till 1974/75 utgå från en total anslagsökning motsvarande 3 gånger 35 procent i stället för de nuvarande

otillräckliga 25-procentiga höjningarna varje år?

Nej, sanningen är att regeringen och socialdemokraterna inte räknar med en jämnare anslagshöjning under de återstående åren, trots att både SIDA och riksdagen understrukit att det är önskvärt. När vi från liberalt håll tidigare begärt ökade anslag har vi fått veta att högre anslag inte kan utnyttjas, eftersom SIDA:s planering inte varit inriktad på den högre nivån. När vi nu i stället begär en högre planeringsram för SIDA, så får vi också nej av socialdemokraterna.

Herr talman! Vi är också besvikna på regeringens attityd i Bangladesh-frågan. Här har vi en ny nation, som på kort tid genomlevt ekonomiskt och politiskt förtryck, naturkatastrofer, krig och en av efterkrigstidens väldigaste flyktingströmmar. Behovet av hjälp är enormt.

Men Sverige gör inga exceptionellt stora insatser, och regeringen säger nej till det extraanslag på 100 miljoner kronor som mittenpartierna föreslagit – utöver de medel som står till buds inom SIDA:s budget. Regeringen har nöjt sig med vad som kan skrapas fram inom SIDA, och resultatet är att våra hittills aviserade hjälpinsatser motsvarar ungefär vad Sverige under normala omständigheter skulle ha givit till Östpakistan. Vad är anledningen till denna attityd, herr utrikesminister? Vore det inte rimligt med större omedelbara insatser från svensk sida – som svar på de vädjanden som kommit från både FN och Europarådet? Varför inte extra anslag? – Bangladeshs behov av valutatillskott är ju så stort.

Regeringens tveksamhet i fråga om u-hjälpen gör det så mycket mer nödvändigt att väl förankra biståndspolitiken hos vårt folk. Jag delar helt Adler-Karlssons uppfattning att politikerna måste ta sitt ansvar och gå före och leda opinionen. I det ligger naturligtvis att vi bör fatta de nödvändiga anslagsbesluten utan att ängsligt titta på gallupsiffror, men också att vi bör sörja för att u-landsinformationen når ut till alla medborgare och se till att u-hjälpen utformas så att den kan åtnjuta förtroende hos hela vårt folk. Ändå är informationssidan just ett av de områden där regeringen skär ned de anslag SIDA begärt. Så var det förra året och så är det i år också.

Regering och riksdag har begärt att SIDA skulle lägga fram en 4-årsplan för informationsverksamheten och det har nu skett. I fjol var motiveringen för departementschefen att skära ned SIDA:s äskanden att man ville avvakta planen. I år, när den föreligger, skär man ändå bort 2,25 miljoner kronor – eller mer än en tredjedel av den planerade budgeten för 1972/73. Det går främst ut över samarbetet med folkrörelser och enskilda organisationer och medför en minskning av bidragen till dem i förhållande till planen med ca 40 procent. Ett tryckfel i vår reservation har angivit minskningen till 50 procent. Det rör sig om ca 40 procent eller 1,2 miljoner kronor, även det en anmärkningsvärt hög prutning som får allvarliga konsekvenser.

Meningen med satsningen på folkrörelser har ju varit att bredda intresset för u-hjälp och u-landsproblem och att stärka den folkliga förankringen för de anslagsökningar som måste komma. De planerna måste nu kraftigt beskäras. Det är också ett mycket illa valt besparingsobjekt; informationen är inte överdimensionerad. Även med SIDA:s informationsplan obeskuren, som vi föreslår, utgör informationsbudgeten

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

bara en halv procent av årets totala biståndsanslag.

Men informationen kan inte ensam skapa förtroende för u-hjälpen. Verksamheten måste upplevas som realistisk och meningsfull av både svenska folket och mottagarna. Jag har i tidigare debatter hävdat att vår u-hjälp inte får ledas av snäva politiska bedömningar så att hjälp bara ges till länder med regimer av viss politisk kulör, länder som följer en socialistisk utvecklingsmodell. Det är ju så kommunisterna och dogmatikerna inom socialdemokratin vill att vår u-hjälp skall bedrivas. Vi skulle ge hjälp bara åt socialistiska, progressiva länder.

Om detta är att säga, att så har riksdagen aldrig beslutat. Den har i stället slagit fast att våra målsättningar för biståndet är möjliga att uppnå i u-länder "med olika politiska och ekonomiska system". Det är också därför som ett enigt utrikesutskott avstyrker en kommunistmotion i år, som yrkat på en sådan omfördelning av anslagen.

Enligt min mening är just detta att vi kan ge hjälp åt regimer av olika kulörer något av det mest värdefulla i den svenska biståndspolitikerna – inte i något slags balanstänkande, utan som ett resultat av saklighet och solidaritet, av en bedömning av behoven, av öppenheten för samarbete och av möjligheterna att ta till vara vår hjälp. Därför är jag för hjälp till så olika länder som Tanzania, Etiopien, Indien, Kenya, Cuba, Tunisien, Bangladesh och Vietnam. Därför kan jag inte finna moderaternas förslag att avbryta hjälpen till Cuba rimligt. Sverige gör här en värdefull insats genom att medverka till att bryta blockaden av Cuba. Det skulle inte heller vara förenligt med riksdagens betoning av att u-hjälpen måste planeras på lång sikt att nu bryta ett bistånd, som just börjat. Däremot måste hjälp till Cuba och Vietnam bedömas som varje annat bistånd, undergå samma behovsprövning *före* insatsen och samma *utvärdering* av resultaten efter insatsen. För min del tycker jag den av SIDA planerade anslagsnivån för Cuba är lämplig. Den ökning av det humanitära biståndet till Vietnam som häromdagen aviserades, vill jag också välkomna.

I fråga om anslagsnivån på insatserna i Zambia är vi däremot i mittenpartierna kritiska. Vi vill öka hjälpen till Zambia snabbare, så att den kommer upp i nivå med våra insatser i de östafrikanska länderna. Vi kan inte förstå varför Zambia skall hållas nere på en lägre nivå, samtidigt som detta land har det kanske mest utsatta politiska läget i hela Afrika. Även här finns yttre politiska skäl för vårt bistånd – vi stärker Zambias självständighet och dess förmåga att stå upp mot apartheidideologierna i Rhodesia och Sydafrika. Detta kan komma klarare till uttryck genom att våra anslag föres upp på samma nivå som i t. ex. Kenya och Etiopien.

I samma riktning går våra förslag att det humanitära stödet till befrielseströrelser i södra Afrika skall ökas. Det gäller Rhodesia, Namibia och Sydafrika. Hittills har endast enstaka och relativt blygsamma belopp utgått till sådana rörelser. Men det kan väl inte vara så att endast rörelser med avsevärda militära operationer skall stödjas? ANC i Sydafrika kan t. ex. inte genomföra direkta militära aktioner inne i landet men har däremot intensifierat sin underjordiska kamp mot rasförtrycket. Är inte detta värt ett rejält stöd? För både Rhodesia och Namibia har ju FN ett speciellt ansvar, och FN-rekommendationerna om stöd gäller också dessa områden. Ökat stöd i dag från Sverige kan betyda både ett stort

symboliskt värde och en stimulans för dessa organisationer.

Jag nämnde, herr talman, tidigare faran för ensidiga politiska bedömningar i u-hjälpen. Den risken är extra stor när det gäller befrielseörelser. Jag vill uttrycka min förvåning över den politiska bedömning, som lett till att Sverige när det gäller Angola inte finner en av de båda större rörelserna, FNLA, berättigad till stöd. Enligt trovärdiga rapporter har FNLA aktiviteter både inom och utom Angola. Det har verifierats av flera besökare i av FNLA behärskade områden i Angola, bl. a. svensken Olle Wästberg. Tidskriften Economist talade i höstas om vissa områden i Angola där FNLA höll motståndsfickor. Aktiviteterna i Zaire är också påtagliga för den som vill informera sig. FNLA:s sjukhus i Franquetti har 50 bäddar och mindre sjukstationer finns både i Zaire och i Angola. Enligt egna uppgifter har FNLA i dag 1 977 skolor med över 10 000 elever och nästan 300 lärare.

Något svenskt stöd till FNLA har inte utgått och, vad värre är, de politiska direktiven tycks ha varit sådana, att man inte särskilt aktivt försökt skaffa fram informationer. Har t. ex. vår ambassad i Kinshasa tagit direktkontakt med FNLA? Ett minimikrav borde vara att man utan förutfattade meningar skaffar sig så goda informationer som möjligt.

Herr talman! Detta leder mig till ett av våra förslag: att flyktingberedningen, som handlägger dessa frågor i samråd med UD och SIDA, skall utvidgas genom att parlamentariker från både regerings- och oppositionssidan får ingå som medlemmar. Vad har regeringen och socialdemokraterna för intresse av att hålla den demokratiska oppositionen utanför? Vad är det för fel med den allsidiga insyn som en sådan utvidgning skulle ge?

Herr utrikesminister! Nu när EEC-frågorna kommer att kräva mindre av Er tid, skulle jag önska att Ni tog det som en av Era huvuduppgifter att skapa förtroende och enighet om den svenska u-hjälpen. Men det betyder att regeringen skall vara villig att lyssna till och ta hänsyn till vad oppositionen har att säga. Visst finns i debatten betydande åsiktsskillnader, men ståndpunkterna, sådana som de utmejslas här i riksdagen, står dock vad beträffar huvudprinciperna för den svenska hjälpen varandra ganska nära. Vad det gäller är att skapa möjligheter till ett fortlöpande samråd. Det kunde vi ha fått i flyktingberedningen med litet god vilja från socialdemokratins sida. Det kommer vi att få i den nya sakkunnigutredningen genom att den får sedvanlig parlamentarisk representation och våra partier därmed får delta i arbetet.

Varför skulle inte i större utsträckning också diskussioner på ett förberedande stadium kunna ske inom utrikesutskottet? Det är dithän vi syftat, när vi i en reservation begär att den helhetsbild beträffande länderutvidgningen som riksdagen begärde förra året skall redovisas för riksdagen, innan Sverige engagerar sig i ett större bilateralt hjälpprogram i nya programländer.

Vi tycker inte det är tillfredsställande att något enstaka land föreslås. I stället borde en samlad bedömning kunna göras av vilka alternativ som finns, om övergången till programbistånd gör att antalet programländer kan öka, vilken tyngd språksvårigheterna bör tillmätas i valet av länder etc. Vi vill inte motsätta oss att Chile undersöks som mottagarland – det

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

finns skäl för det – men debatten bör inte bara gälla det landet. Varför inte låta SIDA utarbeta ett underlag för en sådan helhetsbedömning, som regeringen sedan kan basera sina förslag på? En annan viktig del av biståndets länderinriktning är naturligtvis de väsentliga förändringar i anslagsnivån som vidtas i pågående länderprogram. Även här bör en redovisning av planeringen för riksdagen ske.

Jag tror också, herr utrikesminister, att det skulle kunna ha en mycket välgörande effekt, om Ni kunde medverka till att viljan till ensidig politisering hölls i mera strama tyglar. Det får inte vara så, att man planerar att avbryta familjeplaneringshjälpen till länder som Malaysia och Sydkorea bara därför att dessa länder inte står högt på den politiska poplistan. Den skrivning utrikesutskottet i år gjort innebär att riksdagens tidigare beslut, att familjeplaneringen skall ges till en vidare länderkets, står fast. Det betyder att man också fortsättningsvis skall ge familjeplaneringsbistånd där det är sakligt motiverat och att en begränsning till huvudsakligen programländerna inte skall eftersträvas. Eftersom vi i vår biståndsmotion begärt just detta – det enda tillvägagångssätt som kan ge oss den tillräckliga erfarenheten för att fortsätta att här spela en vägledande och banbrytande roll internationellt sett – tar vi utskottets skrivning som en framgång och som en välkommen reaktion på försöken till politisering.

Herr talman! Det hävdas ofta i biståndsdebatten, att man bör dra en skarp gräns mellan bistånd och näringslivets verksamhet. Vi vet alla att näringslivets egna insatser är och måste vara kommersiellt motiverade. Men det hindrar inte att de kan ha positiva effekter för u-länderna, liksom en vidgad handel över huvud taget. Det hindrar inte heller att ett samarbete mellan biståndsverksamhet och näringsliv kan upprättas med nya verksamhetsformer, som kan få för u-landet välkomna effekter. Av sådant samarbete har vi alldeles för litet, trots att det utgör en förutsättning för att vi skall kunna ge effektivt bistånd till u-ländernas industrialisering.

Vi tror – som vi har angett i en reservation – att här finns många samarbetspunkter: Vi kan börja med att omgäende vidga investeringsgarantisystemet till att gälla i princip alla u-länder. Vi kan etablera ett fastare samarbete med näringslivet i fråga om exportfrämjande åtgärder för u-länderna. Vi kan pröva bistånd i form av paketprojekt. Vi kan mobilisera näringslivets teknik och expertis för att skapa för u-länder lämpade arbetsintensiva produktionsprocesser. Vad vi begär av regeringspartiet är att man skall betrakta de här frågorna fördomsfritt och pragmatiskt. Vi hoppas att det synsättet kommer att prägla industri-
biståndsutredningens arbete och förslag. Även här gäller det att undvika politiska fallgropar. Sker det, då är jag också säker på att vi kan hitta de lämpliga formerna för att bättre kunna utnyttja näringslivets resurser i biståndsarbetet.

Herr talman! Det finns många andra frågor om biståndets inriktning jag skulle ha velat beröra, men jag avstår. Både herr Ullsten och herr Möller i Göteborg kommer att komplettera min framställning på en rad punkter. Låt mig bara citera den avhandling med intressanta och kritiska synpunkter på den svenska u-hjälpen som i dagarna publicerats av Marian

Radetzki. En av hans teser är att en del av det svenska biståndet borde vara innovativt, nytänkande. Han tror att u-hjälpens utvecklingseffekt därigenom skulle kunna öka. Han ställer frågan: "Är frånvaron av innovationsbistånd snarare ett uttryck för byråkratins vilja att undvika ett risktagande, förstärkt av en skandalbegiven inhemsk allmän opinion, som begär att u-biståndet skall vara mycket mera fritt från misslyckanden än vilken verksamhet som helst hemma i Sverige?" Den frågan bör inte bara de kommande sakkunniga söka besvara utan vi alla som kan påverka u-hjälpens utformning.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5, 6, 10, 11, 13 och 14 vid utrikesutskottets betänkande nr 6.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Herr talman! I princip borde u-landshjälpen till den dominerande delen utgå multilateralt. Därigenom skulle man få bättre världsöversikt över behov och lämpliga åtgärder, och det skulle inte uppstå några bindningar eller förpliktelser mellan i-länder och u-länder, vilket kan befaras när hjälpen utgår bilateralt. Tyvärr är det dock så, att ungefär 90 procent av all u-hjälp utgår bilateralt, och vårt land lämnar också en avsevärd del av sitt bistånd i den formen. Därmed uppkommer en rad av problem som det är svårt att komma till rätta med.

Sverige är ett litet land, och vi kan endast lämna hjälp till ett begränsat antal länder. Då uppkommer genast frågan om vilka länder som skall hjälpas. Och ländervalet är alltid ett svårt problem, i vilket ställningstagandet lätt kan påverkas av sympatier eller antipatier av politiska eller andra skäl för eller mot vissa länder. Det är självfallet att om man följer den princip som i vissa multilaterala sammanhang tillämpas, dvs. att ge till de fattigaste länderna, skulle valet bli lättare. Det gäller emellertid, i den mån det går, att koordinera hjälpåtgärderna med andra länders insatser, och då kommer man genast in på svåra avvägningsfrågor.

Före någon annan hjälpåtgärd vill jag nämna katastrofhjälpen — katastrofer fordrar ju alltid omedelbara åtgärder. Enligt beslut av FN:s generalförsamling på bl. a. svensk tillskyndan skall en särskild samordningsenhet för katastrofsituationer upprättas i FN med uppgift att mobilisera bistånd samt leda och samordna FN-organens katastrofhjälp. Medel bör kunna ställas till förfogande både för FN-organ som bedriver humanitär verksamhet och för Röda korset och andra frivilliga organisationer. Naturligtvis kan även direkta statliga insatser i länder som drabbas av katastrofer bli aktuella för svensk del, det har redan förekommit vid åtskilliga tillfällen. Detta gäller särskilt i fråga om länder med vilka Sverige har ett mera omfattande utvecklingssamarbete. Det är självfallet att om en svår naturkatastrof eller ett krig inträffar, så bör hjälpen i första hand sättas in på sådana områden. I en krigssituation är hjälpens humanitära karaktär uppenbar. Det gäller inte att ta ställning för någon av de krigförande parterna, såvida inte Sverige vill göra ett ställningstagande, vilket jag betvivlar, utan det gäller ju att hjälpa krigets offer var de än finns och vilket land de än tillhör.

I anslutning till frågan om katastrofhjälpen vill jag bara säga några ord om Bangladesh, fastän den frågan behandlas i ett annat betänkande. Jag

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

måste beklaga att regeringen visat så ringa intresse för hjälpen till Bangladesh. När oroligheterna började i Östpakistan och 10 miljoner människor flydde till Indien, vidtogs hjälpåtgärder från svensk sida omedelbart, och det är ju tacknämligt. Men därefter har intresset varit betydligt svagare. När vi från mittenpartierna motionerade om 100 miljoner kronor på tilläggsstat till hjälp åt Bangladesh, fördröjde socialdemokraterna behandlingen av frågan, vägrade helt enkelt att behandla den på det snabba sätt som vi ansåg behövt, så att vi först i dag kommer att fatta beslut och då troligen ett beslut som vi från mittenpartierna ingalunda anser tillfredsställande. Det är att beklaga att när man för första gången verkligen skall verkställa vad FN har avsett med katastrofhjälp, på tillskyndan av bl. a. Sverige, så finns det så litet intresse från socialdemokraterna. Att behandla frågan så som man gjort i år är inte att följa upp vad som har sagts om katastrofhjälpen.

Beträffande det svenska biståndets allmänna inriktning – och i det sammanhanget kommer också länderinriktningen in – är det en viktig sak som bör starkt beaktas i det fortsatta svenska biståndsarbetet, nämligen frågan om demokratiskt styrelseskick. Med djupaste beklagande måste man konstatera att många av de länder som vi ger u-hjälp är diktaturer. Vi kan inte upphöra med hjälpen därför att ett land har diktatoriskt styrelseskick – det anser jag skulle vara orätt mot befolkningen i ett sådant land. Folket har ju ofta inte möjligheter att skaka av sig den junta eller den diktator som bestämmer allt i landet, och då bör man ändå ge hjälp. Det är givetvis nödvändigt att man noggsamt ser till att hjälpen verkligen kommer folkets breda massa till del i en diktatur och inte utnyttjas av regeringen på annat sätt. Det kan sålunda enligt min uppfattning inte komma i fråga att man oreserverat ger hjälp åt ett land med diktaturregim på det sätt som denna regering finner för gott. När folket inte får vara med och bestämma, vet man ju inte hur medlen kommer att användas.

Det gjordes ett mycket betydelsefullt uttalande av riksdagen 1968, vilket bekräftats vid åtskilliga tillfällen senare. Det står i en mening att hjälpen skall bidra till social och ekonomisk utjämning och medverka till en samhällsutveckling i demokratisk riktning. Det har stått i propositionen, och jag tackar mycket för att regeringen har understrukit det här. Jag vill bara ytterligare erinra om detta – att hjälpen skall medverka till en samhällsutveckling i demokratisk riktning. Samma sak upprepas i beslutet 1970, där utskottets av riksdagen antagna utlåtande bl. a. innehåller följande mening: "Den samhällsutveckling i demokratisk riktning, som de svenska insatserna inom utvecklingssamarbetet enligt statsmakternas uttalanden skall medverka till, befordras genom att möjligheter skapas till utveckling och arbete och genom att befolkningstillväxten hålls tillbaka så att en snabbare standardhöjning möjliggörs." Återigen upprepar man alltså orden "en samhällsutveckling i demokratisk riktning".

Varför tar jag nu upp detta här? Sverige kan givetvis inte ställa några villkor beträffande styrelseskickets utformning i ett land för att det skall kunna få u-hjälp, och det menar jag inte alls skall ske, men vissa av dessa länder har en mycket välvillig inställning till vårt land och ser kanske

också, i varje fall i vissa avseenden, vårt land som ett mönster för ett mindre lands utveckling på olika sätt. Då måste vi också klart säga ifrån, gärna så att det observeras av våra mottagarländer, att Sverige icke accepterar diktaturen som styrelseskick. Ett land som har enpartisystem, där det är förbjudet för andra partier att existera, kan under inga omständigheter betraktas som en demokrati. Finns det inte i alla avseenden fria val och möjlighet för partier att arbeta fritt, så finns det heller inte demokrati. Får inte vem som helst kandidera i ett val, så är det heller inte fria val. Alla dessa bestämmelser finns inskrivna i konventionerna om de mänskliga rättigheterna, och om man inte följer dem — t. ex. genom ett enpartisystem — så är det ett klart brott mot konventionerna.

Det blir intressant att följa utvecklingen och se vilka länder som skriver på konventionerna och det därtill fogade fakultativa protokollet och om de verkligen följer konventionerna. Skriver de icke på det fakultativa protokollet finns det heller ingen möjlighet att kontrollera på vilket sätt de följer konventionerna. Jag vill säga ifrån att centerpartiet uttalar sin bestämda anslutning till ett demokratiskt styrelseskick, och diktatur kan inte under några omständigheter accepteras, vare sig som övergångsform eller med någon annan motivering. När svenskar reser till våra olika mottagarländer, så är det intressant att få veta vad de sett och erfarit, men tyvärr saknar jag ofta en redogörelse för styrelseskicket och om folket verkligen har någonting att säga till om i dessa mottagarländer.

Som sammanfattning av vad jag framhållit i detta avsnitt vill jag säga: Låt mottagarländerna veta att vi inte accepterar och ännu mindre gillar styrelseskick med enpartisystem eller andra former av diktatur.

Beträffande länderinriktningen finns endast en reservation. Jag vill särskilt nämna Zambia, där jag anser att den svenska biståndsinsatsen under senare år ökat alltför långsamt. Det är knappast rimliga proportioner att vårt bistånd till exempelvis Kenya är sex gånger så stort och till Tanzania tio gånger så stort som till Zambia. Därmed är ingalunda sagt att vi skall minska biståndet till de båda nämnda länderna, men det bör avsevärt ökas till Zambia.

I övrigt vill jag beträffande länderinriktningen starkt understryka att inga väsentliga förändringar bör göras förrän den aviserade utredningen om det svenska utvecklingssamarbetets inriktning och utformning på längre sikt har avlämnat sitt betänkande. Beträffande utredningens sammansättning har utskottet anslutit sig till tanken att utredningen skall få sedvanlig parlamentarisk representation, och då kommer ju partierna att få vara med i arbetet på hur vår allmänna biståndsverksamhet skall utformas i framtiden.

En av de stora huvudfrågorna i debatten om u-landshjälpen är givetvis hur stort vårt bistånd skall vara. Det är kanske den mest brännande punkten, och den har diskuterats under alla åren. Indien tog för många år sedan upp förslaget i FN om ett enprocentsmål, och detta fördes sedan vidare i vårt land genom en centermotion i riksdagen. Senare har centern och folkpartiet under åtskilliga år arbetat för enprocentsmålet, och numera är det ett allmänt antaget mål för vår u-landshjälp. Med den höjning som nu föreslagits innebär det att anslagsvolymen under nästa

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

budgetår når upp till ca 0,62 procent av bruttonationalprodukten. Det har blivit alltmer svävande uttryck från socialdemokratiskt håll på senare tid om enprocentsmålet. I propositionen står det inte klart uttryckt, och socialdemokraterna i utskottet har inte önskat säga klart ifrån, trots uppmaningar från vår sida. Nu när debatten hålls i kammaren vill vi gärna ha besked om planen står fast att vi skall nå fram till enprocentsmålet 1974/75. Helst skulle jag givetvis, med anledning av vad som förekommit, vilja ha beskedet från finansministern, som ju är den som i första hand bör kunna ge ett sådant besked. Men det är givet att när utrikesministern är närvarande finns det möjligheter att han på regeringens vägnar kan ge den deklaration som jag hoppas kommer att ges. Kan vi få ett klart besked från herrar regeringsmedlemmar i dag om vi skall nå fram till enprocentsmålet 1974/75?

Utrikesutskottet framhöll i sitt betänkande nr 2 förra året att det ankommer på Kungl. Maj:t att framlägga förslag om den anslagshöjning som behövs för att enprocentsmålet budgetåret 1974/75 skall kunna uppnås i enlighet med de riktlinjer för det svenska biståndets omfattning som statsmakterna fastställde 1968. Med beklagande måste man nu konstatera att Kungl. Maj:t inte föreslagit riksdagen sådana ökningar av biståndsanslagen att enprocentsmålet kan uppnås med den jämna stegringstakt som SIDA framhållit önskvärdheten av. Förutom att inte leda till ett uppfyllande av enprocentsmålet innebär de alltför små årliga höjningarna att den totala svenska insatsen för u-länderna under åren mellan biståndsmålets antagande och dess uppfyllande blir väsentligt lägre än vad som skulle ha blivit fallet om riksdagens tidigare uttryckta önskemål om en jämn stegring upp till 1 procent budgetåret 1974/75 hade villfarits.

Med 25-procentiga anslagshöjningar under de närmaste två åren hamnar man inför beslutet om anslag för budgetåret 1974/75 av två skäl i ett mycket besvärligt läge. Dels kan det statsfinansiellt komma att te sig närmast oöverstigitligt att på ett enda budgetår genomföra den stora anslagshöjning som kommer att erfordras för att enprocentsmålet skall uppnås, dels är det osannolikt att SIDA kommer att ha planeringskapacitet för att på ett effektivt sätt använda de plötsligt starkt ökade resurserna. Därför förordar vi att SIDA av Kungl. Maj:t bemyndigas att för den återstående treårsperioden fram t. o. m. budgetåret 1974/75 i sin planering utgå från en total anslagsökning motsvarande 3 X 35 procent. Då når vi målet. Fördelningen av denna anslagsökning mellan de tre budgetåren förutsätts ske med hänsyn till SIDA:s planeringskapacitet. Det är härvid givetvis också möjligt att låta en större andel av det totala biståndsanslaget gå via internationella biståndsorgan. Jag säger detta speciellt därför, att när vi tidigare har diskuterat u-landshjälpen och man från socialdemokratiskt håll har hållit tillbaka och inte har velat ge så stora anslag, så har detta ofta motiverats med att det inte finns några möjligheter att planera så snabbt att man kan utnyttja dessa pengar. Då måste det vara fullt motiverat vad vi har sagt om planeringen.

Herr talman! Om man skall välja ut några avsnitt av det stora frågekomplex vi här diskuterar, så vill jag nämna några ord om missionens stora betydelse i u-landsarbetet. Missionsarbetet har varit banbrytande i

flertalet – ja, kanske i alla de länder där vi nu bedriver u-hjälpsarbete. En grundförutsättning för u-landsarbete är givetvis att man kan tala med folket där man skall arbeta, och det var missionen som där var först på plats. Missionsfolket lärde sig inte bara invånarnas språk utan meddelade dem också kunskaper i t. ex. engelska, som sedan gav befolkningen möjligheter att nå ytterligare kontakter med andra länder och som beredde vägen för u-hjälpsarbetare som kom till landet långt senare.

Det finns mycket att berätta om det utomordentliga arbete inom språkområdet som utförts av svenska missionärer. Jag skall här bara citera vad professorn i historia vid Haile Selassieuniversitetet, Sven Rubensson, skriver om missionären Olle Eriksson, som har utfört en enastående gärning på detta område. Professor Rubensson skriver: "Från Portugal skrev en av mina tidigare elever, nu knuten till universitetet i Lissabon, och bad om några av Erikssons böcker, eftersom han arbetade på en antologi, som skulle belysa den moderna amhariskans utveckling. Vid universitetet i Addis Abeba hölls för några år sedan förberedande diskussioner om instiftandet av en etiopisk akademi för bl. a. språkvård och främjande av litterärt författarskap. Det skall inte förnekas, att jag kände en viss tillfredsställelse när min landsman av unga etiopiska språkmän nämndes som en av de främsta i sin behandling av det amhariska språket under det senare halvsekle. Jag upptäckte att man talade med stor respekt om hans strävan att berika det amhariska språket med nybildningar och lånord från giiz och tigrinja."

Detta är bara ett bevis på de fantastiska pionjärinsatser som den svenska missionen har gjort i u-landsarbetet. Det är givetvis inte bara genom språket som missionen har gjort en banbrytande insats. I fråga om själva möjligheten att komma i kontakt med dessa för oss i många fall helt främmande människor var det missionärerna som började. Det är väl känt att missionärernas arbete inte bara kunde bestå i predikandet av evangelium. Man var också nödsakad – och gjorde det på ett berömvärt sätt – att ta itu med praktiska arbeten, såsom utlärandet av vissa nyttiga färdigheter i många ting, och givetvis med skolor, sjukvård och andra sociala uppgifter.

Det svenska u-landsarbetet har säkerligen bedrivits på ett gott sätt, även om vissa misslyckanden har varit oundvikliga. Men i fråga om att få ut så mycket nytta som möjligt av hjälpanslagen för u-ländernas folk kan knappast någon mäta sig med missionen. Det är därför all anledning att vi höjer anslagen till missionens verksamhet på detta område. Nu föreligger det i stort sett enighet vid årets riksdag om anslagets storlek, med undantag för ett yrkande från moderaterna, men till kommande år är det önskvärt att missionen ges ännu större resurser. Vid beviljandet av anslagen är det självfallet av stor vikt att man inte reser så höga krav på de projekt som missionen avser att utföra. Kraven bör inte ställas så högt att man därmed omöjliggör åtgärder som i stort betraktat kan leda till en avsevärd nytta.

Slutligen, fru talman, vill jag säga några ord om själva organisationen av u-landsarbetet. Det är inte så många år sedan vi upprättade ett speciellt ämbetsverk med en generaldirektör i spetsen för att handlägga alla frågor angående u-hjälpen. Det har ju på utrikesdepartementet alltid funnits

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

någon som varit kontaktman med SIDA, men för något år sedan skulle denna kontakt utökas, och jag tror det blev fem som anställdes för denna uppgift. I dag finns det 27 personer som hör till avdelningen för internationellt utvecklingsarbete, bland dem nära hälften i höga tjänsteställningar. Det finns fyra stycken i C 1-5, och åtta stycken i B 6. Vad är det egentligen regeringen syftar till i fråga om organisationen av u-hjälpsarbetet? Skall arbetet splittras upp igen på två enheter? En annan egendomlighet är att man varslat om att en ambassad skall upprättas i Hanoi. Det blir i så fall den första biståndsbassaden, eftersom det där knappast finns något av de normala arbetsuppgifter en ambassad har. Är detta en ny form av u-hjälpsorganisationen, är det någon sorts deklassering av SIDA?

Fru talman! Det finns en rad av ovissa punkter i regeringens u-landspolitik. Enprocentsmålet synes inte vara klart längre. Länderinriktningen skall utredas, men ändå möblerar regeringen om även på denna punkt. SIDA skall handha u-landshjälpen, men ändå bygger man ständigt ut den avdelning som finns på UD för detta ändamål. Vad är det egentligen regeringen vill i fråga om u-landshjälpen? Det vore verkligen på sin plats med ett klarläggande.

Fru talman! Jag instämmer i de yrkanden som tidigare framställts av herr Wirmark.

I detta anförande, under vilket fru andre vice talmannen övertog ledningen av kammarans förhandlingar, instämde herrar Eriksson i Bäckmora (c) och Torwald (c).

Herr TURESSON (m):

Fru talman! FN:s strategi för det första utvecklingsårtiondet var ett försök att få till stånd en internationell samling för att brygga över klyftan mellan rika och fattiga länder.

Resursöverföringen från i-länderna har emellertid inte nått det mål som fastställdes för det första utvecklingsårtiondet. Många u-länder har ändock kunnat registrera den utvecklingstakt som eftersträvades på 1960-talet. Men befolkningsutvecklingen har gjort att tillväxten per capita blivit låg och i vissa fall till och med sjunkit. Skillnaderna i utvecklingstakt är också stora. Detta gäller inte bara mellan i-länder och u-länder utan också mellan u-länderna själva.

Utveckling kan emellertid mätas inte bara i ekonomisk tillväxt. Utveckling värd att eftersträva är också andra strukturförändringar som kan höja livets kvalitet. Ännu finns det inga tillfredsställande mätmetoder för sådana kvalitetsförbättringar. En stor del av det bilaterala svenska biståndet är emellertid inriktat på dem. Och de stora internationella bidragsgivarna, DAC-länderna, Världsbanken och FN, synes ha blivit alltmera medvetna om sin betydelse i utvecklingsarbetet i u-länderna. Det är därför oroande att u-ländernas villkor i den internationella handeln försämras och att u-ländernas skuldbörda växer. Tillväxten av u-ländernas exportinkomster äts till stora delar upp av ökade utgifter för krediter från de rika länderna. Arbetet inom OECD för avbindning av krediter och därmed förbättring av importvillkoren till u-länderna har ännu inte lett

till resultat. Olika handelshinder står också i vägen för en ökning av u-ländernas export av industriprodukter och halvfabrikat.

Det råder i dag stor internationell enighet om att en effektiv utvecklingsprocess inte kan komma i gång, att den ekonomiska stagnationen inte kan brytas, om inte de stora massorna av u-ländernas befolkning engageras i utvecklingsarbetet. Detta förutsätter emellertid ofta någon form av förändring i de politiska och sociala strukturerna. Men just därför måste de avgörande utvecklingsinitiativen tas av u-länderna själva. Sådana initiativ riskerar dock att rinna ut i sanden, om de inte får ett kraftigt stöd av de rika länderna. Den stagnation som inträffat i resursflödet från rika till fattiga länder är därför allvarlig. Världsbankschefen Robert McNamara anser att den främsta orsaken till detta inte är brist på generositet eller ligkiltighet utan okunnighet. Han menar att de rika ländernas befolkning inte förstår hur nödvändigt det är att förbättra de omänskliga villkoren för hundratals miljoner människor i u-länderna.

Personligen tycker jag att denna McNamaras syn är särskilt intressant. Jag har nämligen vid flera tillfällen här i riksdagen just framhållit att information, upplysning, påverkan här hemma är nödvändiga inslag i u-landsarbetet. Vi politiker har ett alldeles särskilt stort ansvar härvidlag. Det är inte alltid populärt bland väljarna, men det är nödvändigt.

Ett engagerande av de stora massorna av u-ländernas befolkning i utvecklingsarbetet är alltså nödvändigt. Det betyder, att dessa människor själva måste få tillfälle att genom mera kvalificerat arbete skapa värden och försörja sig. Grundläggande förutsättningar härför är kunskaper, utbildning och frihet från sjukdomar. Men först och sist initiativ till företagsamhet, organisation och utveckling av den internationella handeln. Jag tror inte att man därvid nödvändigtvis skall kopiera mönstren från industriländerna. De passar ofta dåligt ihop med de speciella förutsättningar som finns i u-länderna med hänsyn till klimat, tradition och mentalitet. Men i-ländernas rika erfarenhet måste utnyttjas för att hjälpa u-länderna att komma i gång, om inte utvecklingen skall gå alltför långsamt.

U-landsbilden av i dag är inte helt utan ljuspunkter. Vissa länder utvecklas trots allt gynnsamt, och man kan förutse att de så småningom kommer att kunna klara sig utan traditionella former av u-hjälp från de rika länderna. Det är också ett stort framsteg att många av u-länderna nu har förmåga att själva planera för sin vidare utveckling och för användningen av de resurser som tillföres utifrån.

Målet för det svenska utvecklingsarbetet har preciserats i 1962 års riksdagsbeslut och i flera senare beslut av regering och riksdag. De svenska insatserna syftar till att höja de fattiga folkens levnadsnivå och motverka svält och massfattigdom. De skall också medverka till att begränsa befolkningstillväxten och påskynda den ekonomiska utvecklingen. De fattiga ländernas egna utvecklingsansträngningar skall stimuleras. Det svenska biståndet skall vidare medverka till social och ekonomisk utjämning och till en samhällsutveckling i demokratisk riktning. Det har slutligen klart uttalats att dessa den svenska biståndspolitikens mål är möjliga att uppnå i länder med olika politiska och ekonomiska system.

Nr 71

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

För att vi skall kunna göra goda u-landsinsatser måste vi ständigt förbättra våra kunskaper om utvecklingsproblemens natur, om de effekter som kan uppnås genom impulser och hjälp utifrån. Vi kan inte slå oss till ro med att enbart ge stöd till vissa länder och vissa multilaterala organisationer. Vi måste själva observera och analysera de problem som kommer upp. Detta är en viktig uppgift inte bara för forskare utan också för biståndsmyndigheten och för våra utlandsmyndigheter i u-länderna. Inte minst viktigt är det att informationsflödet om dessa frågor verkligen når allmänheten och riksdagen.

Sverige har när allt kommer omkring som biståndsgivare en begränsad kapacitet. Detta tillsammans med att vi vill föra en obunden utrikespolitik gör att det ligger i vårt intresse att medverka till att bygga upp de multilaterala biståndsorganens kapacitet och kvalitet. Hög prioritet bör ges åt aktivt svenskt deltagande i det multilaterala utvecklingsarbetet. Men detta förutsätter att vi också kan bygga på egna erfarenheter av utvecklingsproblemen. Dessutom önskar många u-länder bilateral hjälp, som, under vissa förutsättningar anses mera effektiv. De multilaterala organen har också än så länge en begränsad kapacitet. Sverige bör därför liksom hittills inom ramen för sina ekonomiska möjligheter fortsätta att ge bilateral hjälp, där vi har särskilda förutsättningar att göra egna direkta insatser eller där sådana insatser inte kan erhållas från annat håll.

I den utredning om det svenska biståndets framtida inriktning, som utrikesministern aviserat, bör det vara angeläget att undersöka om syftet med de svenska insatserna fortsättningsvis kommer att kunna tillvaratas på bästa sätt genom att biståndet utformas med en så sträng länderkoncentration som hittills. Det har ju visat sig att allt flera u-länder har förmåga att själva planera för sin utveckling. Det ligger då nära till hands att förmoda att ett större antal länder i framtiden kommer att kunna presentera väl underbyggda framställningar om bistånd inom begränsade sektorer. Det behov som vi hittills känt av att koncentrera insatserna till ett och samma land, så att säga adoptera vissa mottagarländer, bör rimligtvis minska. Man får förmoda att kontrollen av att u-ländernas regeringar gör verkliga utvecklingsansträngningar i FN-strategins anda kommer att ligga mera på de multilaterala än på de bilaterala biståndsgivarna i framtiden. I detta läge förefaller det naturligt att de svenska biståndsinsatserna mera tar sikte på vissa sektorer än på vissa länder. Därvid skulle man från svensk sida kunna koncentrera sig på sådana uppgifter, för vilka vi har en särskild sakkunskap och kapacitet. I sektorsvalet skulle även kunna beaktas angelägenheten av att insatserna framför allt göres på de områden där de kommer befolkningens flertal till godo.

Den länderkoncentration som för närvarande tillämpas, och som vi tidigare varit eniga om, medför den nackdelen att mottagarländernas allmänna politik kommer i centrum för den svenska biståndsdebatten på ett sätt som riskerar att särskilt dra uppmärksamheten till negativa drag i vederbörande länders politik. En diskussion av detta slag förefaller i stora stycken irrelevant, och den kan lätt medföra minskad villighet att över huvud taget göra några offer för u-länderna. Man glömmar ibland att våra åtgärder sätts in i samhällen som befinner sig på en utvecklingsnivå som

Sverige sedan länge har passerat.

Hur som helst torde den övervägande delen av Sveriges folk anse att u-hjälpen bör ges på ett sådant sätt att de svenska insatserna så effektivt som möjligt bidrar till att människorna i u-länderna får en drägligare tillvaro, oberoende av vilken sorts regim de har.

Det är nödvändigt att vi fortsätter att debattera biståndsfrågor i vårt land. En stor brist i den svenska debatten är emellertid att u-länderna själva kommer till tals endast i mycket ringa utsträckning. Debatten får därför gärna en teoretisk och akademisk prägel.

I debatten hävdas av vänsterextremistiska krafter att det svenska biståndet bör omfördelas så att det huvudsakligen går till socialistiska regimer och s. k. sociala och nationella befrielseörelser. Denna ståndpunkt ligger i linje med den analys av utvecklingsproblemen som brukar ges av de kommunistiska staterna. De anser att underutvecklingen beror på kolonialistisk och kapitalistisk utsugning. De som hyser denna inställning kan naturligtvis inte helhjärtat ansluta sig till de globala utvecklingsansträngningar som förordas i FN-strategin. För dem är det inte fråga om att lösa problem genom gemensamma ansträngningar som kan leda till de nödvändiga reformerna, utan de ser utvecklingen som en fortgående kamp i vilken det är särskilt viktigt att identifiera ondskefulla maktens konspirationer och fördöma dessa.

Det föreligger en grundläggande skillnad mellan å ena sidan den syn på utvecklingsproblematiken som uttryckes i de av statsmakterna tidigare antagna riktlinjerna för det svenska utvecklingsbiståndet och den ståndpunkt som vänsterextremisterna intar. En stor majoritet inom riksdagen torde utgå ifrån att regeringen står fast vid den syn som kommit till uttryck i gällande riktlinjer och att man inte umgås med planer på att omfördela biståndet till s. k. progressiva länder eller revolutionära rörelser. Det svenska folket skulle troligen inte vilja åtaga sig den börda som u-hjälpen utgör, om denna utnyttjades för att ge ett slags subsidier till främmande länder, vilkas utvecklingspolitik bara en viss, mycket liten del av svenska folket önskar uppmuntra. Detta är särskilt fallet om det rör sig om en politik som det svenska folket bestämt avvisar för Sveriges egen del.

Vissa formuleringar i propositionen kan, särskilt om de läses tillsammans med vissa debattinlägg, tolkas som om även regeringen nu börjar glida från synsättet att våra insatser utgör en del av ett globalt utvecklingssamarbete och att den i stället vill se våra insatser som ett stöd åt ena sidan i en polariserad värld. Enligt 1962 års riktlinjer utgör den svenska u-hjälpen ett led i en politik som syftar till utjämning och större förståelse mellan folken. I årets statsverksproposition ges en mycket kraftig betoning av en begränsad aspekt på våra insatser, nämligen att de utgör ett stöd till u-ländernas oberoende. Det vore intressant att veta mer om bakgrunden till att just detta, som i och för sig är självklart, framhäves i propositionen. Vilka fall av hot mot u-ländernas oberoende är det utrikesministern särskilt har i tankarna? I vilka fall spelar just svenska insatser en särskild roll för att hjälpa u-länderna i dessa avscenden? Vad betyder denna inriktning av biståndet i praktiken? Planerar regeringen föreslå riksdagen någon mer genomgripande omlägg-

Nr 71

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

ning av biståndsverksamheten?

Man har anledning ställa dessa frågor också på grund av den spänning som tydligen förekommer mellan UD:s u-avdelning och SIDA. Det är naturligtvis onödigt att här i riksdagen notera att SIDA i sitt arbete självfallet lojalt följer de riktlinjer som riksdagen fastställt. Men uppenbarligen försöker man på vissa håll så att säga bakvägen leda in vår biståndspolitik på andra vägar. Om detta skulle lyckas och om vår u-hjälp huvudsakligen skulle kanaliseras till s. k. progressiva, dvs. kommunistiska stater, skulle det betyda att Sverige övergav principen om att bistånd i första hand skall lämnas till de fattigaste folken. Verkningarna av en sådan omläggning av kursen skulle närmast kunna karakteriseras som asociala. Vi skulle också avlägsna oss från FN-strategins mål. Och det svenska biståndet skulle få en inriktning som alls inte överensstämmer med den önskan som det svenska folkets flertal hyser. Det är därför angeläget att riksdagen vaksamt ser till att dess beslut om inriktningen av den svenska biståndsverksamheten noga följes.

Herr talman! Jag har i detta mer principiella anförande avstått från att kommentera detaljer i utrikesutskottets betänkande nr 6. Jag inskränker mig till att yrka bifall till utskottets hemställan med undantag för de punkter vid vilka reservationer med mitt namn förekommer. Jag yrkar alltså bifall till reservationerna 3, 4, 7, 8, 9 och 12.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Denna debatt skall handla om det svenska utvecklingsbiståndet, men den bör också behandla de hinder för utvecklingen i andra länder som den svenska kapitalismens politik utgör. Ty det är fortfarande ett faktum att, när det gäller de samlade relationerna mellan Sverige och tredje världens länder, är Sverige den tagande parten, icke den givande. Det kapitalistiska Sverige deltar i en handelspolitik som diskriminerar och utplundrar u-ländernas befolkning. Det gör ränte- och inflationsvinster på lån till u-länderna. Svenska kapitalistiska företag utsuger direkt arbetare i tredje världens länder genom talrika anläggningar.

Hur många miljarder som den svenska kapitalismen varje år tjänar på denna utplundring i olika former i tredje världen är svårt att exakt beräkna. Men säkert är att det handlar om vida större summor än det statliga utvecklingsbistånd som nu här diskuteras.

Relationerna mellan Sverige och tredje världen beror givetvis inte på några tillfälligheter. De är en följd av att Sverige ingår i imperialismens system och att Sverige är en imperialistisk stat. För att öka sina profiter jagar de svenska storbolagen efter en större del av världsmarknaden. De exporterar kapital och flyttar fabriker och produktion till andra länder. Svenskt kapital sammanflätas med kapital från andra imperialistiska stater. Svensk och utländsk storfinans går samman för att gemensamt plundra folken i Västeuropa, Asien, Afrika och Amerika. Värden som svenska arbetare skapat används för att utsuga andra folk. Med profiterna av denna utsugning söker den svenska storfinansens i sin tur att stärka

kapitalismens ställning i Sverige. En sådan ordning anser givetvis högerextremisterna vara förträfflig.

Den svenska staten understödjer storfinansens operationer i utlandet med exportkrediter och investeringsgarantier. Den inbjuder utländskt kapital att etablera sig i Sverige. Den uppmuntrar och tar själv del i sammanflätningen mellan svensk och utländsk storfinans. Den har stöttat dollarns vacklande positioner. Genom att delta i Världsbanken och liknande sammanslutningar bidrar den till att stärka imperialismen.

Den allmänna och förhärskande tendensen är ju att klyftan mellan "rika" och "fattiga" länder vidgas. De imperialistiska staternas utplundring av tredje världen förstärker motsättningarna mellan "utvecklade" och "underutvecklade" regioner. Enligt de liberala föreställningarna kan u-länderna utvecklas genom att deras handel vidgas, genom kapitalbildning, genom nedbringande av befolkningens tillväxttakt och genom nedbrytning av kulturmönster. U-landspolitik som väglett av denna syn har inte stimulerat utvecklingen. Tvärtom har den internationella handelspolitiken försämrat u-ländernas ställning. Skuldsättningen för u-länderna har ökat och undergräver ytterligare deras utvecklingsmöjligheter. Utländska kapitalinvesteringar har inte lett till allmänna ekonomiska framsteg. De gynnar kapitalägarna och en härskande klass i u-länderna. De avgörande skälen till att utveckling förhindras är de ekonomiska, sociala och politiska strukturer som råder i dessa länder. Underutvecklingen kan endast hävas genom att en social revolution bryter upp dessa strukturer och befriar folken från imperialistiskt förtryck. Denna frigörelse måste vara folkens eget verk. Den leds av de nationella och sociala befrielseströrelserna.

Herr talman! Den åskådning jag här hävdar överensstämmer med den som utvecklats av företrädarna för tredje världens länder på den pågående världshandelskonferensen i Santiago de Chile. Den sammanfattades i president Salvador Allendes hälsningstal till konferensen, där han påminde om de realiteter från vilka konferensens arbete måste utgå:

"Det första som bör påminnas om är att vårt samhälle inte är homogent, utan delat i folk som har blivit rika och folk som förblivit fattiga. Ännu mera betydelsefullt är det att erkänna att bland de fattiga nationerna själva finns det, olyckligtvis, de som är ännu fattigare än de övriga och många som existerar under olidliga förhållanden. Deras ekonomi är dominerad av främmande stater; utomstående behärskar hela eller delar av deras territorium; de lider ännu under kolonialismens ok; eller en majoritet av deras befolkning är utsatt för rasfördomarnas och apartheidens våld. Ännu värre, i många av våra länder förtrycker djupa sociala skillnader massorna och gynnar ett privilegierat fåtal.

För det andra understödjer de fattigare nationernas möda och tillgångar välmågan hos de folk som lever i överflöd.

Uppenbar är giltigheten av den deklaration som undertecknades i Lima av representanterna för den tredje världen. Mellan 1960 och 1969 föll våra länders andel i världshandeln från 21,3 procent till 17,6 procent. Under samma period ökade vår årliga inkomst per capita med endast 40 dollar, medan de rika nationernas inkomst per capita ökade med 650 dollar.

Nr 71

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Under de senaste tjugo åren har det utländska kapitalets ebb och flod in och ut ur tredje världens länder inneburit en nettoförlust för oss på många hundratal miljoner dollar, förutom att det lämnat oss i skuld för nära 70 000 miljoner dollar.

Direkta investeringar av utländskt kapital, ofta framställda som ett instrument för framsteg, har nästan alltid visat sig vara negativa i sina verkningar. Mellan 1950 och 1967 mottog Latinamerika sålunda, enligt uppgifter från OAS (De amerikanska staternas organisation) 3 900 miljoner dollar och betalade ut 12 800 miljoner. Vi betalade ut fyra dollar för varje dollar vi mottog.

För det tredje försvaras denna ekonomiska, sociala och handelsordning, som är så menlig för den tredje världen just därför att den är så fördelaktig för de rika staterna, av de flesta av dessa med bulldoggens envishet, genom deras ekonomiska styrka, genom deras kulturella inflytande, och vid vissa tillfällen och av vissa makter, genom former av påtryckningar som är nästan omöjliga att motstå, genom väpnade interventioner som strider mot alla förpliktelser som innehålls i Förenta Nationernas stadga.”

Salvador Allende skildrade också de fruktansvärda följderna av den av imperialismen skapade underutvecklingen för människorna i tredje världens länder. Endast ett kort men belysande citat:

”Om de nuvarande förhållandena fortsätter är 15 procent av befolkningen i tredje världen dömda att dö av hunger. Eftersom medicinsk vård och hälsovård lider av allvarliga brister är livslängden bara hälften av vad den är i de industrialiserade länderna och en stor del av befolkningen kan aldrig ge något verkligt bidrag till tankens och den skapande verksamhetens utveckling. Får jag nämna något som vårt folk är smärtsamt medvetet om. I Chile, ett land med tio miljoner invånare, där nivån för kost, hälsovård och utbildning har varit högre än genomsnittet för u-länderna, finns det 600 000 barn som på grund av proteinbrist under de första åtta månaderna av deras liv aldrig kommer att uppnå den fulla mentala kraft som de rent genetiskt är rustade för.” Så långt president Allende.

Hur skall då den onda cirkeln kunna brytas och folken i tredje världens länder garanteras ett annat och bättre liv? Inom imperialismens system, som självt alstrat de förhållanden det gäller att avskaffa, är ingen avgörande lösning möjlig, hävdade i debatten på världshandelskonferensen med skärpa Cubas utrikesminister Raul Roa.

Roa varnade för illusioner; imperialisterna tar inte UNCTAD:s målsättningar på allvar, inte heller kan utvecklingsproblemen finna grundläggande lösningar i de internationella organisationerna. Det skulle vara dåraktigt att förlita sig på imperialisternas samverkan för att bryta den onda cirkeln när det gäller förbindelserna mellan utvecklade kapitalistiska stater och underutvecklade nationer, eftersom de nuvarande förhållandena har avlats just av de utländska maktcentra som hugger för sig de bästa bitarna av den internationella handeln.

Roa underströk principen om revolutionär förändring som en förutsättning för utveckling och pekade på att reformism och liberal utvecklingsoptimism endast förevisar exploatering och beroende. Impe-

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

rialismen fortsätter att vara imperialism och sålunda fortsätter också dess politik av utvecklingshinder, utplundring och hegemoni att vara i kraft.

Samma allmänna problem som den kubanske utrikesministern här behandlade kan ställas konkret med svenska exempel. Ta till exempel Sveriges förhållande till den portugisiska imperialismen och till dess koloniala besittningar i Afrika. I Angola, Moçambique och Guinea-Bissau finns befrielseörelser som redan i väpnad kamp befriat stora delar av sina länder. Sverige ger också vissa mindre bidrag till dessa befrielseörelser. Men samtidigt har svenska kapitalistiska företag stora investeringar i Portugal. År 1971 fanns där ett sextiotal företag som helt eller delvis var svenskägda. Dessa investeringar i Portugal stöder inte bara en ekonomi baserad på tvångsarbete utan också den reaktionära regimens övriga politik. Även den svenska utrikeshandeln med Portugal har starkt ökat. Den svenska imperialismen stöder direkt den portugisiska imperialismen, som med väpnad makt söker hålla flera folk i Afrika kvar i kolonialismens bojor. Det avgörande stödet från Sverige går till imperialisterna, små summor i humanitär hjälp till deras offer.

I slutet på 1800-talet, innan den socialistiska arbetarrörelsen hade växt fram och blivit stark, diskuterades i borgerliga liberala kretsar den s. k. arbetarfrågan. Man såg det elände och det förtryck som arbetarna tvingades leva i. Lösningen sökte vissa kretsar i humanitär hjälp, i välgörenhet. Arbetarrörelsens pionjärer i vårt land kritiserade hårt föreställningen att arbetarklassens läge skulle kunna förbättras genom välgörenhet. August Strindberg hånade dessa försök att undkomma den sociala omvälvningen genom att ge litet av sitt överflöd. Socialismens föregångsmän avvisade också tanken att enbart sociala reformer inom det kapitalistiska samhällets ram skulle kunna befria arbetarklassen. Hur skulle lönarbetarna kunna bli fria och jämlika så länge produktionsmedlen ägdes av en liten minoritet i samhället?

Vad som i dag kallas u-landsfrågan kan heller inte lösas vare sig med välgörenhet eller sociala reformer inom imperialismens ram. Folken i tredje världen kan endast erövra frihet och jämlikhet genom att besegra imperialismen.

Från dessa utgångspunkter anser vi att det svenska u-landsbiståndet i grunden måste förändras. Stödet skall koncentreras till utvecklingsbefrämjande regimer och nationella och sociala befrielseörelser. Stödet till befrielseörelserna är verklig u-hjälp då det understöder kampen mot imperialistiskt förtryck och för nationell frigörelse och ekonomisk och social utveckling.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till följande motioner från vänsterpartiet kommunisterna:

937 som gäller de allmänna riktlinjerna för u-landspolitiken,

936 som gäller uppsägning av Sveriges åtaganden i Världsbanken m.m.,

182 som gäller länderinriktningen inklusive ökat bistånd till Demokratiska republiken Vietnam,

80 som gäller anslag till Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering, FUNK i Cambodja och Laos patriotiska front,

57 som gäller anslag till Frelimo, PAIGC och MPLA i respektive Moçambique, Guinea-Bissau och Angola samt

935 som gäller anslag till Cuba.

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s):

Herr talman! På grund av denna frågas omfattning kommer utskottets talan att föras av flera företrädare för utskottets majoritet. Jag inleder med att behandla i huvudsak en del rent principiella frågeställningar i hela detta betänkande.

De talare som hittills har deltagit i debatten har alla utom den siste berört frågan om enprocentsmålets uppfyllande. Anklagelser har inte minst från herr Wirmarks sida riktats mot regeringen, som man menar sviker den målsättning som tidigare har uppställts genom beslut i den svenska riksdagen.

Självklart är de beslut som riksdagen har fattat tidigare om utvecklingsbiståndet, 1962 och 1968, att betrakta som en målsättning. Men sannolikt var det ingen som vid 1968 års riksdag kunde ana hur den ekonomiska utvecklingen skulle bli i vårt land och vilka insatser som skulle komma att krävas i slutet av den period inom vilken målsättningen skulle vara uppfylld. Utvecklingen har ju inneburit att den svenska bruttonationalprodukten har växt åtskilligt snabbare än vad man räknade med 1968.

I beslutet 1968 räknades med en årlig ökning av biståndsanslagen med 25 procent, vilket innebar att målet skulle vara uppnått budgetåret 1974/75. Med den utveckling som ägt rum räcker emellertid denna årliga 25-procentiga ökning av biståndsanslagen inte alls till för att det av riksdagen 1968 uppställda målet skall uppnås under det nämnda budgetåret. Man måste nog betrakta 1968 års målsättning just som en målsättning. Det må sedan vara riksdagen fritt att bedöma i vilken takt som den skall uppfyllas.

Man gjorde också 1968 reservationer för att en sådan situation skulle komma att uppstå. Ännu har utskottet icke haft anledning att närmare gå in på detta, eftersom det i årets proposition inte i någon skrivning anges att enprocentsmålet skall vara uppfyllt vid en senare tidpunkt. De tankar som oppositionen anför om att vi skall komma i en sådan situation är således grundade på förmodanden. Med den utveckling vi har haft kommer självfallet framför allt det sista budgetåret inom den aktuella perioden, 1974/75, att kräva mycket stora ökningar av det svenska biståndet. Man kan inte exakt räkna ut vilket belopp det kommer att röra sig om -- det beror på den fortsatta tillväxten av vår bruttonationalprodukt -- men låt oss anta att det för det sista budgetår som jag här talar om kan betyda en ökning av det svenska biståndet med något mer än 700 miljoner på ett budgetår. Det är ju en mycket ansenlig summa, som skall jämföras med den 25-procentiga ökning som vi talar om i denna debatt, dvs. 250 miljoner.

Om man således för det sista budgetåret får räkna med en ökning inte på 250 miljoner utan på 700 miljoner, kan man ställa sig frågan hur detta skall finansieras. Utskottet har inte nu haft anledning att ta upp det problemet, men det kommer att bli aktuellt. Oppositionen utgår från att det kommer att bli så att enprocentsmålet uppfylles först vid en något senare tidpunkt. Ja, därom kan inte jag ge besked. Det ankommer på fortsatta överväganden inom regeringen och fortsatta skrivningar i statsverkspropositionen. Men om man till varje pris vill genomföra det i

1968 års beslut angivna programmet, kan det härför komma att krävas en speciell beskattning på, som jag nämnde, minst 700 miljoner kronor för det sista budgetåret.

Är riksdagen beredd att ta detta steg? Är det svenska folket berett att ta detta steg? Jag kan inte svara på hur det förhåller sig med den saken. Jag vill säga att förmodligen kommer det - om vi skall uppnå enprocentsmålet inom den ramen - att kräva en speciell beskattning. Själv är jag inte främmande för det. Jag skulle vara beredd att medverka under förutsättning att beskattningen kan läggas på de grupper av medborgare som har råd att betala en sådan förhöjd skatt. När jag säger grupper som har råd att betala, så vill jag undanta alla lågavlönade som vi har i detta land och som själva har problem av den omfattningen att det icke vore rätt att lägga en särskild u-landsbeskattning på deras axlar.

Om vi skall uppfylla enprocentsmålet, kommer alltså situationen förmodligen att bli den att det krävs en speciell beskattning, och jag vill att riksdagen skall ha klart för sig detta. Jag understryker på nytt att själv kan jag tänka mig det, om beskattningen läggs på de kategorier i samhället som verkligen orkar bära en sådan förhöjd beskattning för att vi skall kunna uppfylla enprocentsmålet budgetåret 1974/75.

Herr Wirmark använde uttrycket att det gäller att förankra biståndspolitikerna hos de breda folklagren i vårt land. Ja, det skulle man kunna hålla med om att det är önskvärt att så kan ske. Vi måste väl säga -- och kanske tillägga tyvärr - att u-hjälpen icke har den förankring hos de breda folklagren som vi skulle önska att den hade. Det sammanhänger naturligtvis med att betydande befolkningsgrupper har så stora egna problem med låga löner och även i annat avseende att u-hjälpen av stora delar av vårt folk betraktas som en sekundär angelägenhet. Det är bara att konstatera att förhållandet är detta, och jag tror icke att det är möjligt att genom en ökad information som nu diskuteras i SIDA få en ändring till stånd i det avseendet.

Herr Wirmark beklagade också att u-hjälpen har politiserats. Ja, man kan väl säga att det har gått mycken politisk debatt i u-hjälpsfrågan i vårt land. Men vem är det som har svarat för den politiseringen? Jag skulle vilja säga att det är herr Wirmarks eget parti som har försökt att göra u-hjälpen till en gångbar fråga i den politiska propogandan. Så sent som denna morgon sprids det här i riksdagen ett flygblad om u-hjälpen, där man talar om att regeringen nu förbereder ett steg mot det blygsamma mål som 1968 års beslut i Sveriges riksdag innebar. Flygbladet sprids av ett politiskt ungdomsförbund som står mitten mycket nära, och allra närmast står det herr Wirmark.

När man talar om en politisering av u-hjälpen, kan detta få utgöra ett exempel. Jag tror inte att våra ansträngningar i u-hjälpsfrågan gynnas av en politisering. Det håller jag med herr Wirmark om. Men herr Wirmark bortser ifrån att det är hans eget parti som har försökt att göra u-hjälpen till en gångbar fråga i den politiska propogandan.

Herr Wirmark beklagar också att u-hjälpen till vad han kallar för folkrörelserna minskas med ett par miljoner. Jag vill för riksdagens information säga att när herr Wirmark talar om den hjälp som folkrörelserna erhåller för sin verksamhet i u-länderna omfattar det icke

Nr 71

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

hela Folk rörelsesverige, ty den största folk rörelsen räknas inte in där. Den största folk rörelsen har hittills genom SIDA icke mottagit något som helst stöd för sin internationella verksamhet. Att så är fallet sammanhänger inte med ovilja från SIDA:s sida, utan det sammanhänger med att den största folk rörelsen av rent principiella skäl aldrig har begärt något stöd. Jag vill bara understryka detta, eftersom jag förmodar att begreppet folk rörelse kan leda tankarna till att även den fackliga rörelsen innefattas i begreppet då det gäller SIDA:s stödåtgärder för internationell verksamhet.

Herr Hermansson, den senaste talaren här, tog upp frågan om den internationella handelspolitiken. Han ägnade rätt mycken tid åt att referera ett uttalande som president Alledé gjort i samband med att den tredje världshandelskonferensen i Chile öppnades. Jag har ingen anledning att polemisera mot det. Jag tror att herr Allendes synpunkter var helt riktiga. Men jag vill säga att jag inte tror att Sverige har anledning att ta åt sig alltför mycket av den kritik som riktats mot världshandelskonferenserna. Jag tänker då inte bara på den nu pågående tredje världshandelskonferensen utan även på den andra som hölls i Indien för några år sedan.

Sverige bemödade sig på den andra världshandelskonferensen mycket för att söka få gehör för en mera liberal politik som bättre skulle gynna utvecklingsländerna, men stormakterna stjälpde det hela. Framstegen på den andra världshandelskonferensen var ytterst blygsamma, och risk är att förhållandet inte blir bättre på den tredje världshandelskonferensen, kanske t. o. m. sämre.

Den internationella handeln är som alla vet tämligen komplicerad, och i anledning av herr Hermanssons anförande vill jag säga vad som är ett gammalt känt faktum, nämligen att internationell handel aldrig följt de ideologiska gränserna. Den internationella handeln har följt helt andra linjer. Vi ser det också när exempelvis kommunistiska stater så långt det är möjligt accepterar och tar över handel med de mest reaktionära stater man kan tänka sig. När försök har gjorts att bojkotta varor från Sydafrika, vet vi ju att kommunistiska stater gått in i Sydafrika och övertagit det utrymme för handel som på det sättet skapats. Jag vill bara nämna detta, ty det är ett faktum som bekräftar den gamla regeln att internationell handel aldrig följt de ideologiska strömningarna.

Herr Wirmark och även herr förste vice talmannen Bengtson tog så upp frågan om Bangladesh. Det föreligger ett särskilt betänkande från utrikesutskottet rörande Bangladesh och den hjälp som skall ges åt den nya staten; det är betänkandet nr 7. Men jag anser att jag ändå kan beröra det i denna debatt, även om jag förmodar att herr talmannen har avsett att en separat debatt skall äga rum.

Här har mitten i en motion föreslagit hjälpinsatser på 100 miljoner kronor till förmån för Bangladesh. När utskottet behandlade motionen tillfrågades representanterna för mittenpartierna om man avsåg att den svenska hjälpen till Bangladesh skulle uppgå till 100 miljoner kronor. Herr Wirmark bekräftade då vad som väl inte var klart tidigare, att motionens yrkande innebar att 100 miljoner kronor skulle anslås utöver den hjälp som regeringen skulle komma att föreslå. Jag förmodar att

Onsdagen den
3 maj 1972*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

motionen var skriven innan regeringen hade tagit ställning till vilken insats man var beredd att göra till förmån för Bangladesh.

Vad har då regeringen nu gjort? Jo, den har hittills i år beviljat en hjälp som uppgår till totalt 92,5 miljoner kronor. För innevarande budgetår och för nästa budgetår har den vidare beslutat om ett gåvobistånd på 105 miljoner kronor, fördelat på en penninggåva på 55 miljoner kronor och varubistånd till ett värde av 50 miljoner kronor. Dessutom har regeringen beviljat ett anslag på 55 miljoner kronor för en kortfristig finansiering av projekt som skall klaras av Internationella utvecklingsfonden.

Betydande bidrag har på detta sätt genom regeringens åtgärder beviljats till Bangladesh, och jag vill att riksdagen skall ha detta klart för sig. Det refereras också i utskottets betänkande nr 7, i vilket utskottet avstyrker mittenpartiernas förslag om ett anslag på ytterligare 100 miljoner kronor till Bangladesh.

Olika talare för utrikesutskottet kommer under dagens lopp att kommentera skilda delar av betänkandena och de debattinlägg som hittills har gjorts.

Med dessa rent allmänna kommentarer vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet nr 6 på samtliga punkter.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Arne Geijer talade om politiseringen och menade att det är folkpartiet som vill politisera. Låt mig bara slå fast att vi har talat om två olika slags politisering. Vad jag diskuterade var den ensidiga politisering av vissa biståndsinsatser som görs; det var den jag ville belysa.

Den andra formen av politisering, som herr Geijer tar upp, är att politiska partier driver vissa frågor där olika meningar råder. Det är väl ett värdefullt inslag i vår debatt. Det visar ju just diskussionen om enprocentsmålet, där jag tycker att herr Geijers inlägg helt bekräftade vad jag sade. Han sade att det står riksdagen fritt att bedöma i vilken takt man skall uppfylla enprocentsmålet. Han känner sig alltså inte bunden av vårt tidigare löfte att det skall uppnås 1974/75. Han sade också att fortsatta överväganden kommer att äga rum inom regeringen. Det betyder alltså att regeringen inte har beslutat sig på denna punkt. Det bekräftar helt vad jag har sagt.

Vi tycker, herr talman, att det rimliga vore att man hade en jämnare ökningstakt fram till enprocentsmålet 1974/75 – och de 25-procentiga ökningarna leder inte fram dit. Vi kommer inte att ha nått upp så högt som vi skulle. För att göra detta behövs, som herr Arne Geijer sade, en chockhöjning sista året, och vi är väl alla eniga om att det vore ingen lycklig utväg. Det är inte bra för SIDA:s planering, det kommer att bli svårt att kapacitetsmässigt klara det. Därför vore en jämnare stegringstakt att föredra. Men jag fick det intrycket att herr Geijer nu helt har uppgivit den tanken och t. o. m. är tveksam om vi över huvud taget skall nå enprocentsmålet 1974/75.

Låt mig till slut bara säga i fråga om Bangladesh att i vår motion står det klart att de 100 miljonerna skulle tillkomma utöver de reserverade medel som kunde fås fram inom SIDA. Jag var personligen medveten om

vilka belopp man skulle kunna få fram inom SIDA. Därför är det inget nytt läge i dag, men det intressanta är ju att regeringspartiet inte anser att behoven motiverar detta extra anslag.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ordförande herr Arne Geijer i Stockholm har pliktskyldigast försökt att försvara en del av ståndpunkterna i utskottets betänkande. Om enprocentsmålet blev det dock fortfarande lika ovissa, lika svävande besked. Av herr Geijer fick man alls inte reda på om vi skulle nå fram till enprocentsmålet. Snarare förde han fram en rad av ursäkter för att vi icke skulle kunna nå fram till det, och en av dem tycker jag är rätt anmärkningsvärd; man har inte kunnat förutse att bruttonationalprodukten skulle växa så mycket som den gjort. Rimligen borde det väl skapa större förutsättningar för att komma fram till enprocentsmålet. Visserligen kommer målsättningen i absoluta tal, i pengar, att betyda mer, men det är inte hela ökningen av bruttonationalprodukten som går åt om vi tar en procent av den till u-hjälp. Förutsättningarna är således bättre nu än de var tidigare för att uppnå enprocentsmålet, fastän herr Geijer synes tolka situationen som om den gav sämre möjligheter till det.

Om 25 procents ökning inte alls räcker till – då är det bara det att har man satt upp som ett mål att komma fram till en procent, måste man självfallet planera på ett sådant sätt att man i så fall ökar mera. Annars kommer vi aldrig att nå fram till det mål som regeringen nu har sagt att vi skall nå och som man fortfarande inte direkt vill ta avstånd från men ändå talar så svävande om.

Hur skall man nå detta mål? Vilka är våra ekonomiska förutsättningar? Det är självklart att skall vi ge u-hjälp på ett par miljarder kommer vi att få avstå någonting. Det finns ingen annan möjlighet. Hur hög levnadsstandard vi än har, kan vi inte bara ta av vårt överflöd. Det är regeringens planering som får ligga till grund för om vi skall nå målet.

Herr Arne Geijer undrar om vi vill vara med om att de som kan bära det skall betala det. Ja, gärna det, men det finns inte så förfärligt många rika människor i Sverige. Enligt riksrevisionsverkets berättelse är det 11,3 procent av de taxerade inkomsttagarna som ligger över 30 000 kronor om året. Så vi får nog tänka oss den beskattningen på ett ganska brett underlag, om vi skall få fram tillräckligt med pengar. Det går inte att, som regeringen nu har tänkt sig, lägga skatter på de fattigare människorna genom att höja mervärdeskatten och sedan sänka skatten för en del andra som har det bättre ställt. Det är en politik som går tvärtemot vad herr Arne Geijer talade om för en stund sedan. Det är inte dem som har de största möjligheterna att bära bördan som man har tänkt på i det fallet.

Här är det fråga om att vilja. Vill man komma fram till enprocentsmålet skall man också bestämt säga ifrån det, och då skall man också kunna planera så att man når fram till det.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Arne Geijer i Stockholm ansåg att internationell handel aldrig har följt de ideologiska gränslinjerna och hävdade att

kommunistiska länder övertagit handeln med mycket reaktionära länder, såsom Sydafrika. För min del har jag här i riksdagen talat för handelsbojkott mot Sydafrika – men utan framgång, framför allt därför att herr Geijer och hans partivänner inte varit anhängare av en sådan linje. Jag har alltså inte särskilt svårt att fördöma handel med Sydafrika.

Men det som vi bör diskutera i den här debatten är väl svensk utrikeshandel och Sveriges förhållande till u-länderna och till andra stater. Då kan det vara intressant att se på de uppgifter som föreligger just om den handeln. Det visar sig att värdet av den svenska exporten till Sydafrika mellan 1960 och 1970 har ökat från 139 000 kronor till 320 000. Sveriges export till Portugal har under samma tid ökat från 61 000 kronor till 221 000 och Sveriges export till Spanien från 121 000 kronor till 519 000. Den svenska exporten till Grekland har ökat från 69 000 till 120 000, och importen därifrån har ungefär femdubblats.

Det kan alltså, herr Geijer, i varje fall inte vara någon svensk handel med de mest reaktionära regimerna som andra länder övertagit, eftersom Sverige kraftigt har ökat sin utrikeshandel just med de mest reaktionära regimerna under 1960-talet.

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hermansson var litet för blygsam när han räknade upp sina siffror. Han talade om 100 000 osv., men han avsåg naturligtvis miljoner, för i annat fall kommer man till alldeles för låga siffror.

Det är klart att Sverige har en handel som omspannar hela världen, och Sverige är i det avseendet inte annorlunda än andra länder. Om Sverige skulle följa en ideologisk linje i fråga om vilka länder vi skulle handla med, då fick vi lov att omstrukturera vår handel i rätt stor utsträckning, och slutet på det hela skulle naturligtvis också bli att Sveriges export som helhet blev mindre än vad den är för närvarande. Jag accepterar inte riktigheten i den teori som vi ofta möter i debatter, att man kan kompensera sig på andra marknader för det som man förlorar på en marknad. Den teorin visar sig inte vara hållbar, utan vi skulle få lov att begränsa vår utrikeshandel i förhållande till vad som gäller nu.

Jag vill säga några ord till replikerna från herrar Torsten Bengtson och Wirmark om huruvida vi har möjligheter att uppfylla enprocentsmålet 1974/75. Det är för mig liksom för övriga debattörer en fråga som man har anledning att ställa sig – kan vi uppfylla enprocentsmålet? Säkert kan vi det om vi är beredda att göra motsvarande uppoffringar. Jag vill understryka att vårt u-landsbistånd detta budgetår är uppe i 1,25 miljarder kronor, och vad det gäller är att det svenska u-landsbiståndet budgetåret 1974/75 skall omfatta 4,5 miljarder kronor. Detta är den fråga som jag gärna vill ställa till oppositionen: Är man beredd att göra den uppoffring som det är fråga om? Jag sade tidigare att jag själv skulle vara beredd till den genom att man beskattar det svenska folket hårdare, om man kan lägga beskattningen på de kategorier som orkar bära en sådan beskattning. Jag väntar mig inte att få ett svar från oppositionen om detta, men det är, herr talman, det problem vi står inför.

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad är det egentligen som har hänt sedan vi fattade beslutet om att enprocentsmålet skulle uppfyllas 1974/75? Vad är det som har hänt i den svenska ekonomin som gör att vi nu inte skall stå vid det löftet? Det kanske herr Arne Geijer kunde belysa något mera. Det som herr Geijer hänvisade till, att bruttonationalprodukten ökat, kan väl inte rimligen vara en negativ faktor – det borde väl snarare underlätta för oss att uppnå målet. Och hur vet herr Geijer att nya skatter skulle behövas i den mycket stora resurssamling som ändå den statliga budgeten utgör? Är det så att regeringen anser att man måste skriva ut nya skatter skall man väl lägga fram det förslaget, och så får riksdagen ta ställning till det.

När vi för vår del driver enprocentsmålet 1974/75 innebär detta att vi är beredda till motsvarande uppoffringar. Men jag kan inte befria mig från intrycket att herr Geijers inlägg här är en bekräftelse på att socialdemokratin bäddar för ett uppskjutande av enprocentsmålet. Och när man tänker på den nedskärning som gjorts i SIDA:s anslagsäskanden genom regeringens förslag på personalsidan, tycker man att detta beslut pekar i samma riktning. Vi i mitten har ju dragit konsekvenserna av vår inställning till enprocentsmålet; vi föreslår att SIDA skall få dessa tjänster och uppnå den planeringskapacitet som nu behövs för att man skall kunna öka insatserna.

Låt mig sluta med att säga att vi hade hoppats att möjligheten av ett samarbete för att klara enprocentsmålet skulle stå öppen. Men intrycket här blir ju allt klarare, att så är inte fallet. Såvida nu inte utrikesministern eller någon annan från regeringen kan ge besked om att utskottsskrivning-
en skall tolkas som ett avståndstagande från herr Sträng.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste ge herr Arne Geijer rätt på en punkt – men bara på en enda punkt. De siffror jag anförde avsåg givetvis miljoner kronor. Men detta gör ju den utveckling jag belyste desto mera beklämmande.

Herr utrikesministern WICKMAN:

Herr talman! Den debatt som vi för i denna kammare gäller självfallet utformningen och omfattningen av det *svenska* biståndet till u-länderna. Men det är lika självklart att vi inte gärna kan diskutera vår biståndspolitik utan att även redovisa och låta den bestämmas av vår uppfattning om u-ländernas grundläggande problem och av vår uppfattning om hur dessa problem effektivast kan angripas.

Det är väl ingen som är engagerad i de här frågorna som inte är medveten om vilka utvecklingshämmande sociala och ekonomiska strukturer som råder i flertalet u-länder. Det är fråga om en ojämnhet i ägande- och inkomstförhållanden som försvårar möjligheterna att verkligen mobilisera de många människorna i utvecklingsarbetet. Vi möter apati och analfabetism som sätter ner möjligheterna att höja levnadsnivån för folkmajoriteten. Det fordras i u-länderna mer än på andra håll en stark politisk vilja och medvetenhet för att i grunden kunna förändra en

utvecklingshämmande samhällsstruktur.

Dessutom vet vi att utvecklingsländerna ofta möter inblandning utifrån, både från andra länders regeringar och från multinationella företag, en inblandning som även om den inte hindrar så i varje fall försvårar en samhällsutveckling i folkmajoritetens intresse. Därför är det självklart att ett reellt politiskt oberoende för u-länderna är en nödvändig förutsättning för ett vitalt och effektivt politiskt liv och för en progressiv utveckling, på samma sätt som förhållandet varit i de nu industrialiserade länderna.

De politiska uppgifter som u-länderna möter rymmer sannolikt de svåraste samhällsproblem som några stater någonsin har ställts inför. Svårigheterna beror både på u-ländernas faktiska utgångsläge och på att människornas upplevda behov är så enorma att gapet mellan resurser och behov kan framstå som fullständigt hopplöst och förintande stort. Det är flera orsaker som gör att det gapet i dag växer. En sådan orsak är befolkningsexplosionen. Men det finns också ett annat förhållande, som gäller u-länderna men som inte har gällt utvecklingsbetingelserna i de lyckligare lottade länderna, nämligen det att u-ländernas befolkning lever under ett tryck av attityder och krav från de industrialiserade högkonsumtionssamhällena på andra håll i världen. Jag tror inte att vi har klart för oss vad högkonsumtionssamhällets ideologiska genomslagskraft betyder när det gäller utvecklingsländernas möjligheter att genomföra sin utvecklingspolitik.

Detta gap mellan å ena sidan utvecklingsbehov och utvecklingsmål och å andra sidan de begränsade möjligheterna och bristen på resurser i u-länderna gör att man i dessa länder står inför ett hårdare krav på ekonomisering och prioritering av de knappa tillgångarna än i några andra länder. För att kunna genomföra en utvecklingspolitik står man i utvecklingsländerna inte bara inför kravet att höja produktionen - redan det är en svår, i många fall mycket svår uppgift - utan man står också inför den politiska uppgiften att dämpa de behov som människorna upplever. Det är en både politisk och ekonomisk uppgift. Och det är min fasta övertygelse, att om den skall kunna lösas, så är förutsättningen att man i dessa länder åstadkommer en mycket jämnare fördelning av det existerande konsumtionsutrymmet, så att utvecklingen över huvud taget skall kunna löpa vidare på ett harmoniskt sätt och innebära den mobilisering av folket som är nödvändig.

Vi har i vårt land haft en ganska vital u-hjälpsdebatt, och man kan väl säga att i varje fall en betydande grad av enighet föreligger om hur svensk u-hjälpspolitik bör utformas. Vi inledde en mera medveten u-hjälpspolitik för tio år sedan, när Tage Erlander signerade propositionen 100 år 1962. Det var första gången som ett sammanhållet program för vår u-hjälp lades fram. Jag tror att alla de som i dag läser om den propositionen kan konstatera - och eftersom jag tillhör en yngre generation i regeringen anser jag mig ha rätt att berömma mina föregångare - att de riktlinjer som där lades fram var utomordentligt framsynta. Vi bör komma ihåg att 1962, när den propositionen lades fram, var i den internationella debatten den ekonomiska tillväxten det nära nog allena rådande målet för u-ländernas utveckling. Redan i proposition 100 underströks emellertid

Nr 71

Onsdagen den
3 maj 1972

Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

att tillväxtens former och fördelningen av de växande resurserna var lika viktiga. Sveriges riksdag slog redan år 1962 också fast att de nya ländernas politiska självständighet blir reell först då den motsvaras av en ekonomisk frigörelse. Propositionen utgick ifrån att mottagarlandets egen planering skall vara utgångspunkten för utvecklingssamarbetet. Detta är en syn på utvecklingssamarbetet som först på senare år har slagit igenom i t. ex. de internationella organisationernas arbete.

Denna korta erinran om huvudlinjerna i 1962 års proposition visar att de allmänna riktlinjer som då lades fram i hög grad har bevarat sin giltighet. Vi har kunnat se att FN:s utvecklingsstrategi betonar, liksom Limadeklarationen nu betonar och det ännu starkare än vad vi gjorde år 1962, u-landets egen vilja och u-landets egna insatser såsom de helt avgörande faktorerna för utvecklingsarbetet. Det är då naturligt att biståndets roll som stöd för u-ländernas strävan till ökat ekonomiskt och politiskt oberoende nu också i vår debatt understryks ytterligare. Detta sker också i årets statsverksproposition. Det skall ses mot bakgrund av att u-länderna i dag med starkare eftertryck än tidigare framför just kravet på nationellt och ekonomiskt oberoende — kravet att själva utan inblandning få forma sin utvecklingspolitik, att själva få bestämma över sina naturtillgångar och att utan protester och motstånd utifrån få skapa nationella alternativ.

De här uttalandena har tydligen oroat herr Turesson; han säger att han inte riktigt förstår varför vi talar om vikten av politiskt oberoende. Han undrar också vilka konsekvenser regeringen drar i sin biståndspolitik av deklARATIONER av den här typen. Ja, en rätt viktig slutsats som vi drar är att en väsentlig uppgift för svensk biståndspolitik är att i de mellanfolkliga biståndsorganen protestera mot försöken att använda biståndspolitiken och i synnerhet de multinationella organen såsom instrument för politiska påtryckningar på mottagarländerna. Detta är en viktig fråga för flera länder; det är t. ex. en viktig fråga för Chile och för Tanzania. Det är en utomordentligt viktig fråga också för Indien. Jag kan tala om för herr Turesson att i den diskussion som jag hade tillfälle att föra med den indiske finansministern när han besökte Stockholm helt nyligen var detta en huvudfråga som han tog upp till debatt med mig. Det kanske också kan vara betecknande för hur u-länderna själva uppfattar svensk biståndspolitik. Det är självklart att de sätter ett mycket stort värde på de bilaterala insatser som vi gör, men de fäster också en utomordentligt stor vikt vid att Sverige söker förebygga sådana farliga tendenser — i det speciella fallet faktiskt prioriterade den indiske finansministern de ansträngningar som vi kan göra i detta syfte i de mellanfolkliga organisationerna. Detta är en viktig uppgift, eftersom — om sådana strävanden fick framgång — de multinationella organen inte skulle kunna fullgöra det som är deras största uppgift inom det internationella utvecklingsarbetet.

En konsekvens av principen att vi skall stödja u-ländernas strävan till nationellt oberoende är själva utformningen av vårt utvecklingssamarbete med dem; vi vill grunda detta utvecklingssamarbete på mottagarländernas egna prioriteringar och hävda att de liksom andra stater skall bestämma sin utveckling själva utan yttre inblandning. Detta är en grundläggande

princip för oss i mellanstatliga förbindelser. Det är en grundläggande princip i Förenta nationernas verksamhet, och jag skulle också vilja säga att det är en rätt självklar konsekvens av ett fundamentalt inslag i svensk utrikespolitik, nämligen att hävda de små staternas rätt till oberoende.

Jag hade tänkt använda detta inledande tillfälle till att uppehålla mig vid framför allt vissa principiella frågor för vår biståndspolitik, inte minst då principerna för ländervalet. Trots att dessa principer vid upprepade tillfällen antagits av riksdagen, är det ändå dessa som varit föremål för en politisk debatt och för ett politiskt misstänkliggörande i diskussionerna utanför denna kammare; tendensen har skyttat även i de inlägg som gjorts här tidigare i dag. Det finns också många andra frågor att beröra, men till dem skall jag återkomma senare i dag.

Det var 1970 års riksdag som explicit fastställde nu gällande principer för ländervalet i vår bilaterala utvecklingspolitik. I och för sig innebar de inte nyheter, utan anslöt sig väl till de allmänna principer som blivit fastlagda redan 1962 men de blev alltså 1970 klarare preciserade. Vad de innehöll är kammaren välbekant. De innebar att det framtida biståndets expansion i första hand skulle komma i fråga till sådana länder, vilkas regeringar i sin ekonomiska och sociala politik strävade efter att genomföra en utveckling som präglades av ekonomisk och social utjämning.

För oss har detta varit en rätt självklar princip, och med de allmänna formuleringar som den uttryckts i får man intrycket att det råder en rätt allmän uppslutning kring principen. Men trots denna allmänna uppslutning ifrågasätter man ländervalsprincipen på olika håll. Det sker av olika skäl. Man säger bl. a. att dessa principer kan leda till att vi glömmer och försummar de människor i de fattiga länderna som är i allra störst behov av hjälp, dvs. de fattigaste i de fattiga länder där politiken inte bestäms av de stora folkgruppernas behov och intressen. Jag tror att både herr Torsten Bengtson och herr Turesson var inne på dessa tankegångar – jag hade litet svårare att precisera herr Wirmarks position härvidlag.

Jag vill gärna tillstå, att jag i och för sig har förståelse och respekt för den vilja, som kommer fram i sådana frågor, nämligen viljan att bistå de sämst ställda människorna i tredje världen. Det är självklart att man med ett länderval, som styrs av en sådan princip, kan nå positiva effekter för de människor, som blir föremål för biståndsinsatser.

När vi trots detta – jag skulle vilja kalla det för den direkta humanitära synpunkten – håller fast vid att ländervalsprincipen bör ha den inriktning som riksdagen fastställde 1970, så beror det inte alls på någon likgiltighet för dessa människors problem, utan på att biståndet inte kan bli ett surrogat för den egna politiska viljan hos u-ländernas regeringar. Det är inte en på sikt rimlig lösning att de sociala anslagen i u-ländernas budgetar skall finansieras via bistånd från den rika världen. Även om det vore så, skulle den u-hjälpen i alla fall bara få en mycket begränsad effekt, och en inriktning av u-hjälpen efter den linjen skulle dess värre riskera att alltför mycket få karaktären av en evighetsuppgift.

När vi därför prioriterar länder som i sin faktiska politik bevisar sin vilja att åstadkomma en så radikal förändring av u-landets samhälle att utvecklingsansträngningarna verkligen kommer och medvetet inriktas på

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

att komma de stora folkgrupperna till godo, så beror detta på att vi har en mer ambitiös målsättning för vårt utvecklingsbistånd. Man kan säga att det är en tillämpning av ett effektivitetskriterium när vi önskar koncentrera våra insatser så att de icke bara hjälper till att lätta på den omedelbara nöden – även om detta alltid är viktigt nog – utan också bidrar till en långsiktig utveckling. Om vi lyckas med detta blir biståndet också ett medel att på längre sikt göra det om icke överflödigt så i alla fall umbärligt.

Nu säger man också – det är en tankegång som Torsten Bengtson var inne på – att vi inte kan begära att andra länder skall ta ett annat politiskt system än de själva av olika skäl har valt eller som de facto råder i mottagarlandet. Självfallet varken vill eller kan vi uppträda på det sättet mot u-länderna att vi kräver ett radikalt annat samhällssystem av dem. Det kräver inte heller Torsten Bengtson. Men somliga menar att de svenska ambitionerna på detta område kanske skulle kunna vara litet anspråkslösare, och man säger: Kan vi inte i alla fall binda villkor vid vårt bistånd, inte ett villkor att införa ett nytt samhällssystem men ett villkor att ländernas utvecklingspolitik skall läggas om i en riktning som mera stämmer med de värderingar som vi tycker bör ligga till grund för biståndet?

Jag tror det är ett mycket farligt resonemang liksom det är orealistiskt och omöjligt. Det är orealistiskt framför allt därför att ingen regering – och vi skall komma ihåg att det är och måste vara med mottagarländernas regeringar vi har att göra – kan väntas acceptera ett utvecklingsbistånd som innebär en inblandning i landets vitala politiska frågor. Ett sådant villkor skulle också vara farligt därför att det måste komma i strid med den princip som vi – jag sade det alldeles nyss – menar skall ligga till grund för allt mellanstatligt samarbete, nämligen att varje land skall få sin rätt respekterad att utan yttre inblandning sköta sina egna angelägenheter. I varje fall bör inte vi handla på ett sådant sätt att respekten för den principen rubbas.

Nu säger man att den här uppläggningsen av ländervalet i vår biståndspolitik leder till att vi glömmet de mycket fattiga. Det är ett konstigt sätt att se på de länder det här är fråga om, för vilka länder är det som – med de kriterier vi har tillämpat – för närvarande är, och i viss utsträckning föreslås bli, mottagare av svenskt bilateralt bistånd? Jo, det svenska bilaterala biståndet går i själva verket just till de fattigaste länderna. Det går till Indien, Bangladesh, Vietnam, Tanzania och Botswana. Det är här verkligen fråga om mycket fattiga länder, herr talman.

När man talar om att vi håller på med en ensidig politisering – jag tror det är det uttryck som förekommit här flera gånger – vill jag bestämt vända mig mot detta. Vi har tvärtom avvisat, och kommer i fortsättningen att avvisa, att vår u-hjälp skall styras av det politiska systemet i mottagarlandet. Det är inte det politiska systemets klassificering som är avgörande, utan den faktiska utvecklingspolitik som förs i landet. När vi ser på hur vårt länderval faktiskt har utfallit, upptäcker vi också att det finns en total uppslutning kring detta länderval från de demokratiska partierna. Det finns ett enda blygt undantag, nämligen moderaterna som

av någon anledning vill kasta sig över Cuba. Herr Wirmark tillbakavisade den ståndpunkten med klara och övertygande argument. Med den lilla modifikationen är det länderval som regeringen successivt har förelagt riksdagen godkänt och accepterat av riksdagen, och detta borde i och för sig vara den enklaste dementin av påståendena om vad som här så populärt kallas "ensidig politisering".

De länder som mottar den största u-hjälpen från vårt land är Indien och Tanzania. Där kommer utvecklingssamarbetet nu mycket snart upp i ett belopp på 100 miljoner kronor per budgetår, och flera andra stater står som mottagare av resurser till ett värde av mellan 40 och 60 miljoner kronor.

Det är mot den bakgrunden vi skall se den i statsverkspropositionen redovisade länderprogrammeringen. Länderprogrammeringen har två syften. Den skall för det första underlätta för mottagarlandet att avgöra hur de resurser som Sverige kan ställa till förfogande skall utnyttjas för landets utveckling. För det andra innebär den också – det är viktigt, och jag har anledning att komma tillbaka till det senare, när jag skall beröra enprocentsmålet – en förenkling i själva resursöverföringen. Det blir en förenkling genom en övergång till mer lättadministrerade biståndsformer. Det betyder att vi i stället för att samarbeta uteslutande om enskilda projekt kommer att lämna en växande del av vårt bistånd på ett sätt som ger mottagaren möjlighet att förfoga friare över resurserna och själv kontrollera deras utnyttjande genom sina egna organ.

Herr Wirmark uttryckte ett önskemål – som också finns i en reservation – att utvecklingsstödet till Zambia skulle utvecklas i snabbare takt än den som vi i dagsläget planerar för och anser möjlig att genomföra.

Det råder ingen skillnad i värderingarna mellan herr Wirmark och mig vad gäller angelägenheten av att kunna föra upp biståndet till Zambia till en högre nivå än det för närvarande har. Det är också både departementets och SIDA:s ambition att detta skall bli möjligt. Hur snabbt det kan gå är det svårt att uttala sig om, men snabbheten är inte i detta, lika litet som i många andra fall, beroende bara på den ena parten. Jag vet att herr Wirmark har tillfälle att själv på nära håll följa den här frågan från sin utsiktspunkt i SIDA:s styrelse.

Det har talats rätt mycket om SIDA och om utrikesdepartementets biståndsavdelning i debatten. Jag vill i det sammanhanget passa på att vända mig mot ett påstående som inte har förekommit direkt i debatten här i dag men som förekommit annars i debatten, nämligen att u-avdelningen i utrikesdepartementet skulle föra ett slags egen politik vid sidan om utrikesministern, regeringen och SIDA. Jag vill bestämt dementera detta och vända mig mot det sättet att betrakta avdelningen. Vad den avdelningen gör gör den självfallet på uppdrag av regeringen. Det är regeringens politik som u-avdelningen för.

Herr Bengtson tycker att avdelningen är stor och frågar varför det skall vara så många anställda på den avdelningen. De är 27. Om herr Bengtson tycker att 27 personer är för mycket, kunde han ha protesterat litet ordentligare när statsutskottet behandlade frågan om avdelningens inrättande. Såvitt jag vet har det nämligen inte kommit till en enda tjänst

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

sedan avdelningen inrättades, och när den inrättades 1970 skedde det utan sådana protester från herr Bengtson.

Det är ingen skillnad i relationen mellan departementet och SIDA och mellan andra departement och centrala ämbetsverk. Förhållandet ansluter sig helt till de förvaltningstraditioner vi har i Sverige. Eftersom ambassaderna i hög grad är inkopplade på vår bilaterala verksamhet och eftersom biståndspolitikerna är ett viktigt led i vår utrikespolitik – i många bilaterala relationer dominerar biståndspolitikerna förhållandet mellan u-landet och Sverige – är det självfallet att arbetet blir något mer tidskrävande än vad anslagsbeloppen normalt skulle ge anledning till, om man jämför med vanliga svenska ämbetsverk.

Jag vill också understryka att en mycket väsentlig del av verksamheten i avdelningen – väl så stor som den som har att göra med den bilaterala verksamheten – ägnas åt vårt uppträdande i de multilaterala organisationerna. Som jag nämnde i anslutning till redogörelsen för mitt samtal med den indiske finansministern är detta en väsentlig del av vår biståndspolitik. En central uppgift för u-avdelningen är därför att utforma vår "policy" i dessa organisationer.

Vi får tillfälle att diskutera Bangladesh senare under dagen. Låt mig bara säga till herr Wirmark, som tog upp frågan redan i sitt första anförande, att det väsentliga för våra insatser i Bangladesh väl ändå inte kan vara den snabbhet eller brist på snabbhet med vilken en motion behandlas i utrikesutskottet. Det helt avgörande för bedömningen av vår politik gentemot Bangladesh måste vara den snabbhet med vilken Bangladeshs anmälda hjälpbehov har kunnat tillgodoseas från svensk sida.

Jag tror att herr Wirmark håller med mig om att både SIDA och departementet handlat gentemot Bangladesh på ett sätt som inte hade kunnat vara snabbare och effektivare. Sedan kan man självfallet säga i detta som i så många andra fall att det hade varit bra om vi hade kunnat göra ännu mer, men inom ramen för de resurser som stått till biståndspolitikens förfogande har prioriteringen av Bangladesh återspeglat det engagemang som har uttryckts och upplevts icke bara av Sveriges riksdag utan av hela Sveriges folk inför tragedierna i Östpakistan. Jag skall inte gå närmare in på detta nu, eftersom det kommer att redovisas senare under debatten.

Flera andra frågor som togs upp i inläggen här och som jag i och för sig gärna skulle kommentera kanske jag får återkomma till senare i debatten. På det här stadiet skulle jag avslutningsvis bara vilja kommentera den diskussion om enprocentsmålet som har förekommit både här i dag och tidigare under vårens lopp.

År 1968 antog riksdagen en plan för biståndsanslagens tillväxt. Riksdagens beslut innehöll två ting. Det innehöll för det första att man angav 1974/75 som det år under vilket enprocentsmålet skulle uppnås. Det innehöll för det andra att vägen fram till enprocentsmålet skulle tillryggaläggas med 25-procentiga anslagsökningar år från år. Dessa 25-procentiga anslagsökningar har efter 1968 års beslut konsekvent genomförts, och så sker även i år. Jag tycker att man i debatten om enprocentsmålet bör betänka att detta konsekventa fasthållande vid beslutet om årliga höjningar med 25 procent av anslagen till det svenska

biståndet är utomordentligt ambitiöst, inte minst med tanke på den stagnation eller direkta minskning som vi upplever internationellt sett.

Nu begär mittenpartierna att riksdagen skall uttala att enprocentsmålet skall vara uppnått budgetåret 1974/75. Ett sådant uttalande av årets riksdag skulle – det vet alla som sitter i den här kammaren – inte på något sätt förändra den reala situationen. De uppgifter som detta års riksdag har att fullgöra för uppfyllande av enprocentsplanen är för det första att anslå medel till den 25-procentiga höjningen och för det andra att se till att biståndsmyndigheten har de planeringsresurser som behövs för att de resterande anslagshöjningarna under perioden skall kunna praktiskt genomföras. Däremot kan ju inte detta års riksdag överta de beslut som skall fattas av 1973 och 1974 års riksdagar.

Jag är angelägen om att det skall stå alldeles klart under denna debatt att den planeringsmässiga beredskapen och kapaciteten föreligger för att anslag motsvarande 1 procent av bruttonationalprodukten skall kunna anvisas 1974/75. 1 procent av nationalprodukten år 1974/75 beräknas vara 2 300 miljoner kronor.

Vi har nämligen i vårt nuvarande u-hjälpsarbete kommit in i ett tillstånd som är fullt normalt för reformverksamhet i detta land och som innebär att behoven kontinuerligt starkt överstiger de anslag som riksdagen beviljar – då menar jag självfallet inte behoven i den absoluta meningen av de fattiga ländernas behov, utan jag menar de behov som aktualiseras i vårt eget konkreta biståndsarbete.

Vi upplever detta mycket starkt när nu vi arbetar med de länderprogram och de ramar som skall fastställas för nästa budgetår. Det skulle vara utomordentligt lätt att vidga ramarna i en sådan omfattning att vi spränger taket för de anslag som riksdagen inom kort kommer att bevilja. Det betyder att vi känner den sedvanliga budgetrestriktionen också när det gäller vår biståndspolitik, och det är rätt självklart.

Om jag några sekunder får återkomma till ländervalet betyder detta att så stora uppgifter ligger framför oss i de mottagarländer som nu är aktuella att jag icke räknar med att det blir anledning att aktualisera nya mottagarländer under den närmast överblickbara framtiden. De nuvarande mottagarländerna kommer att ställa sådana anspråk på våra resurser att dessa resurser – också i perspektivet av en fortsatt stegring – kommer att tas helt i anspråk.

Det vore emellertid, herr talman, både orimligt och oriktigt att blunda för att ett förverkligande av enprocentsmålet till 1974/75 kommer att utsätta oss för utomordentligt stora påfrestningar, och finansministern har – sin plikt som finansminister likmätigt – velat fästa vår uppmärksamhet på de påfrestningarna. Det är självfallet min förhoppning att det skall visa sig möjligt att bemästra svårigheterna. Det betyder att enprocentsmålet ligger fast för regeringen och för utskottsmajoriteten liksom för reservanterna.

Jag tyckte det var välgörande att i debatten kring enprocentsmålet höra utrikesutskottets ordförande realistiskt peka på det problem som vi här kommer att möta, nämligen att vi kan stå inför en sådan budgetsituation att ett förverkligande av enprocentsmålet till 1974/75 kan kräva alldeles särskilda kontributioner från Sveriges skattebetalare.

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Jag vill understryka, herr talman, att detta är en helt hypotetisk situation, men jag tycker det är värdefullt att herr Geijer nämnde detta, därför att det på ett konkret sätt illustrerar det problem som vi står inför.

Jag tycker det var välgörande att höra herr Geijer särskilt mot bakgrund av mittenpartiernas uppträdande i denna fråga. Jag anser nämligen att mittenpartierna borde betänka att det är en viss risk att framställa den nuvarande utbyggnaden av det svenska biståndet såsom ett svek mot u-länderna. Vi befinner oss i verkligheten i den situationen, att av de industrialiserade länderna bara Sverige och Norge, med den politik som nu bedrivs, kommer att kunna uppfylla FN-deklarationens mål för de rika ländernas bistånd.

Vi bör vara litet försiktiga när vi talar om de här frågorna, och vi bör undvika att göra sådana uttalanden att de svenska löntagarna och de svenska skattebetalarna får det intrycket att politikerna här i huset tycker att svenska folket inte gör den insats som man har rätt att kräva i solidaritetens namn.

Framför allt tycker jag att de som med det allra högsta röstläget talar om vikten av att enprocentsmålet förverkligas 1974/75 och som i det sammanhanget tar ordet hyckleri i sin mun och riktar det mot regeringspartiet borde rikta anklagelsen för hyckleri mot sina egna partier i stället och mot dem i de egna partierna som i dagsläget planerar uppläggningsplanerna av de borgerliga partiernas ställningstagande till det skatteförslag som regeringen nyligen har framlagt.

Vad är det nämligen vi får höra i kritiken av skatteförslaget? Jo, att marginalsattesänkningarna, som är en angelägen reform, skall finansieras genom besparingar i statens utgifter. Det går inte, herr Wirmark och herr Bengtson, att den ena stunden tala vackert om nödvändigheten av att till 1974/75 höja biståndsanslagen med ca 1 000 miljoner kronor från dagens nivå och i nästa stund gå emot regeringens skatteförslag och ge intryck av att de sänkningar av den direkta skatten som vi väl alla är angelägna om skulle kunna i någon väsentlig mån finansieras genom besparingar.

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag var inte oroad, herr utrikesminister, över formuleringarna i statsverkspropositionen, som jag anknöt till, om angelägenheten av att det svenska biståndet stöder u-ländernas strävanden att bli oberoende, men jag var förvånad därför att det synes mig så självklart att det saknades anledning att i årets statsverksproposition så kraftigt betona just den saken. Jag ställde därför frågan, om detta var signalen till någon förändring av inriktningen osv. Nu har utrikesministern med skärpa dementerat att detta inte var avsikten. Det noterar jag med tillfredsställelse och kan för min del anse frågan avförd.

Det glädde mig att utrikesministern inte hade svårt att precisera min position i fråga om inställningen till principerna för ländervalet. Det är alldeles självklart att jag som ledamot av riksdagen måste hålla på att regeringen skall stå fast vid de riktlinjer som 1970 års riksdag beslöt. Men det är väl inte bara så enkelt som att säga att vi inte har avvikit från dem. Det finns inte några delade meningar, sade utrikesministern, annat än om en liten liten sak, nämligen Cuba. I min reservation har jag anfört att det

saknas anledning till ökat stöd åt Cuba, eftersom det landet inte uppfyller FN:s fattigdomskriterium. Men är det verkligen så, herr utrikesminister, att ni i UD är alldeles fria från att snegla på om den politiska regimen är välartad eller inte? Hur är det med den motvilja mot att bibehålla biståndet till Etiopien på oförändrad nivå eller att öka det som har märkts de senaste åren? Är inte det ett uttryck för att man tar hänsyn till regimen? Man tycker inte att den är riktigt lämplig, och därför vill man inte satsa på det landet vidare. Man tar inte bort stödet, men man vill inte utveckla det.

Jag tror att det där är ganska allvarligt. Jag anser att i ett land som är så fattigt som Etiopien är det av allra största vikt, att befolkningen får bistånd så att den kan få större möjlighet till politisk frihet.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande enprocentsmålet sade utrikesministern att det kan bli sådana komplikationer att man inte riktigt vet var man skulle kunna hamna. Jag vill bara fråga: Har regeringen ingen egen vilja eller planering för vad den önskar? Är det alldeles borta i dag?

När utrikesministern talade om finansieringen av insatser som når upp till enprocentsmålet kom han in på det skatteförslag som föreligger och de angelägna marginalsattesänkningarna. Dessa har vi också varit angelägna om – skillnaden är bara den, herr utrikesminister, att vi inte vill lägga utgifterna för att genomföra dem på den ännu fattigare delen av folket genom att höja mervärdeskatten till 20 procent. Det anser vi vara ett synnerligen olämpligt medel att skaffa in pengar till marginalsattesänkningen. Då får den hellre vara. Regeringens förslag innebär ett sätt att omfördela skatter som centern inte accepterar.

Jag tror inte att det var så stora skiljaktigheter på en del av de andra punkterna. Jag konstaterar med tillfredsställelse att utrikesministern sagt att det inte kommer att aktualiseras nya mottagarländer. Jag förmodar att han menade att så inte kommer att ske under den tid som en utredning arbetar med hithörande frågor. Det råder enighet om ländervalet just nu, men det är ju mycket beroende på att utredningens betänkande avvaktas. Det bör därför inte sägas att vi är tvärsäkra i fråga om ländervalet. Det ligger ju i sakens natur när det nu finns en utredning som skall se över hela problemet.

Det har sagts att de fattigaste bör få bistånd först. Som jag nämnt tidigare är det självklart att man också måste tänka på koordineringen. Om ett mycket fattigt land får en omfattande hjälp från någon del av världen, så finns det inte anledning till att en hel rad andra länder också ger bistånd i det fallet. Det är helt naturligt att det blir en koordineringsfråga, och som jag nämnt förut uppnås den bästa samordningen genom den multilaterala hjälpen.

När det gäller att satsa på länder med progressiva regeringar har det förts mycken diskussion om vilken regering som är progressiv. Men jag tänker på folket i landet också. Om folket lever under en diktatur som är avskyvärd i alla avseenden, kan man ju inte bara lämna dessa människor åt deras öde. De är ju också i behov av hjälp från vår sida. Det var detta jag menade när jag berörde ländervalet.

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

I fråga om det nationella och ekonomiska oberoendet är jag helt enig med utrikesministern. Jag åberopade förut de konventioner som finns i det avseendet. Vi har anledning att i all den utsträckning det är möjligt påverka andra länder att skriva på dessa konventioner och också ratificera dem och skriva under protokollet. Om konventionerna får en vidare internationell anslutning, så leder detta till större möjligheter för u-länderna att nå nationellt och ekonomiskt oberoende.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte karakteriserat socialdemokraternas attityd i enprocentsfrågan som hyckleri. Jag citerade bara titeln på en bok som heter "Hyckleriets årtionde" och som jag tycker att utrikesminister Wickman bör läsa. Den är skriven av en god socialdemokrat, vars uppfattning på den här punkten stämmer överens med min egen.

I fråga om själva enprocentsmålet tycker jag att utrikesministern försöker sätta sig på två stolar. Dels säger han att vi skall stå fast vid målet, dels tar han inte avstånd från herr Strängs propåer, och han har sympatier för vad herr Arne Geijer sade. Det ger ett intryck av tveksamhet. Får jag fråga: Varför skall man skjuta på just den här utgiftsposten? Varför skall just den posten diskuteras? Vad har inträffat som föranleder detta? Finns det någon annan post, där vi utställt ett liknande löfte, som man tänker göra samma sak med?

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för en del besked som han gav i sitt anförande. Beträffande vad jag kallade ensidig politisering tycker jag att beskedet var glädjande. Beträffande Zambia likaledes.

Låt mig beträffande Bangladesh slå fast att de nu beslutade anslagen fördelar sig på tre år och att de motsvarar ungefär vad vi i normala fall skulle ha givit till Östpakistan. Utrikesministern bekräftade själv att taket för de svenska insatserna satts just med hänsyn till utrymmet inom SIDA:s ordinarie budget.

Utrikesministern sade också att u-hjälpen inte får bli ett surrogat för u-ländernas egen politiska vilja. Jag tycker att det påståendet kan diskuteras. Man har ju inte dels en sorts u-hjälp som innebär påverkan, dels en annan sorts u-hjälp som inte innebär påverkan. Alla former av u-hjälp innebär ett slags påverkan. Jag erinrar mig att jag vid utrikesutskottets resa i Östafrika träffade en regeringsledamot i ett av våra mottagarländer vilken återkommit från Stockholm med det bestämda intrycket, att om hans regering hade följt en mer socialistisk politik så skulle landet ha fått ökade biståndsanslag från oss.

Herr utrikesministern WICKMAN:

Herr talman! Först enprocentsmålet på nytt. Jag tog inte upp mittenpartiernas agerande i syfte att starta en diskussion om det nu föreliggande skatteförslaget i och för sig. Det var inte det jag syftade till, herr Torsten Bengtson, utan jag tog upp det av ett annat skäl. Här står utrikesutskottets ordförande och därefter också utrikesministern och deklarerar att målsättningen ligger fast. Vi nämner också i hederlighetens och anständighetens intresse att detta kommer att ställa oss inför svåra problem och att 1973 och 1974 års riksdagar kommer att få ta ställning

till hur problemen skall lösas. Herr Arne Geijer var t. o. m. inne på ett sätt att lösa problemen. Att i en sådan debatt bara upprepa tidigare deklARATIONER utan att på något sätt bidra till en lösning av de reella problem som vi här står inför tycker jag inte är någon särskilt imponerande insats för u-länderna. Framför allt tycker jag inte att man bör tala för en utgiftsökning på cirka en miljard fram till 1974/75 och samtidigt i den pågående debatten om hur skattereformen skall finansieras göra besparingar i statens budget till ett huvudinstrument för att klara finansieringen.

Det lät på de talare som var uppe som om det skulle utbryta en nästan ekumenisk stämning kring ländervalet, och det vore ju väldigt roligt om så var fallet. Om man tycker så när man lyssnar, blir man emellertid rätt snart berövad också den illusionen, och det dyker upp oklara reservationer.

Bl. a. av hänsyn till vårt lands relationer till Cuba vill jag inte att herr Turessons tolkning av vad jag sagt skall kvarstå. Enligt herr Turesson skulle den svenske utrikesministern ha sagt att Cuba är en liten sak. Det har jag inte gjort. Den lilla saken är, om herr Turesson ursäktar, att i den allmänna anslutningen till ländervalets faktiska utfall och genomförande finns det bara en liten reservation, nämligen moderaten herr Turessons reservation när det gäller Cuba. Det var alltså icke Cuba självt som var litet.

Vidare sade herr Turesson att vi inte skall ta hänsyn till regimen i ett mottagarland, men omedelbart efteråt sade han att vi kanske just bör ta hänsyn till regimen. Jag vill gärna säga inom parentes att jag känner, vilket jag tror att herr Turesson förstår, som utrikesminister en viss hämning inför att karakterisera de inre förhållandena i olika länder. Låt oss därför i stället säga att i landet A råder en utomordentligt reaktionär diktaturregim. Herr Turesson säger först att vi inte skall ta hänsyn till regimen, men i nästa andetag säger han att vi bör ta hänsyn till regimen, nämligen i den meningen att just i länder där förtrycket av folkmajoriteten är alldeles särskilt stort bör vi gå in för att via vårt bistånd öka förutsättningarna för en utveckling till frihet. Denna vad jag skulle vilja kalla negativa selektion skulle, tror jag, inte leda till någon större framgång, och den skulle dessutom strida mot vad jag anser måste vara en huvudprincip i svensk biståndspolitik liksom i svensk utrikespolitik över huvud taget. Vi får inte förfalla till att använda det inflytande som vi till äventyrs skulle kunna få i något land med stöd av våra biståndsmiljoner till att utöva politisk påtryckning.

Jag vill säga till alla de tre talare som varit uppe här nu att det icke är den politiska regimen etikett som bestämmer regeringens länderval, och det har självfallet heller icke bestämt riksdagens enhälliga uppslutning kring de konkreta förslag som regeringen lagt fram. Att regimen säger sig handla i folkmajoritetens intresse är självfallet inte tillräckligt för att klassificera ett land. Alla diktaturer – och en del av dessa länder är diktaturer – påstår sig handla i folkflertalets intresse. De är uttryck för folkviljan – det är en välkänd terminologi från den fascistiska tiden. Nej, sådana deklARATIONER kan inte användas för att bedöma ett lands politiska utveckling, utan det väsentliga är vad som konkret sker i landet, om

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

politiken i verkligheten genom sin inriktning tar sikte på de stora befolkningsgruppernas intressen och behov. Och det är inte så svårt att ta reda på. Sådana analyser har självfallet legat bakom de förslag i fråga om mottagarländer som förelagts riksdagen och som successivt har godkänts av riksdagen.

Jag kanske skall göra en liten korrigerering eller ett tillägg till vad jag sade om ländervalet i mitt första inlägg. Jag sade att det icke finns anledning att i den överblickbara framtiden aktualisera nya mottagarländer. Jag vill göra den lilla reservationen — egentligen är det inte en reservation i sak, eftersom samma sak har sagts tidigare både från regeringens och från utskottets sida — att när förhållandena gör det möjligt, kommer självfallet bistånd också till Sydvietnam in som en viktig del i den svenska biståndspolitik. Det innebär endast ett fullföljande av en redan tidigare deklarerad målsättning.

När jag sade att jag icke förutser aktualiserande av nya mottagarländer var det — jag hoppas herr Bengtson ursäktar — faktiskt icke av hänsyn till eller respekt för den kommande utredningen, utan uttalandet hade alldeles klara, budgetära bevekelsegrunder. Dessutom har jag icke uppfattat det så att utredningen skulle överta regeringens och riksdagens beslutanderätt när det gäller biståndspolitik och val av länder; min uppfattning kommer för övrigt att klargöras så småningom genom direktiven till utredningen. Framför allt finner jag det rätt orimligt att en utredning, hur förtjänstfullt den än blir sammansatt, skulle fatta politiska beslut i konkreta frågor. Vad man kan komma att diskutera är principerna för vår biståndspolitik liksom principerna för prioritering av vårt bilaterala bistånd i olika fall.

Trots den debatt som förekommit kvarstår en viss oklarhet. Det råder ingen oklarhet beträffande de länder som utvalts för bistånd genom beslut av riksdagen; det finns inget krav på att något nu aktuellt mottagarland skulle utgå. På den punkten är vi tydligen eniga. Vad jag däremot har svårare att få klart för mig är om man anser att något bör förändras i de grundläggande principerna, som fastställdes 1970 och som har upprepats senare. Av vissa uttalanden här får jag intrycket att det någonstans kan finnas en sådan önskan. Jag tror att det vore till fördel för debatten om sådana önskemål och krav fördes fram klart och uttryckligt och inte i form av — jag upprepar det — helt obevisade och ogrundade anklagelser om "ensidig politisering".

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr TURFSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är helt övertygad om att utrikesministern förstått vad jag avsåg när jag talade om olika politiska system, men utrikesministern fann det lämpligt att försöka göra sig lustig. Jag tror det är ganska ofruktbart att fortsätta käbbla om vad utrikesministern menar att jag menade osv., och jag skall därför lämna den frågan.

Jag vill konstatera att man kommer ifrån alla dessa misstänkliggöranden och den misstro som kan finnas och som kan uppstå i fråga om

ländervalet om man så strikt som möjligt håller sig till FN:s fattigdomskriterium och tar hänsyn till de möjligheter som vederbörande u-land har till utveckling i sådana former att utvecklingens frukter kommer folkflertalet till del. Om vi tillämpade denna klara och otvetydiga definition, skulle vi slippa många onödiga diskussioner och misstänkligheter.

Utrikesministern har nu i flera olika former eftertryckligt dementerat de påståenden som har framkommit om en ensidig politisering i vissa fall. Utrikesministern har sagt att det inte är den politiska regimens etikett som bestämmer vårt länderval. Det är bra att utrikesministern har sagt det så klart och entydigt. Nu får man bara hoppas att utrikesministern för befälet inom departementet med så fast hand att varje misstanke om någon avvikelse från den principen kan undanröjas i fortsättningen.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern sade att 1973 och 1974 års riksdagar får ta ställning till enprocentsmålet, och det är självklart. Vi avvaktar med stort intresse vad regeringen kommer att föreslå, eftersom det inte är så lång tid kvar innan arbetet med att förbereda 1973 års budget börjar. Att ni nu har skaffat er en koalitionspartner i moderaterna medför dock risk för att ställningstagandet inte blir så positivt som vi skulle önska.

Jag tog inte upp skatteförslaget i det här sammanhanget. Jag förstår att utrikesministern menade att vi inte skall diskutera det nu, och jag tänker inte heller göra det, men det uppstod en direkt anledning att säga något om det, och då var min deklARATION att vi inte vill göra omfördelningen så att man lägger mer skatt – i form av mervärdeskatt – på dem som har det sämre ställt och hjälper en del andra. Det var min principiella deklARATION.

Utrikesministern ville inte gå med på att riksdagen skulle säga så mycket om den utredning som skall behandla frågan om länderval och sådant. Men det talas ju i utskottets betänkande – och jag förmodar att det kommer att bli riksdagens uttalande, om det inte skall göras andra yrkanden – om ”den i propositionen aviserade utredningen om det svenska utvecklingssamarbetets inriktning och utformning på längre sikt”. Det finns alltså ett uttalande från riksdagen om detta. Vidare står det: ”Utskottet utgår ifrån att flertalet av de områden som nämnts i motionerna kommer att beröras av utredningen.” Visst har riksdagen sagt vad den önskar skall utredas. Det är visserligen Kungl. Maj:t som utfärdar direktiven, men Kungl. Maj:t vet mycket väl vad riksdagen vill, om förslagen i detta betänkande antas, vilket jag förmodar kommer att ske.

Beträffande ländervalet har jag ingenting att anmärka mot exempelvis Cuba. Vi har helt ställt oss bakom det förslaget. Vad jag undrar – som dock har förekommit i debatten – är om det ingår någon familjeplanering i hjälpen till Cuba. Jag anser att sådant måste göras i samarbete med mottagarländerna, och jag betvivlar att Cuba vill ha någon familjeplanering. Jag har nämligen varit med om att när man i en socialdeklARATION i Förenta nationerna ville införa en passus om att ”familjen skall bestämma barnens antal och utspridning”, så röstade Cuba emot denna paragraf. Cuba hade alltså en så deciderad uppfattning att inte gå med på

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

någon familjeplanering att man röstade emot antagandet av en sådan paragraf.

Om det i förslaget inte ingår någon familjeplanering så är saken klar, då har vi inte på något sätt försökt ingripa i Cubas angelägenheter. Men ingår familjeplanering förefaller det ställningstagande som landet gjorde i fråga om socialdeklarationen egendomligt.

De korrigeringar som gjordes i fråga om mottagarländer har jag ingen anledning att kommentera utöver vad riksdagen kommer att uttala om utredningens direktiv.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern frågade om det är något vi vill ändra på i de grundläggande beslut för inriktningen av det svenska biståndet som riksdagen har tagit. Han syftade främst på statsutskottets utlåtande nr 84 år 1970. Detta utlåtande var inget under av klarhet, men jag tycker att det var en hygglig kompromiss, och vi för vår del står fast vid den kompromissen.

Till det vill jag också säga att när utrikesministern tycks mena att jag överdrivit risken för politisering av den svenska u-hjälpen, kan jag inte finna att han har rätt. Vi vet ju alla att det finns en väsentlig falang inom socialdemokratin som just stöder tanken att det svenska biståndet skall dirigeras över till progressiva, socialistiska u-landsregimer enbart, och att det inte bara skall gälla när mottagarkretsen av länder vidgas. Jag är inte ensam om att betona den här risken. SIDA-chefen Ernst Michanek hävdade i ett tal nyligen att en del vill driva progressivitetskriteriet därhän, "att biståndet efter hand skall omfördelas till endast sådana länder – eller snarare politiska regimer – som motsvarar deras krav på progressivitet. Andra länder eller regimer, som inte gör det, bör få ett minskande bistånd eller ingenting alls." Och han konstaterar sedan, att om sådana tankar drivs till sin ytterlighet, leder det till att flera av principerna för det internationella utvecklingssamarbetet kommer i kläm: universalitetsprincipen, principen om största hjälp till de allra fattigaste och utjämningsprincipen, och han tillägger: "Att ensidigt styra biståndet till de länder, där varje biståndskrona förmodas ge den största effekten kan, sett i ett större sammanhang, få så att säga asociala verkningar."

Jag förmodar, herr utrikesminister, att det inte var utan anledning som det talet hölls.

Herr utrikesministern WICKMAN:

Herr talman! Ett par korta kommentarer. Till att börja med ett svar på herr förste vice talmannen Bengtsons direkta fråga, om programmet för bistånd till Cuba kommer att innefatta någon familjeplanering. Det kommer att innehålla ett betydande element av mödra- och barnavård och inom ramen för det även ett visst familjeplaneringsinslag. Det är alltså ett litet steg på den väg som herr Bengtson har förordat i annat sammanhang.

Vi kan nog för dagen avsluta diskussionen om enprocentsmålets förverkligande. Vad vi alla kan vara helt övertygade om är att varje parti och varje ledamot av denna kammare verkligen kommer att få ta ställning

till denna fråga, nämligen vid 1973 och 1974 års riksdagar. Då får vi se var de olika partierna står. Det finns ingenting som kommer att döljas i denna fråga. Varje beslut kommer självfallet att fattas helt öppet. Det kan inte gå till på något annat sätt. Jag räknar med att vi ses nästa år och även året därpå, herr Bengtson.

Beträffande utredningen så är jag fullt medveten om vidden av det uppdrag som utskottet ålägger den. Jag har själv ännu inte tagit preciserad ställning till hur direktiven skall utformas. Jag sade att jag inte såg en utvidgning av ländervalet som en akut fråga, och jag tillade att det icke berodde på tillkomsten av en utredning om biståndspolitik. Jag ansåg att jag i klarhetens intresse borde säga det. Herr Bengtson kan väl inte heller mena att en utredning skulle överta det direkta ansvaret för konkreta politiska beslut när det gäller vår biståndspolitik.

Om situationen skulle bli sådan – vilket jag alltså bedömer såsom osannolikt – att starka indicier talar för att mottagarkretsen bör utvidgas, skall vi naturligtvis icke förhålla oss passiva därför att det pågår en utredning, utan då kommer regeringen självklart att lägga fram ett förslag för riksdagen, och jag utgår ifrån att riksdagen i så fall kommer att ta ställning till ett sådant förslag. Detta är en helt hypotetisk diskussion, men jag säger det för att det inte skall råda någon oklarhet mellan herr Bengtson och mig om min inställning till utredningens funktion i det här speciella sammanhanget.

Det är egentligen rätt fantastiskt, herr talman, att begreppet progressivitet tydligen håller på att förvandlas till något av ett skällsord när det gäller att beskriva olika länder. Jag vet inte om det är det borgerliga skattetänkandet som smittar av sig även i detta fall. Herr Wirmark läste upp ett anförande, som på dessa punkter förefaller mig mycket oklart. Han talade där om politisering, en företeelse som genomgående kombinerades med uttalanden om olika länders och regimers progressivitet.

Låt mig göra en mycket enkel definition: en regim är progressiv, om dess politik är inriktad på att låta utvecklingens resultat komma folkflertalet till godo. Det är väl den enklaste sammanfattande definitionen i detta sammanhang. Detta är precis det som herr Turesson sade för en stund sedan. För mig och för regeringen framstår de här frågorna ideologiskt-politiskt som utomordentligt enkla och klara, och när de ställs konkret visar det sig också att oppositionen försvinner.

Herr Wirmark upprepade nu ytterligare en gång i litet oklara ordalag att det ändå skulle ligga något farligt i dessa principer. Mot denna bakgrund är det kanske nyttigt att en utredning kommer till stånd, så att vi får tillfälle att bedriva den pedagogiska verksamhet, som statsverkspropositionen och utskottsmajoritetens betänkande tydligen inte varit tillräckligt framgångsrika i.

Herr Korpås (c):

Herr talman! Jag vill börja med att instämma med utrikesministern när han säger att vi inte kommer längre i dag i diskussionen om enprocentsmålet. Vi står nu där vi står, och vi får 1973 och 1974 ta ställning till hur vi skall kunna nå fram till enprocentsmålet. Vi står såvitt jag begriper nu på samma ståndpunkt. Mittenpartierna och regerings-

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

partiet har klart uttalat att vi håller fast vid enprocentsmålet.

Det är vidare självfallet att frågan om täckningen av den kostnad som detta medför kommer upp till diskussion. Det som gjort att vi speciellt tagit upp denna fråga i år och även i utskottet förra året har varit att vi inte ville komma i den situationen att det skulle bli svårt att åstadkomma en kostnadstäckning under periodens sista eller två sista år. Vi begärde i fjol en jämnare ökningstakt, och vi har i år formulerat en konstruktion, där vi ger anvisningar för SIDA:s planering, innebärande en snabbare ökningstakt än den som regeringen avser för det närmaste året.

Vi har alltså redan tidigt försökt att få till stånd en sådan lösning att finansieringen skall underlättas under de sista åren av perioden. Att vi 1973 och 1974 kommer i det läge, där så stora höjningar måste sättas in, beror ju på att man har låtit ökningstakten sacka efter under de år som har gått. Men när vi nu har kommit i detta läge är det uppenbart, att det inte längre bara gäller att fatta beslut i riksdagen utan att det i hög grad också är en fråga om beslutens förankring i folkopinionen. Det gäller stora pengar, och frågan är hur de skall skaffas fram. Det är otänkbart att de pengarna kan komma fram utan att det känns. Därför skulle jag mot bakgrunden av den diskussion som vi har haft vilja ägna mig litet speciellt åt förankrandet av biståndet i folkopinionen.

Det var väl så, när beslutet fattades 1968 att det offentliga biståndet skulle byggas ut till att 1974/75 omfatta 1 procent av bruttonationalprodukten, att detta var ett riktmärke för oss själva – och så långt det bara var det står det naturligtvis oss fritt här att ändra på det; det kan ankomma på oss själva att ta ställning när som helst om vi anser oss vilja nå målet eller inte. Vårt beslut den gången måste också ha uppfattats som ett löfte som andra skulle sätta tro till. Den stora fattiga världens situation förefaller kanske inte påverkas så mycket, om just vi ger litet mer eller litet mindre. Men vår särskilda utrikespolitiska situation gör, som jag anser det, att många folk har förväntningar på oss, och då är det viktigt hur vi handskas med våra löften.

Utrikesministern sade att det bara är Sverige och Norge som fortfarande har ambitionen kvar att komma fram till enprocentsmålet 1974/75. För vår del menar jag att bl. a. vår speciella utrikespolitiska situation gör att förväntningarna på oss är speciella, och därför betyder vad vi gör mer än vad vår storlek som nation i och för sig annars skulle göra.

Men det måste också vara självklart – jag går nu vidare beträffande folkförankringen – att sådana här löften inte får vare sig ges eller infrias utan medverkan av dem som skall betala kostnaderna. Jag uppfattar det så att riksdagen, när den fattade sitt beslut 1968, ansåg att den då låg i linje med en folkmening, och jag är övertygad om att den gjorde det. Hur är det då under de här åren närmast fram igenom, då det blir så stora pengar som måste fram? Det blir stora belopp i budgeten, och för dem av oss som vägrar att på sikt acceptera en värld uppdelad på fattiga och rika folk står det alldeles klart att biståndet måste få en sådan omfattning att det känns både hos mottagare och hos givare. Är det omöjligt att få denna uppslutning omkring vårt stora bistånd 1973 och 1974? Ja, det beror ju på oss hur vi handskas med denna fråga.

Vi har en gammal tradition här i landet av uppslutning omkring stöd för fattiga folk. Generationer av missionsvänner i församlingar runt vårt land har med glädje burit en tung ekonomisk börda för fattiga folks utveckling. Men när de har gjort det, har de kunnat göra det därför att de har vetat så mycket om de folk som de har stött. Det har hela tiden varit en mycket intensiv information i de här församlingarna om mottagarna av biståndet. Därför har det inte varit en börda utan jag tror i de flesta fall en glädje att ge ett starkt ekonomiskt stöd. Vi har haft många som på det sättet har spelat en mycket stor roll för länder de har kommit till ifrån vårt land, men också sedan som återinformatörer till oss. Får jag nämna ett namn som Barbro Johansson som har spelat en oerhörd stor roll för vår förståelse av förhållandena i Tanzania men också tror jag för förståelsen för oss där nere i hennes nya hemland. På samma sätt måste enligt min uppfattning det framtida offentliga internationella biståndet bli intresseförankrat hos det bidragande svenska folket. Det får inte vara ett bidrag som man gör med tvång under motstånd, utan det måste kännas som en uppgift som man har intresse för. Biståndet kan inte fullföljas, det är uppenbart, om det blir något exklusivt för oss här i riksdagen, för SIDA, för regeringen eller för UD:s u-avdelning eller var nu avgörandena då och då träffas.

Därför ser vi i mittenpartierna SIDA:s informationsplan som en central kugge i hela biståndsmaskineriet. Regeringens nedskärning på denna punkt kan jag inte uppfatta som ett tecken på besparing utan som en oförmåga att se sambandet mellan vår egen folkupplysning och vår förmåga till internationellt engagemang. Mittenpartierna i utskottet föreslår därför i en reservation att medel till SIDA:s information skall utgå i enlighet med SIDA:s petita på denna punkt.

SIDA tänker sig en fyraårsplan för informationsverksamheten. Den är utarbetad på riksdagens beställning. Där tänker man sig tre målgrupper: 1) studieförbunden, 2) löntagarorganisationerna och 3) andra organisationer.

För de två första grupperna – studieförbunden och löntagarorganisationerna – skulle gälla ett generellt bidragssystem med delegering av informationsansvaret till vederbörande organisation. För andra organisationer skulle bidrag beviljas till projekt efter ansökan på sätt som skett hittills för pengar som SIDA haft för detta.

I mittenmotionen 934 begärs att Lantbrukarnas riksförbund skall behandlas på samma sätt som löntagarorganisationerna, dvs. ha förtroendet att självt ta ansvaret för informationen på detta område.

Men trots att en motsvarande oformlighet inom det allmänna folkbildningsarbetet just rättats till genom propositionen 1972:26 och utbildningsutskottets betänkande nr 19 som innebär att Lantbrukarnas riksförbund och yrkesfiskarnas organisationer från 1972/73 får tillgång till anslag ur bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet, har utrikesutskottets majoritet inte velat se likheten i denna situation. Man har inte velat släppa fram Lantbrukarnas riksförbund som en självständig bärare av informationsansvar. Detta har vi självfallet också med i mittenreservationen 10.

Jag förutsätter att SIDA har möjlighet att också hjälpa till att rätta

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

denna orimlighet. I detta sammanhang vill jag citera ur fortsättningen av samma reservation där det står: "Utskottet utgår ifrån att ingen organisation som har möjlighet att bedriva här avsedd informationsverk-samhet i princip kommer att vara utesluten från bidragsgivningen. Vid fördelningen av anslagen torde hänsyn framför allt tas till vederbörande organisationers möjligheter att fungera som effektiv spridare av informa-tion i hithörande frågor."

Här vill jag särskilt understryka det angelägna i att man inte missar att ge ungdomsorganisationerna allt tänkbart stöd. Men det är inte bara genom informationen som vi underlättar upplutningen kring vårt biståndsprogram hos dem som ytterst ändå skall betala det. Det sker också genom det sätt på vilket vi arbetar och den inriktning vi ger biståndet. Jag föreställer mig att den sidan av saken i mycket hög grad måste prägla arbetet i den aviserade biståndsutredningen. Vi kommer inte ifrån att vi, när vi lägger upp ett program för vårt offentliga bistånd, måste ta hänsyn till hur det känns för dem som skall betala - den hänsynen måste prägla biståndsarbetet.

Det har nu gått tio år sedan riktlinjerna fastlades 1962. De var, som jag ser det, utomordentligt väl formulerade. Tio år är dock en lång tid, och de riktlinjer som då kunde gälla gäller inte utan vidare i framtiden. Vi kan inte längre bara se till de behov som anmäls, utan vi måste också se till våra möjligheter att skapa resonans hos oss själva för det bistånd som lämnas. Det är bl. a. därför som det är så känsligt hur vi handskas med denna fråga politiskt; åtgärder inom det offentliga biståndet får inte ha den karaktären att de av människor eller grupper av människor med rätt eller orätt uppfattas som ett ställningstagande i politiska frågor.

Ländervalet behöver kanske inte diskuteras så mycket efter utrikes-ministerns förklaring att nya länder inte är påtänkta just nu. Det är annars ett område där missförstånd - om jag uttrycker mig generöst - rimligen kan skapa en negativ inställning hos människor. Man har dock uppfattat valet av vissa mottagarländer såsom politiska ställningstagan-den. Och man uppfattar också satsningens storlek i ett etablerat land politiskt. Jag kan också understryka vad herr Wirmark sade, att det t. o. m. i mycket väsentliga mottagarländer förekommer att man upp-fattar våra beslut som politiskt motiverade. Så t. ex. sade en framstående minister i ett mottagarland i andra ministrars närvaro att man inte hade fått vad man hade planerat för och räknat med därför att regimen inte var tillräckligt socialistisk. Nu säger utrikesministern att sådana avväg-ningar inte påverkar regeringen. Då frågar man sig om det kanske trots allt finns folk i utrikesministerns omgivning som ger sådana besked under hand till representanter för främmande länder. Det är inte rimligt att det får ske.

Det är i vårt fortsatta planeringsarbete nödvändigt att vi hela tiden ser till att våra beslut är förankrade i folkopinionen - inte enbart på det sättet att vi informerar om vad vi har gjort eller tänker göra utan på det sättet att vi diskuterar våra planer. Herr Arne Geijer i Stockholm sade att bl. a. vi hade politiserat denna debatt genom att skapa diskussion kring en del frågor. Hela denna biståndsdebatt måste vara politiserad i den meningen att den på ett tidigt stadium debatteras politiskt. Då är det

också angeläget att vi politiskt ger en klar bild av var vi står, vare sig vi är i oppositions- eller i regeringsställning, och inte skjuter väsentliga avgöranden framför oss. Planeringen måste vara ute i tid, så att debatten verkligen hinner föras. Jag hoppas att den skatt som herr Geijer talade om, som skulle finansiera u-hjälpen framöver, verkligen blir föremål för diskussion i god tid, så att den inte bekantgöres vid en presskonferens en eftermiddag som någonting färdigt. Då skulle vi göra vår u-hjälp en obotlig skada.

Nej, det är i en öppen debatt framåt som vi måste förankra u-hjälpen hos dem som skall betala den. Har vi den debatten är jag inte rädd för folkets svar. Då är man beredd att betala vad det kostar.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de reservationer som center- och folkpartirepresentanterna i utskottet står bakom.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Debatten om enprocentsmålet, som vi nu har lyssnat till rätt länge, är ganska viktig, av flera skäl. Mer pengar betyder att vi kan göra större insatser i samarbetet med de fattiga länderna. Genom att fullfölja våra löften kan vi verka pådrivande på andra industriländer. Vi blir givetvis ett annat slags föredöme om vi sviker våra löften. Större ekonomiska insatser betyder bättre möjligheter att söka oss fram till effektivare biståndsformer. Och, inte minst, innebär anslagens storlek ett mått på vår vilja att utjämna de enorma klyftor som finns mellan jordens fattiga och rika.

Inget politiskt parti har varit berett att förorda de mycket stora upppoffringar som skulle krävas, om den här målsättningen att skapa en jämlikare värld skall kunna förverkligas inom rimlig tid. Men viljan att enligt givna löften fullfölja enprocentsplanen, och att sedan den förverkligats fortsätta att öka de svenska biståndsanslagen, säger ändå något om i vilken utsträckning partierna är beredda att låta sina paroller omsättas i praktisk handling.

Här kommer frågan om socialdemokratin och enprocentslöftet in. Utrikesutskottets ordförande sade att när vi 1968 bestämde oss för att satsa 1 procent av bruttonationalprodukten senast 1974/75, så gjorde det utskott som då sysslade med u-landsfrågan vissa förbehåll. Man fick det intrycket av vad herr Arne Geijer sade att det var fråga om en brasklapp och att det inte är säkert att vi kan nå det uppsatta målet.

Vad innebär då det förebehåll som skulle finnas i utskottets uttalande? — Jo, så här står det: "Så som riksdagen i detta sammanhang framhöll" — man syftar då på 1967 års beslut, då det krävdes att planen skulle läggas fram — "måste takten i planens förverkligande av naturliga skäl bli beroende av en rad faktorer av bl. a. praktisk och samhälls-ekonomisk natur, som inte på förhand kan överblickas. Utskottet förutsätter emellertid att det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget om budgetåret 1974/75 som det år då 1 %-målet senast skall ha uppnåtts är att betrakta som en *minimimålsättning*. (kurs. här). Därav följer att i den mån det allmänna budgetläget så tillåter en snabbare ökningstakt bör eftersträvas."

Det är alltså vad riksdagens majoritet 1968 skrev under. Det är ingen

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

reservation – vilket herr Arne Geijer försökte göra gällande – som innebär att man svävade på målet när det gällde beslutsamheten att verkligen komma upp till en anslagsvolym som motsvarar 1 procent av bruttonationalprodukten budgetåret 1974/75.

Men Arne Geijer bygger då vidare på sin missuppfattning och säger att löftet gavs då man inte kunde veta vad som skulle inträffa med vår bruttonationalprodukt. Då föreställer man sig att herr Geijer syftar på någon allvarlig nedgång i vår ekonomiska utveckling, dvs. att den inte skulle ha blivit så snabb som vi förutsatte och att vi därför nu inte har råd att infria det löfte som riksdagen var enig om.

Men vad herr Geijer syftar på är i stället att bruttonationalprodukten stigit snabbare än vad han tänkte sig. Det är därför det skulle ha uppstått särskilda svårigheter att nå det här målet. Det är en konstig tanke. Men dessutom är det inte så att bruttonationalprodukten skulle ha stigit på något sätt som var omöjligt att förutse 1968. Om jag har räknat rätt så steg den under fyraårsperioden före detta år med ca 31 procent och under perioden närmast efter med ca 34 procent. Den skillnaden är inte rimligen så stor att den kan ha ställt hela enprocentsplanen på huvudet och motiverat helt nya överväganden i fråga om möjligheterna att infria denna plan. Om man ser en bit längre tillbaka, visar det sig också att den här utvecklingen mot en snabbare stegring av bruttonationalprodukten hade pågått under praktiskt taget hela 1960-talet.

Det som däremot har inträffat och som har skapat en delvis ny situation är att till skillnad från 1968, då mittenpartierna för sin del krävde att enprocentsmålet skulle uppnås tidigare än 1974/75, eller senast 1972/73, har nu mittenpartierna på grund av utvecklingen tvingats anpassa sig till regeringens uppläggning av enprocentsplanen och nöja sig med att den klaras senast 1974/75. Det är ju då ganska märkligt att socialdemokraterna kräver av oss en förklaring av hur vi nu skall uppfylla det här målet. Det är väl ändå att vända upp och ned på den politiska ansvarsbördan litet väl värslöst.

Arne Geijer var också inne på att politiseringen skulle ha varit fördärlig för den svenska u-hjälpen, och han syftade då inte på den ländervalsdiskussion som hade förts utan på det faktum att de politiska partierna har haft olika meningar om hur snabbt vi skulle öka våra biståndsinsatser. Jag tror tvärtom Arne Geijer att den politiseringen har varit absolut nödvändig. Vi ser nu hur regeringen är beredd att springa ifrån den här målsättningen. Pondera att vi inte skulle ha haft en politisering, att inte mittenpartier krävt att vi skulle fastlägga en tidpunkt när enprocentsmålet skulle ha nåtts och att vi alltså inte heller hade haft det här årtalet att hålla oss till. Är det inte då högst sannolikt att man inte ens hade fått den diskussion vi nu har? Självfallet har den här politiseringen varit bra från u-ländernas synpunkt; den har inneburit en press på regeringen, som hela tiden har velat vara återhållsam.

Det är nu viktigt, om vi skall kunna fullfölja den plan som riksdagen efter många om och men blev enig om, att regeringen tar detta beslut av riksdagen på allvar, planerar statsutgifterna på sådant sätt att det går att genomföra den här planen och inte, som Arne Geijer gjorde, börjar hota med att man måste införa en särskild skatt för att klara u-landsutgifterna.

Av vilket skäl skulle man behöva ha en särskild skatt för att klara u-landsutgifterna? Varför plockar man inte ut någon annan post i budgeten 1974/75? Försvaret, skolan, socialpolitiken och en rad andra poster kommer att vara väsentligt större! Varför kräver inte de en extra skatt? Det är verkligen att göra hela tanken på en solidarisk insats från svenska folket en otjänst att planera så illa att de löften som man högtidligen givit inte kan infrias och sedan komma och kräva en särskild skatt för att liksom visa exakt hur mycket det är som går just till detta. Vi skall inte sticka under stol med hur mycket det kostar, men vi skall å andra sidan inte sätta de här utgifterna i någon speciell stryckklass och säga att dem skall vi ta om vi har råd. Det är verkligen inte att leva upp till de solidariska paroller som man annars brukar höra från socialdemokratiskt håll.

Herr talman! Även om vi skulle uppnå mycket större insatser än de som är aktuella inom rimlig tid – och det gäller insatser av ekonomiskt slag även från andra industriländer – blir inte de insatserna avgörande för u-ländernas möjligheter att utvecklas. Den viktigaste insatsen måste u-länderna alltid räkna med att göra själva. Deras förmåga att mobilisera sina egna mänskliga och materiella resurser avgör om deras framtid skall kännetecknas av framsteg eller stagnation. Det internationella biståndets uppgift är att hjälpa till att starta den processen och hålla den gående eller, som det brukar heta med en litet sliten fras, vara en hjälp till självhjälp.

Det är klart att en grundläggande förutsättning för detta är att länderna är inte bara politiskt utan så långt möjligt också ekonomiskt oberoende. På den punkten håller jag helt med utrikesministern. Men det bör väl tilläggas att detta oberoende blir ganska litet värt, om u-länderna inte kan räkna med solidariska insatser från de rika länderna. Friheten måste vara en frihet i gemenskap. På den punkten har C.-H. Hermansson uppenbarligen en helt annan mening. Herr Hermansson menar att de flesta länder skall uteslutas från den solidariteten från de rika länderna -- bara de u-länder som har valt en viss politisk kurs skall komma i åtnjutande av detta samarbete med rika länder. Det är en i sina konsekvenser ganska cynisk politisk politik som vänsterpartiet kommunisterna för till torgs.

Jag vill inte med detta ha sagt – för att anknyta till den diskussion som förts om ländervalet -- att det inte skulle ha ganska stor betydelse för våra möjligheter att nå framgång i biståndsarbetet, vilket slags politisk regim vi samarbetar med. Är det en politisk regim som är positivt inställd till en bred utveckling, till nytta för hela folket, så är det klart att vår målsättning är lättare att infria än om det är en politisk regim som inte har den inställningen. Men den iakttagelsen kan ju inte rimligen få leda till slutsatsen att vi, redan innan vi börjar diskutera samarbete med u-länder, plockar ut ett stort antal länder och stämplar dem som oemottagliga för social och ekonomisk utveckling, därför att de har en politisk regim av ett visst ideologiskt slag.

Jag tycker inte heller, måste jag säga, att moderaternas inställning i ländervalsfrågan är särskilt rimlig. Där menar man ena ögonblicket att vi inte skall ta några politiska hänsyn - strax därefter är man beredd att av

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

just precis politiska hänsyn utesluta Cuba. Att det är av politiska skäl man utesluter Cuba, därom råder väl knappast något tvivel.

Det kan inte få vara så att vi är helt oförmögna att ta sådana politiska hänsyn också i vårt politiska biståndsarbete. Det råder exempelvis enighet – i varje fall mellan mittenpartierna och regeringen, såvitt jag vet – om att vi skall satsa mycket bistånd på de länder i södra Afrika som har ett speciellt utsatt politiskt läge. Det gör vi just av politiska skäl. Vi anser också att politiska skäl talar för att en del av vårt bistånd skall gå till befrielseörelser i områden som fortfarande befinner sig under kolonialt förtryck.

Vi måste alltså räkna med att biståndets utformning sker med hänsynstagande till vissa politiska faktorer och att resultatet också beror på den politik som förs i länderna. Men vi måste ha en allmänt positiv inställning till möjligheten att åstadkomma social och ekonomisk utveckling i länder med olika slags politiska regimer.

Om man nu ser till hur vårt bistånd, med den målsättningen, verkligen leder till att vi bidrar till att hjälpa u-länderna med mobiliseringen av deras egna resurser, så finner man att detta ingalunda är fallet, även när avsikten är god. Man kan ta u-ländernas skuldbörda som exempel. Den ökade med 14 procent varje år under 1960-talet. De årliga utbetalningarna av räntor och amorteringar har ökat från 2,6 miljarder dollar 1961 till 5 miljarder dollar 1969, vilket alltså innebär en årlig ökningstakt på ca 9 procent. Utlödet i form av vinster, räntor och amorteringar på utländska lån har vuxit från 3,5 miljarder dollar 1960 till 8 miljarder 1970. En väsentlig orsak till den snabbt växande skuldbördan är att de rika länderna i allt större utsträckning ger biståndskrediter i stället för gåvor. Andelen krediter i det offentliga biståndsfödet ökade från 8 procent 1960 till hela 35 procent 1970. I förening med den stagnation i det internationella biståndsfödet över huvud taget som skett under 1960-talet har denna utveckling allvarligt försämrat u-ländernas möjligheter att klara det importöverskott som är nödvändigt i ett skede, när man vill bygga upp ett eget näringsliv och minska det ensidiga beroendet av råvaruexport. En allt större del av exportintäkterna går åt för att klara räntor och amorteringar på gamla lån, resurser som man skulle ha önskat kunde ha satsats på fortsatt utveckling.

Det är givetvis orimligt att ha en form av bistånd som efter en tid motverkar sitt eget syfte. Därför är det nödvändigt, menar vi, att Sverige såväl i internationella biståndsorgan som i sin egen biståndsgivning går i spetsen för ökad användning av gåvobistånd, långivning utan räntor och en långtgående mildring i efterhand av kreditvillkoren för de lån som redan givits.

Ett annat exempel är handeln. Just nu pågår världshandelskonferensen i Chile. Inför den konferensen har nya uppgifter om det internationella handelssystemets negativa effekter för u-länderna publicerats. Under 1960-talet har u-ländernas andel av världshandeln sjunkit från 21,3 till 17,6 procent. En för u-länderna gynnsammare ordning inom världshandeln skulle betyda oerhört mycket för att ge de fattiga länderna chansen att dra i gång en snabb egen utveckling. Resonemanget blir naturligtvis en aning teoretiskt men är ändå ganska belysande. Total

tullfrihet för alla industrivaror från u-länderna skulle faktiskt kunna öka deras export med 20 procent eller med ca 7,5 miljarder kronor. Om textil, skor och oljeprodukter undantas från tullfriheten, reduceras vinsten till hälften. Även med den begränsningen innebär det alltså en ganska rejäl skjuts för u-ländernas möjligheter att sälja till de rika länderna och därmed dra nytta av de resurser som u-länderna faktiskt har, men som vi i dag vägrar hjälpa dem att utnyttja.

I ett annat avseende — David Wirmark berörde det i avslutningen på sitt anförande — är det värt att ompröva den svenska biståndspolitik och se vilka nya vägar vi kan komma in på. Det gäller frågan om s. k. innovativt, alltså nyskapande, bistånd. Det finns en benägenhet hos alla biståndsgivare att vilja se konkret påvisbara resultat av sitt bistånd, att kunna visa upp skolbyggnader, traktorer och välnärda barn som resultat just av det egna landets biståndsinsatser. Men det är ju inte alldeles säkert att ett bistånd, på vilket ställs kravet att det på kort sikt skall kunna uppvisa sådana resultat, innebär den bästa tänkbara användningen av resurserna. Biståndet till de fattiga länderna skall ju vara till för dem, inte för oss. En biståndspolitik där större resurser avdelas för nyskapande insatser i ett längre tidsperspektiv är till mer nytta för u-länderna än ett bistånd, som bygger på föreställningen att våra resursöverföringar bara genom sin storlek skulle kunna spela någon avgörande roll för hur de fattiga länderna kommer att lyckas i sina utvecklingsansträngningar. Ett sådant nyskapande bistånd innebär med nödvändighet större risker för misslyckanden. Men låt oss säga att vi lyckades att nå nyskapande resultat t. ex. i fråga om sättet att genomföra familjeplaneringsinsatser; vilka fantastiska fördelar och resultat skulle inte det betyda för hela u-landsgruppen!

David Wirmark påpekade i sitt anförande att Marian Radetzki i dagarna har publicerat en intressant doktorsavhandling om den svenska biståndspolitik. En av huvudtankarna i denna avhandling är att en viss del av det svenska biståndet borde avdelas just för nyskapande bistånd. Radetzki framhåller att Sverige genom sin politiskt fristående ställning, sin relativa avsaknad av politiska biavsikter med biståndet och sin forskningstradition har särskilda förutsättningar för att med framgång kunna satsa på en sådan typ av biståndsgivning. Radetzki föreslår att 10–20 procent av det svenska biståndet borde reserveras för mer experimentbetonad verksamhet, där man satsar på nya, hittills inte prövade metoder att angripa viktiga u-landsproblem.

Låt mig helt kort peka på tre områden där ett sådant experimentinriktat svenskt bistånd skulle vara av stort värde. Det första gäller *undersysselsättningen*, som är ett av u-ländernas största problem. Undersysselsättningen innebär ett våldsamt slöseri med resurser, förutom en omfattande mänsklig misär. Under 1960-talet låg arbetslösheten i u-länderna på i genomsnitt 20 procent. Under 1970-talet beräknas antalet arbetsföra invånare i u-länderna totalt öka med 170 miljoner människor. Bara på den indiska marknaden har man räknat med en nettoökning av arbetskraften under 1970-talet med 63 miljoner människor.

Dessa fakta måste med nödvändighet spela en avgörande roll för utvecklingsansträngningarnas inriktning och strukturen på det näringsliv

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

som byggs upp. Bristen på kapital och överflödet på arbetskraft i u-länderna borde leda till att många investeringsbeslut får en annan utformning än den traditionella. Sverige borde mot denna bakgrund kunna satsa på att med sina biståndsresurser utveckla u-landsanpassade teknologier, dvs. främst teknologier som är arbetsintensiva, som kräver litet kapital och som i största möjliga utsträckning utnyttjar lokala material. Det kunnande som finns samlat inom den svenska industrin skulle här kunna utnyttjas på ett för u-länderna som helhet oerhört betydelsefullt sätt.

Det andra området är *utbildningen*. I u-länderna finns i dag 100 miljoner *fler* vuxna analfabeter än för 20 år sedan. Analfabaternas antal – uppskattat till ca 800 miljoner – ökar i världen med flera tiotal miljoner om året. Dessa uppgifter belyser den traditionella utbildningens kris i u-länderna. Ett grundläggande problem är givetvis den mycket kraftiga befolkningsökningen, men utvecklingssystemen har också i alltför hög grad varit kopior på utbildningssystemen i de rika länderna, som inte haft denna folkökning. Detta mönster måste brytas; annars blir utbildningen alltför kostsam för u-länderna i förhållande till sin utvecklingseffekt. Man måste sannolikt söka sig helt nya vägar – bl. a. söka sig bort från åldersuppdelad klassundervisning som den självklara utbildningsmodellen. Jag tror att vi skulle kunna göra en betydelsefull insats genom pedagogiskt nyskapande arbete såsom en viktig del i hela vårt utbildningsbistånd.

Det tredje området är *familjeplaneringen*. Den bedömning av befolkningsökningen som görs i FN:s strategi för det andra utvecklingsområdet innebär att jorden på tio år tillförs nära 800 miljoner människor och att världsbefolkningen fördubblas på ca 35 år. En sådan folkökning förhindrar effektivt en utveckling som skulle kunna ge u-ländernas invånare bättre levnadsvillkor, och den ger i kombination med de dystra beskrivningar av jordens begränsade tillgångar vi mött på sistone en nattsvart bild av jordens framtid. Som SIDA-chefen Ernst Michanek framhållit krävs det, förutom starkt ökade resurser till familjeplaneringsinsatser, framför allt två saker, om den befarade utvecklingen skall kunna brytas. Den första är att vi genom en intensifierad forskning i global skala – och här har vi en väsentlig uppgift – får fram en preventivteknik som är lättillgänglig, effektiv, billig och fri från skadliga följdverkningar. Vi har ingen sådan teknik i dag. Det andra som krävs är att vi finner metoder att sprida kunskap om en sådan teknik och att den faktiskt utnyttjas, om vi skall kunna se några påtagliga resultat av våra insatser på familjeplaneringsområde, låt oss säga under 1980-talet.

Herr talman! Den väsentligaste förutsättningen, såsom jag ser det, för att u-länderna skall nå en positiv utveckling är att de lyckas mobilisera sina egna tillgångar. Till detta kan Sverige och andra rika länder verksamt bidra genom att utforma sin biståndspolitik och sina övriga relationer med de fattiga länderna på ett sådant sätt att dessa länders egna ansträngningar stöds i stället för motverkas. Det kräver långtgående förändringar i bl. a. det internationella handelssystemet, men det bör också föranleda förutsättningslösa överväganden om utformningen av vår egen biståndspolitik. Vi får aldrig glömma att biståndspolitikens grund

måste vara principen om "hjälp till självhjälp" – att biståndssamarbetet måste utmärkas av en strävan att hjälpa självständiga nationer, som vill satsa på att ge det egna folket drägligare levnadsvillkor.

Nr 71

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Min uppgift skulle här vara att något motivera utrikesutskottsmajoritetens ställningstagande i vissa frågor, närmast de som hör samman med vårt bilaterala bistånd.

Jag vill emellertid gärna säga någonting allmänt, närmast då omkring frågan om enprocentsmålet. Man kan ju undra hur stort intresse som föreligger för dessa frågor i först och främst riksdagen. Vi har i dag en lång talarlista, varför det kan förefalla som om intresset är stort. Man kan också undra hur stora meningsskiljaktigheterna är partierna emellan i de olika frågorna. Som vanligt verkar det vara svårt att riktigt kunna urskilja vad vi är överens om och vad vi inte är överens om. Men får vi diskutera tillräckligt länge blir vi mera överens än vi var när debatten startade; den slutsatsen har jag i dag dragit av bl. a. länderdiskussionen.

Socialdemokraterna i utrikesutskottet har inte ifrågasatt att vi skall nå enprocentsmålet vid uppställd tidpunkt. Men jag vill samtidigt säga att man får ha klart för sig att denna fråga om enprocentsmålets uppnående kanske inte är den mest väsentliga när man skall bedöma vårt bistånd. Det kan vara bra mycket mera angeläget att pröva andra frågor. Om detta bistånd har en viss volym som man uppnår vid en viss tidpunkt men biståndet inte är tillräckligt effektivt och inte uppnår de syften vi har, är meningen därmed inte så stor – trots allt. Som jag ser det har målsättningen ändå varit oerhört värdefull; den har omöjliggjort för oss att snegla på andra uppgifter, att använda pengar till andra ändamål, vilket säkert skulle ha varit fallet om vi inte hade bundit vårt bistånd till att växa på det sätt som det har gjort.

Våra näraliggande problem ter sig mera pockande, och från politisk synpunkt ligger de kanske närmare till hands att infria. Därför tror jag att det varit värdefullt att vi ställt upp enprocentsmålet. Min mening är att vi också skall nå det. Men jag har helt klart för mig att det i vårt land finns stora problem kvar att lösa. Där finns stora grupper av människor som inte kan avstå från någonting för detta ändamål. Fortfarande är levnadsvillkor och andra villkor så pass ojämna och olika, att vi får ha vår uppmärksamhet riktad på dem. Men om jag ser frågan rent allmänt, skall det naturligtvis vara möjligt att uppnå enprocentsmålet. Det var ju också meningen att vi skulle göra denna fråga till en solidarisk insats för de fattiga i världen och till en central punkt för den svenska ekonomin. Detta var avsikten med hela målluppställningen.

Men naturligtvis måste också vägar anvisas för hur vi skall få fram inkomsterna. Därvidlag litar jag på regeringen, och jag tror att även oppositionen får göra det. Jag har många gånger deltagit i biståndsdebatterna, och det har då alltid talats om att vi inte kommit så långt när det gäller anslag som vi borde ha kunnat göra. Jag har emellertid aldrig upptäckt att några reella förslag framförts från oppositionen om hur det skulle ha gått till.

I år ställer oppositionen upp planeringsmål för SIDA som går längre än

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

propositionen, men jag har inte sett ett ord om hur pengar skall skaffas till infriandet av sådana planeringsmål. Det går inte att komma ifrån att man i diskussionen måste gå in på gripbara saker, och det är vad herr Arne Geijer har gjort här i dag.

Om givarlandet har full sysselsättning och krav på intern balans förutsätts det att den ekonomiska politiken skapar utrymme för bistånd, dvs. man får begränsa efterfrågan på något annat sätt. Men i samma andetag vill jag påpeka att i den utredning som är gjord om utvecklingsbiståndets samhällsekonomiska effekter kommer man till slutsatsen, att om biståndsprogrammets expansion fram till och med budgetåret 1974/75 sker på bekostnad av den privata konsumtionen måste dennas ökningstakt dämpas med ungefär 0,2 procentenheter per år för att den interna balansen skall bibehållas. Utrymme inom den offentliga konsumtionen kan skapas om den årliga ökningen av övrig offentlig konsumtion minskas med 1 procentenhet per år. Det kan inte vara några oöverstigligen uppgifter att ta sig före. Men jag vidhåller att olika grupper och människor inte alls har samma förutsättningar att medverka. Vid avvägningen av biståndets storlek är det viktigt att ta pengarna där de finns att ta. För min del är uppnåendet av enprocentmålet kanske det mest viktiga, om jag ser till vårt samarbete med de internationella organisationerna, där vi bör framstå som ett av de länder som håller sina föresatser och står för de utfästelser vi har gjort. Sverige har ju också i olika internationella sammanhang varit med om att ställa upp mål som ansluter till det svenska enprocentmålet.

Under hela den tid vi har sysslat med biståndsfrågor har också informationsfrågorna varit aktuella. Det vi kan inränga under biståndsfrågor är för svenskt samhällsarbete och politisk verksamhet ett ganska nytt område, som vi inte har hållit på med så många år. Ytterst få människor i detta land har direkt kontakt med dessa ting. Det var inte så länge sedan de främmande världsdelarna och de förhållanden människorna där levde under var någonting nästan exotiskt för oss svenskar, något som man hörde talas om enstaka gånger, kanske då någon missionär berättade om upplevelser han hade varit med om. Så kom televisionen till de svenska hemmen och visade hur människor lever i Afrika och Sydamerika och i olika delar av Asien. Det var en mörk bild som mötte oss. Fattigdom och elände framträdde som en verklighet för oss. När sedan armodet och underutvecklingen förstärktes med katastrofer – missväxt, översvämningar och jordbävningar – då ryckte massmedia åter ut och gav oss inblickar samt lät oss veta hur katastroferna drabbade människorna. Då mobiliserades också det första svenska intresset för u-hjälp. Vid sådana här katastroftillfällen har det varit lätt att få svenska folket att ge slantar till offren. Man har skänkt betydande summor i sådana sammanhang.

Vi skall naturligtvis inte undervärdera den här sortens information och påverkan och naturligtvis inte den vilja att medverka som väcks. Men vi får inte lura oss att tro att det är den sortens information som håller i det långa loppet.

Jag hade vid förra årets debatt om biståndsfrågor tillfälle att tala ganska mycket om information, och jag skall inte göra det nu. Jag vill bara konstatera att riksdagen när den för ett par år sedan begärde en plan

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

för information gjorde det i två syften. Det första syftet var att skapa förståelse och engagemang för de här frågorna. Det andra syftet var att förmedla kunskaper och väcka intresse – men inte när det gäller svenska projekt annat än som delar i u-ländernas egna utvecklingsansträngningar. Det var meningen, som man sade, att ge svenskar en mer realistisk, mindre nationellt begränsad verklighetsuppfattning. Det är naturligtvis det vi skall hålla fast vid när vi nu skall bestämma hur vår information skall läggas upp och föras ut. Enligt de planer som finns skall förvisso finnas kvar en basinformation hos SIDA, och FN-förbundet skall självfallet också fortsätta sin verksamhet.

Någon talade om att vi inte lär oss hur u-länderna har det och inte är intresserade av eller inställda på att göra det, men jag vill som exempel peka på den tidskrift SIDA ger ut, Rapport. Den har sett som sin uppgift att även ta upp frågorna utifrån u-ländernas egna synpunkter och låtit personer därifrån medarbeta.

När massmedia här hemma efterfrågar informationsmaterial om biståndsfrågorna vill de ha projektcentrerat material. Det är sådant de är intresserade av och sådant de rycker ut för att få, och det är inte särskilt lyckat. Det materialet är ofta kombinerat med en eller annan händelse som har timat, och det kanske inte alltid vidgar horisonterna eller fördjupar kunskaperna hos den breda allmänheten.

De mest aktiva i det här landet tar fram information genom sin egen verksamhet och får information på det sättet. Där har vi t. ex. missionen och de olika samfunden. Där har vi kooperatörerna och de fackligt organiserade verksamma ute i de olika länderna. Vi skall nämligen ha klart för oss att de fackligt organiserade genom sina förbund också arbetar rätt mycket ute i världen. Där har vi Vietnamkommittén, som naturligtvis ger en utomordentlig god och inträngande information om problemen där borta. Vi har FNL-grupperna, vilkas betydelse när det gäller att skaffa kunskaper och sprida kunskaper om förhållandena i den fattiga världen vi inte skall negligera.

När exempelvis olika organisationer stöder befrielseströrelser utvecklas också på olika håll en direkt kontakt mellan svenskar och människor ute i berörda u-länder, vilket även ger kunskap om förhållandena där. Jag tror att det är bland den bästa information vi kan önska oss.

I de syften jag nyss har nämnt och som riksdagen angett som riktpunkter för en informationsplan har det alltså förekommit aktiviteter och stöd, och staten har också lämnat pengar via SIDA:s informationsanslag. Det nya är att man nu vill stimulera organisationerna till långsiktiga informationsinsatser, som alltså sträcker sig över mer än ett budgetår. Därigenom kan dessa organisationer systematisera och planera sin verksamhet på ett helt annat sätt än tidigare. Man kan då också begära att insatserna framför allt tar sikte på att nå andra än dem som redan är väckta – alltså det stora flertalet i organisationerna, inte de grupper som jag här nyss har räknat upp. Den relativt begränsade grupp som är intresserad och aktiv måste i och för sig bli större, men vi måste ge en grundinformation till många fler.

Redan i propositionen år 1971 lade regeringen – vilket senare underströks i utskottsbetänkandet – stor vikt vid att SIDA via

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

löntagarorganisationer och andra folkrörelser skulle försöka få stor spridning av informationen. Enligt propositionen tillstyrkes inte bifall till anslagsäskanden från SIDA för information i full utsträckning, men vi kan konstatera en tredubbling av anslagen till detta ändamål. Till de enskilda organisationerna anslås 1,9 miljoner kronor, och åtskilligt kan genomföras för dessa pengar. Anslaget får också ses som en inledning och en uppbyggnadshjälp för att få till stånd en inträngande och långsiktig information.

Herr Korpås klagar över att LRF, som han räknar till löntagarorganisationerna, inte har kommit med på den förberedande listan. Det hela har gått till så att man har sökt samarbete med Folkbildningsförbundet som paraplyorganisation. Folkbildningsförbundet har med sina samtliga anslutna studieförbund lagt fram en plan över hur man skall fördela den större delen av beloppet 1,9 miljoner kronor för att bygga upp information via studieförbunden, nämligen 1,1 miljoner kronor.

Vidare kommer enligt planeringen 0,5 miljoner kronor att fördelas till löntagarorganisationerna, och beloppet skall fördelas efter deras medlemsantal. LRF har, såvitt jag förstär, inte kommit med. I och för sig är frågan inte avgjord ännu; en serie sammanträden skall hållas, varvid fördelningen skall göras. De två första sammanträdena gäller folkbildningsorganisationer respektive löntagarorganisationer, och det tredje gäller övriga organisationer. Under alla omständigheter har LRF möjlighet att ställa upp vid det senare tillfället. Eftersom alla räknar med ett ökat anslag till information i framtiden, kan man återkomma ett annat år med ansökan.

Det nya i informationsverksamheten är att det sker en delegering till organisationerna, som får arbeta med dessa pengar efter sin organisations grundvärderingar och vara helt fristående från de statliga intressena. Pengarna skall inte användas för egna biståndsprojekt utan just för information.

Jag skall avslutningsvis säga några ord om ländervalsfrågan och olika länderfrågor. Jag kan göra det mycket kortfattat med hänsyn till den inträngande diskussion som förekommit här tidigare. Jag kan egentligen nöja mig med att konstatera att principerna för hur vi skall välja partners har utformats successivt. Propositionerna från 1962, 1968, 1970 och i någon mån 1971 har åberopats. Dessa kriterier har alltså preciserats undan för undan. De är många, och jag skall inte trötta med att räkna upp dem, eftersom de redan har nämnts flera gånger i diskussionen. Varje gång som man tidigare har konkretiserat och preciserat ett nytt kriterium har det uppstått en livlig diskussion i riksdagen. Men i dag kan vi konstatera att vi med något enda undantag är överens om listan på länder som vi samarbetar med och som svarar mot de mycket sammansatta och nyanserade kriterierna, utformade genom flera propositioner och utskottsuttalanden som riksdagen har ställt sig bakom vid olika tillfällen. Det är ju bra.

Vi kan också konstatera att vi har samarbetat med ungefär samma länder hela tiden. På listan finns flera länder som fick bistånd från Sverige genom centralkommittén redan innan vi hade någon myndighet som skötte dessa frågor. Vi arbetar fortfarande i dessa länder, jag nämner

exempelvis Etiopien. Vi utökar listan, och bland de namn som i dag är aktuella finns t. ex. Chile, och jag har inte hört något motstånd från någon till att man skall diskutera att knyta ett samarbete till det landet.

Allra sist skulle jag på denna punkt bara vilja säga att det naturligtvis är oerhört viktigt att riksdagen får medverka på ett meningsfullt sätt när man tar ställning till mottagarländer. Det är dock svårt att veta hur det egentligen skall gå till. Det tror jag vi kan vara överens om. Vi har funnit att det lämpliga sättet inte är att ta ställning till motioner på så vis att någon eller några väcker en motion om anslag till ett visst land och riksdagen säger att det var ju ett bra land. Man kan naturligtvis inte heller göra som herr Wirmark tycks vilja, dvs. ha en karta med bakgrunds-material på de flesta länder i olika världsdelar och sedan i riksdagen eller någon annanstans pricka av efter det materialet. Jag föreställer mig att detta av enbart utrikespolitiska skäl skulle bli mycket besvärligt. Dessutom är det naturligtvis ett enormt arbete att framställa detta material.

Men någon typ av samarbete eller samråd mellan regering, myndigheter och riksdag tror jag att man skall försöka komma fram till. Jag är faktiskt väldigt angelägen att här få betona vad utrikesutskottet har sagt på s. 18 om detta. Man slutar det stycke som handlar om samrådet med att säga: "Detta förutsätter att riksdagen erhåller fyllig och fortlöpande information i dessa frågor." Jag tror nämligen att samrådet bör gälla frågor som hör samman med länderval och samarbete med olika länder. Det behöver inte bara gälla i fråga om samarbete med ett nytt land, eftersom det uppenbarligen icke skall förekomma i så stor utsträckning. Det kan finnas andra frågor som hänger samman med de här problemen, och det är viktigt att man hittar metoder för samråd så att riksdagen inklusive dess opposition känner sitt medansvar.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i alla delar.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Det torde i dag vara få människor i vårt land som inte anser att Sverige skall dela med sig av sina resurser till utvecklings-länderna. Undan för undan har allt fler grupper insett det nödvändiga och moraliskt bjudande i detta. Kring frågan huruvida vi skall ge hjälp eller inte, och att denna hjälp skall vara av betydande omfattning, råder det alltså i dag knappast någon tveksamhet.

Desto intressantare är därför frågan om till vilka länder vi skall kanalisera vårt bistånd och vilken utformning detta skall ha. Här råder det uppenbarligen högst delade meningar.

Det skall konstateras att vi under senare år fått påtryckningsgrupper inom socialdemokratien som tagit starkt intryck av den världsbild som är förhärskande långt ute på den politiska vänsterkanten. Denna världsbild går i korthet ut på att hjälp som går till länder med s. k. progressivt styrelseskick, en i de flesta fallen förskönande omskrivning för vänsterdiktaturer, ger större effekt än hjälp som lämnas till länder med marknadsekonomiskt system. Vidare förutsätts att folken i de "progressiva" länderna har större inflytande på politiken än folken i de

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

kapitalistiska.

Denna linje har alltså drivits av olika vänstergrupper med varierande intensitet. Klart är att regeringen tagit intryck av denna filosofi, vilket visat sig de sista åren i den svenska u-hjälpens konkreta inriktning. UD:s biståndsavdelning tycks också ha anammat dessa nya signaler och målmedvetet arbetat i detta syfte.

Bevis på att det förhåller sig på detta sätt är att länder som Tanzania, Cuba och Nordvietnam på sistone erhållit en växande andel av det totala svenska biståndet. Ett annat exempel är att Chile, ett land som jag motionsvägen krävde bistånd till för några år sedan, plötsligt blev föremål för UD:s biståndsavdelnings stora intresse efter det att kommunisten Salvador Allende kom till makten. Dessförinnan var intresset från UD:s sida minimalt. Låt mig för säkerhets skull påpeka att jag fortfarande anser att Chile bör erhålla svenskt bistånd, även om jag tror att den politik som president Allende i *vissa* avseenden bedriver är utvecklingshämmande. De erfarenheter på det ekonomiska fältet som vi redan har från Chile tyder på detta.

Herr talman! Jag har i ett flertal sammanhang på sistone dristat mig att påpeka att länder som Cuba, Tanzania och Nordvietnam, den svenska socialdemokratins favorit-u-länder, ingalunda utgör de demokratiska mönsterländer som man ibland vill göra gällande. Ingen kan heller kräva något sådant. Dessa länder har sannolikt en mycket lång väg att gå innan de uppnår ett demokratiskt styrelseskick av västerländsk modell.

Vad som emellertid förvånat mig är med vilken upprördhet sådana påpekanden har emottagits. Man får ett intryck av att ilskan bottnar i att man känner sig avslöjad. Den som rubbar den världsbild som regeringen vill att vi skall tro på får finna sig i att bli utsatt för osakliga angrepp, äreröriga tillmälen och lögnaktiga skrivelser i regeringsorganet Aftonbladet. Visserligen vet vi alla att den svenska neutraliteten inte får ifrågasättas och knappast ens diskuteras. Den ligger ju som bekant lika fast som regeringens olika utrikespolitiska turer. Men att man inte skulle få påpeka otvetydiga fakta beträffande förhållandena i andra länder är förvånande. Ledande socialdemokrater, med statsministern i spetsen, brukar ju inte vara blyga när det gäller att läxa upp olika länder. Då iakttages inte precis någon återhållsamhet i omdömena.

Jag säger detta därför att jag tycker att debattklimatet i vissa internationella frågor är starkt oroande. Detta är emellertid ingenting nytt. Det är inte särskilt många år sedan en partiledare av den socialdemokratiska regeringen utslöts ur den svenska FN-delegationen därför att han vågade ifrågasätta vissa regeringsståndpunkter. Han ansågs då "opålitlig", men har sedermera blivit regeringens pålitligaste medlare i arbetsmarknadskonflikter.

Den som alltså vågar ifrågasätta regeringens internationella Potemkin-kulisser kan bereda sig på att få det hett om öronen. Läget kan väl närmast karakteriseras så, att vi numera i Sverige i praktiken har yttrande- men inte åsiktsfrihet.

Beträffande den principiella syn som jag har på den svenska u-hjälpens inriktning så vill jag presentera den med ett citat. Det är hämtat ur SIDA-chefen Ernst Michaneks föreläsning vid Helsingfors universitet den

14 april i år. Jag tycker att han sammanfattar problematiken kring ländervalet på ett bra sätt, och jag instämmer i hans synpunkter. Han säger bl. a. följande: "Många vill särskilt kräva ett progressivitetskriterium i u-landsbiståndet, hjälpa dem som hjälper sig själva genom en radikal social och ekonomisk framstegs- och utjämningspolitik. Biståndets effekt bedöms därmed bli större, avkastningen blir större per insatt mark eller krona.

En del vill driva denna synpunkt därhän att biståndet efter hand skall omfördelas endast till sådana länder – eller snarare politiska regimer – som motsvarar deras krav på progressivitet; andra länder eller regimer, som inte gör det, bör få ett minskande bistånd, eller inget alls.

Om sådana tankar skulle drivas till sin ytterlighet på hela biståndsområdet leder de till att flera av principerna för det internationella utvecklingssamarbetet kommer i kläm: Universalitetsprincipen lider skeppsbrott om någon utesluts, oberoende på vilka grunder det sker. Principen om största hjälp till de allra fattigaste – som är vägledande i t. ex. nordisk social- och regionalpolitik på hemmaplan – kan inte följas fullt ut. Utjämningsprincipen, som också avser att påverka u-ländernas interna inkomstfördelning genom biståndet, finner inte full tillämpning. Att ensidigt styra biståndet till de länder där varje biståndskrona förmodas ge den största utvecklingseffekten, kan sett i ett större sammanhang få så att säga asociala verkningar."

Herr talman! Det är att hoppas att generaldirektör Michaneks synpunkter skall bli vägledande för det framtida svenska u-hjälpsbiståndets inriktning.

Det är emellertid en sak som hittills i stort sett saknats i debatten. Det är tillväxtens orsaker och betingelser i de aktuella länderna. Vi har fått höra väldigt mycket talas om fördelningsproblematiken, men vad har detta för intresse om det inte finns mycket att fördela? Är inte ett verkligt kriterium på ett lands "progressivitet" om där bedrivs en ekonomisk politik som gynnar tillväxtkrafterna? Självfallet måste samhället sedan sätta in utjämningsmekanismer och fördela tillväxten, om skillnaderna blir orimligt stora. Men själva fördelningsproblematiken kan inte lösas förrän rimliga ekonomiska tillväxtmöjligheter skapats.

Har nu detta skett i regeringens favorit-u-länder? Knappast! Jag erkänner gärna att Nordvietnam därvidlag inte kan bedömas på samma sätt som andra länder på grund av kriget och de skador som detta åsamkat den nordvietnamesiska produktionsapparaten och på grund av att en så stor del av landets manliga befolkning med nödvändighet engagerats i de militära aktiviteterna. Men när det gäller Cuba och Tanzania föreligger inte samma skäl. Resultatet i dessa båda länder har emellertid blivit en betydande ekonomisk stagnation just på grund av en hårt centraliserad styrning av ekonomin, där man av ideologiska skäl tagit bort alla de materiella stimuli som annars skulle kunna få fart på utvecklingen.

Det är nämligen inte på det sättet att en centraliserad och i detalj planerad och reglerad ekonomi är den rätta modellen för u-länderna. Saken är uppenbarligen den att dessa länder saknar de styrinstrument som behövs. De saknar också erforderlig statistik och därmed möjligheter

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

till en riktig resultatvärdering. Centralism är alltså i dessa länder inte i alla avseenden den riktiga metoden.

Detta förhållande har kritiserats visst inte bara av borgerliga skribenter och politiker, utan också av åtskilliga som hör hemma i det socialistiska lägret. Man kan alltså med fog säga att den ekonomiska politik som bedrivs i Cuba och Tanzania, och i och för sig också i Nordvietnam även om kriget där allvarligt komplicerar bedömningarna, inte är "progressiv" utan klart tillväxthämmande. Svenska u-hjälpsinsatser där på vissa områden får alltså en begränsad effekt.

Till detta kommer att dessa länder har auktoritära politiska system med brist på grundläggande demokratiska fri- och rättigheter.

Herr talman! I motionen 436 till årets riksdag har jag krävt att det snabbt växande biståndet till Cuba och Nordvietnam skall behållas på sin nuvarande nivå till dess att den aviserade u-landsberedningen haft tillfälle att se över ländervälsproblematiken. Utskottet vill inte vara med på detta utan säger att det "väsentliga är att de svenska utvecklingsinsatserna kan förväntas få en utvecklingseffekt i vederbörande mottagarland". Detta är med förlov sagt en goddag-yxskaff-formulering.

Vad jag i min motion pekat på är att svenska biståndsinsatser i de nämnda länderna inte kan få en positiv utvecklingseffekt just på grund av den doktrinära socialistiska politik som bedrivs där. Utskottet argumenterar alltså mot sig självt.

Vidare har jag i min motion pekat på den förföljelse av den asiatiska minoriteten som äger rum i Östafrika. I andra sammanhang där rasdiskriminering förekommer brukar den svenska regeringen vara snabb när det gäller fördömanden. Men i detta fall förekommer endast en pinsam och avslöjande tystnad. Rasdiskrimineringen av asiater i Östafrika är ett otvetydigt faktum, som belysts på många olika sätt i böcker, skrifter, tidningsartiklar och radioprogram det senaste året.

När utskottet hävdar att "vederbörande länders politik i berörda avseende" — som man överslätande formulerar det — inte inverkar på ett fortsatt konstruktivt utvecklingssamarbete mellan Sverige och länderna i fråga, är det fel, därför att det är just det det gör. Asiater i Östafrika har varit en viktig kugge i ekonomierna i dessa länder, inte genom att fungera som några sorts storkapitalister, utan tvärtom genom att verka på mellannivåer inom administrationerna och som små köpmän av varierande slag. Deras uttåg från Östafrika har bevisligen inneburit allvarliga slag mot den ekonomiska utvecklingen där. På så sätt har förföljelsen av de asiatiska minoriteterna där fått en klart utvecklingshämmande effekt.

Alla u-länder lider brist på riskvilligt kapital. Denna brist blir större ju allvarligare riskerna blir för nationaliseringar utan att rimlig kompensations lämnas. När jag i min motion har krävt att Sverige skall verka för att ersättning vid nationaliseringar skall lämnas efter objektiv internationell skiljedom, så har jag inte gjort det för att slå vakt om företagens intressen, utan jag har gjort det därför att nationaliseringar utan rimlig ersättning stöter bort investeringar. I den mån investeringar trots allt kommer till stånd blir de med naturnödvändighet kortsiktiga, man vill försöka ta igen det man satsat på så kort tid som möjligt, innan en eventuell nationalisering är ett faktum. Konsekvensen blir alltså felaktiga

investeringar om de över huvud taget kommer till stånd. Detta är djupt olyckligt, då vi alla vet att u-länderna behöver ett ökat kapitaltillflöde och tillgång till de rika ländernas teknologiska och ekonomiska know-how. Har vi inte slagit fast klara principer för nationaliseringsersättningarna så lurar vi i första hand u-länderna själva – inte de stora multinationella företagen.

Enprocentsmålet har diskuterats tidigare i dag i denna kammare. Jag berörde den frågan i riksdagens allmänpolitiska debatt i januari, där jag klart sade att vad på mig ankommer anser jag det vara självklart att vi skall försöka klara av den målsättning som riksdagen tidigare under enighet har beslutat om. Jag anser mig därför inte behöva tillägga någonting ytterligare i denna fråga.

Herr talman! Då jag vet att särskilda yrkanden gentemot vad ett utskott har skrivit inte har någon större effekt har jag inget yrkande.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! För tredje gången berör kammarens debatt också anslag av svenska skattebetalares pengar till Världsbankens sidoorgan, IDA. Kommunisterna yrkar även nu avslag på sådana bidrag.

Det behövs ingen upprepning av de förödande argumenten mot IDA och Världsbanken. Argumenten har blivit allt starkare. Kammarens ledamöter vet detta. En del skäms i själ och hjärta över skandalen med Världsbanken, även om de ogärna offentligen ger kommunisterna rätt.

Det är bevisat, och ingen kan förneka det, att Världsbankens förste chef proklamerade bankens uppgift vara att underlätta utvinningen av sådana resurser i de fattiga länderna som var av betydelse för de stora kapitalistländernas ekonomi.

Det är bevisat, och ingen har förnekat det, att bankens och IDA:s ledning alltid rekryterats ur de amerikanska finanskreterna. Det är bevisat, att den statsmakt, på vars order just i dessa dagar en hittills oöverträffad bombningsoffensiv genomförs mot folket i Sydostasien, är samma statsmakt som har det avgörande inflytandet över banken och därmed över användningen av de pengar som för IDA:s räkning taxeras ut av svenska lönarbetare.

Det är bevisat, att en oproportionerligt stor andel av pengarna hittills hamnat i fickorna på maktgrupper liknande militärjuntan i Indonesien.

Det är bevisat – jag hänvisar till kammarens protokoll från fjolårets debatt i saken – att en ledamot från regeringspartiet öppet försvarade långivningen till generalerna i Djakarta. Det är inte ofta man i denna kammare får höra en sådan blandning av naivitet och cynism. Det är inte ofta man får höra någon hävda, att svenska lönarbetare skall pressas på pengar som sedan skall administreras av representanter för världens för närvarande mest brutalt krigförande nation och bl. a. delas ut till en generalsklick som samma amerikanska statsmakts hemliga polis genom kupp förhjälp till makten. Det är inte ofta man hör den underbara teorin försvarad, att det skulle förbättra det fattiga indonesiska folkets villkor att generalerna får pengar – dessa generaler som likviderat hundratusentals av sitt lands fattiga invånare och håller stora koncentrationsläger för folk som de vill hålla nere i fattigdom.

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Det är en nationell skandal att ett anslagsbeslut av Sveriges riksdag skall sätta den ena folkmordsregimen i stånd att dirigera pengar till den andra för att i bådas intresse trycka ner de fattiga.

Det är bevisat, och har aldrig förnekats, att den s. k. biståndslånegivningen blivit en ren belastning för de fattiga folken. Deras skuldbörda är nu uppe i 70 miljarder dollar. Deras avbetalningsutgifter växer med 17 procent varje år. Långivningen är en strålande affär för de rika ländernas storfinansiärer och byråkrater.

Det är bevisat, att hela den bankverksamhet i vilken det svenska anslaget ingår, har som ett väsentligt mål att befästa en privatkapitalistisk struktur i tredje världen. Världsbankens, tillika IDA:s chef, McNamara, tillsatte 1968 en kommission för att granska och värdera låneverksamheten. Pearsonkommissionens rapport av 1969 förebrådde bl. a. de fattiga länderna för att de inte sökt skapa en inhemsk kapitalistklass. Kommissionen förebrådde dem vidare att de skyddade sin nya industri med tullar. Vad kan vara tydligare än denna rapport? I vems ärenden är den ute som förmenar de fattiga länderna att skydda sin industri? I vems ärenden är den ute som vill se uppkomsten av en kapitalistklass som ett kriterium på framsteg och värdighet som läntagare?

Svaret ger sig självt. Det är till utvecklande av inhemska kapitalistskikt som de svenska pengarna skall gå. I IDA:s och bankens perspektiv finns bara ett samhällsskick som är värt stöd — detsamma som det amerikanska. Det ges oss knappast mera vittne behov om vad detta anslag skall tjäna. Det krävs knappast fler fakta för att belysa det skandalartade i denna uttaxering av pengar från svenska lönarbetare. Det är en akt av enkel politisk heder, av elementär framstegsvänlighet att rösta för avslag på begäran om pengar till sådana ändamål. Det är tid att sätta punkt för IDA-skandalen.

IDA-affären är inget som enbart skall ses isolerat. Det är bara ett avsnitt i det gigantiska hyckleri som kallas u-landsbistånd.

Opinionen för solidaritet med världens fattiga tog i Sverige fart under intryck av de nationella revolutionerna efter 1945. Opinionen kom nerifrån. Den var i många stycken naiv men också ärlig och progressiv. Sällan har en debatt av politikerna begagnats för att så vilseleda allmänheten, som just riksdagens årliga debatt om bistånd och enprocentsregler. Alla vet ju här att det inte handlar om bistånd och 1 procent. Det handlar över huvud inte om att föra över resurser från rika till fattiga. Det handlar bara om att underlätta överföringen av resurser från världens fattiga flertal till industriländernas fåtaliga kapitalistklass. Ingen i denna kammare vågar bestrida faktum att Sveriges och andra länders kapitalister hela tiden tar in mer från de fattiga länderna än som föres dit. Det förekommer alltså inget bistånd till de fattiga. Det förekommer ett bistånd till de rika.

Det är också falskt när man söker befordra föreställningen att svenska folket som helhet hjälper folken i de fattiga länderna. Det svenska kapitalet deltar i utplundringen av tredje världen. Svenska kapitalägare skördar merparten av utplundringens vinster. De investerar dem med förkärlek i länder som Liberia eller Portugal. Men kostnaderna för det s. k. biståndet vältras över på Sveriges arbetare och småfolk, allt i den

falska och hycklande solidaritetens namn. Den sanna solidaritet som förekommer i detta sammanhang är solidariteten mellan världens storkapitalister. Det finns ett gemensamt intresse att via det s. k. biståndet stabilisera kapitalistiska regimer över hela världen. Ingen bestrider heller att bistånd till länder som har en annan regim än en socialistisk också kan ha en progressiv funktion. Men som system, som helhet, är biståndet en uppbackning av världens överklass. Direkt stöd till befrielseströrelserna är en av de få biståndsformer som gör skäl för sitt namn.

Det är ont om arbete i Sverige. Folk är pressade av skärpt pris- och hyresutplundring, försämrad hälsovård, eftersatt barntillsyn, ödeläggelse av bygder, förslumning och miljöbetingade hälsorisker i städerna. Mitt i detta stiger de falska humanisterna fram och vill taxera ut pengar av folket här hemma till att stötta upp ett internationellt utsugningssystem.

Det är en skandal att svenskarna i årtal fått betala för att stötta upp en regim, där en feodal rövarhövding kan posera med kejsares titel över ett land där livegenskap ännu råder. Det är en skandal att de lågavlönade här hemma skall finansiera ineffektiva byråkratier och ökända mutsystem. Arbetarklassens internationella solidaritet har inget att göra med detta bistånd från reaktionen till reaktionen.

Det är också falskt och tecken på en dold rasism, när pengar ges ut på propaganda som går ut på att framställa tredje världens befolkningstillväxt som skyldig till världsfattigdomen. Ingen bestrider att folkökning är ett allvarligt hot. Men det är falskt att propagera för sterilisering av indier utan att ta upp folkmängdstillväxten i industriländerna. Den är ett större hot, eftersom den kan kombineras med imperialism och maktpolitisk expansion mot tredje världen. På basis av FN:s senaste befolkningsprognos kan man räkna med att folkökningen i Europa och Nordamerika kommer att fram till år 2000 lägga beslag på hälften av det kaloritillskott och 43 procent av det proteintillskott som behövs för att behålla nu rådande levnadsförhållanden.

De länder som har den tvivelaktiga förmånen att vara föremål för IDA:s och Världsbankens bistånd har i nästan samtliga fall måst inregistrera ekonomiska förluster till de kapitalistiska industrinationerna. De har inte ens närmat sig lösningen av sina ekonomiska och sociala problem, i många fall har de sjunkit tillbaka i kaos och korruption. De länder däremot som varit befriade från herr McNamaras och hans uppdragsgivares inflytande har det gått annorlunda för. Kina, som i hundra år härjats av stigande massfattigdom, opiumkrig och imperialistiska ockupationer av olika färg, har knappt 25 år efter sin revolution kommit till lösningar av en rad grundläggande problem. Massfattigdomen är avskaffad, analfabetismen närmar sig sitt slutliga avskaffande, svälten finns inte längre. Nordkorea uppvisar en liknande utveckling. Men i de länder där herr McNamara fått härja, antingen det är fascistregimens Sydkorea, Saigonjuntans rest av Vietnam eller det nykapitalistiska Indien, är folkflertalet lika djupt nere i förtryck och fattigdom som för 25 eller 50 år sedan.

Kampen mot fattigdomen är ingen barmhärtighetsfråga. Det är en maktfråga. Det är en fråga om klasskamp och effektiv kamp mot

imperialismen. De som besegrar imperialismen får chansen att också besegra fattigdomen och förtrycket. De som läggs under imperialismen förblir i sin fattigdom, hur mycket än de falska humanisterna i Sveriges riksdag offerar av tid för att övertyga oss om att vi skall ge herr McNamara resurser att styra och ställa bland de fattiga folken. Arbetarna i Sverige har inget intresse av de rikas solidaritet med sitt system. Tvärtom är det en arbetarklassens solidaritetsakt att bekämpa McNamara och stödja de rörelser som går till öppen strid mot världsimperialismen och därmed försvagar det system som också trycker ner de svenska arbetarna. Det systemets dagar är räknade.

Herr MÖLLER i Gävle (s):

Herr talman! Vi har nu hört två mycket dramatiska inlägg i biståndsdebatten som har angripit problemen, kan man säga, från diametralt motsatta sidor. Det är dels herr Anders Björck, dels herr Jörn Svensson som har riktat mycket häftig kritik på vissa punkter gentemot svensk biståndspolitik, och det har varit med stark retorik. Herr Anders Björck talade om att svenska regeringen har vissa favoritländer och att vi har uppställt internationella potemkinkulisser. Herr Jörn Svensson upprepade sitt favorittema "IDA-skandalen" och sade att Sverige hjälper McNamara och generalerna i USA att utplundra de fattiga länderna.

Det finns många skäl att kritisera den internationella biståndspolitik som bedrivs av många enskilda länder och också av Världsbankgruppen. Den bild som vi kan blicka ut över när det gäller biståndspolitiken är fortfarande mycket mörk, och man får väl säga att FN:s andra utvecklingsdecennium har inletts på ett oroväckande dåligt sätt. Om ingen markant ändring till det bättre sker, måste man räkna med att det kan bli ett värre misslyckande än det första utvecklingsdecenniet var. Som det tidigare har erinrats om här har den faktiska u-hjälpen inte bara stagnerat utan, om man ser till nettoflödet, även minskat kontinuerligt från mitten av 1960-talet.

Det finns enstaka ljuspunkter, och det förslag som vi just nu debatterar måste utan tvivel sägas vara en av dessa. När vi diskuterar en ökning av det svenska biståndet med 25 procent – och det förekommer t. o. m. en viss tävlan om snabbheten – är det en unik debatt i industriländerna, en debatt utan många motsvarigheter om ens någon. Det är en handfull länder som snabbt ökar sitt offentliga bistånd, men den totala bilden innebär att det minskar. Under senaste tiden har det minskat från 0,36 procent av bruttonationalprodukten år 1969 till 0,34 procent år 1970.

Vid UNCTAD III-konferensen i Santiago höll Världsbankens chef McNamara ett tal, som var mycket pessimistiskt i fråga om fortsättningen av u-hjälpen. Han ansåg att den bistra sanningen är att med nuvarande tendenser kommer industriländerna att sammanlagt endast ge 0,35 procent av sin BNP i offentligt bistånd år 1975. Det skulle med andra ord motsvara ungefär hälften av det mål, 0,70 procent av BNP i offentligt bistånd, som har uppsatts av FN för det andra utvecklingsdecenniet.

McNamara nämnde två länder som han antog skulle bli de enda som nådde det uppsatta målet, såsom det tidigare uttalats, nämligen Sverige

och Norge. En rad andra länder kommer relativt nära, men i fråga om den största industrinationen i väster, nämligen USA, räknade han med en fortsatt försämring av den procentuella andelen av dess offentliga bistånd.

McNamara trodde att okunnigheten i industriländerna om u-ländernas faktiska situation är det främsta hindret för en snabbare ökning av biståndet. Det är möjligt att så är fallet. Det är troligt att folket i väster inte har någon egentlig möjlighet att helt uppfatta hur livsvillkoren är i de flesta u-länder. Men det finns också motstånd av andra orsaker, och de senare årens ekonomiska och monetära bekymmer i industriländerna har naturligtvis bidragit till att skapa motvind för u-hjälpen. Det är med stor tillfredsställelse man noterar att det i vårt land nu förbereds en ökad information om u-hjälpen och att anslagen för det syftet väsentligt förbättrats.

Man kan kritisera i-länderna för många inslag i biståndspolitiken, inte bara för de otillräckliga anslagen utan också för bundenheten i villkoren, lusten att påverka politiskt, för den nationella prestige och merkantila vinningslystnad, som ofta är inslag i denna politik. Det finns brister som måste botas radikalt om u-hjälpen skall få någonting mer än marginell betydelse för u-länderna. Jag erinrar om att enligt Pearsonrapporten svarar u-länderna för närvarande för omkring 85 procent av sin kapitalbildning för investeringar och ekonomiska insatser. Hittills har med andra ord industriländernas u-hjälp varit marginell.

Men också utvecklingen i u-länderna spelar väsentligt in. Många länder har regimer som i ringa mån – eller inte alls – främjar social och ekonomisk rättvisa. I stället tillåts ofta redan rika minoriteter i landet att göra sig ännu rikare på de fattigas bekostnad. Det är ingen överdrift att säga att inkomstfördelningen oftast är mer orättvis i u-länderna än i industriländerna.

McNamara har nämnt ett par exempel, bl. a. i sitt tal vid Santiago-konferensen. Han erinrade om att Brasilien har ökat sin bruttonationalprodukt med 2,5 procent om året under en rad senare år. Men under 1960-talet sjönk andelen för 40 procent av befolkningen från 10 till 8 procent av BNP. Samtidigt ökade 5 procent av befolkningen sin andel av BNP från 29 till 38 procent. Mindre än 10 procent av familjerna i Brasilien kontrollerar 75 procent av jorden. Den ekonomiska orättvisan har med andra ord förvärrats i landet under 1960-talet.

I Latinamerika äger 5 procent av befolkningen 30 procent av BNP:s totala intäkter. I industriländerna brukar motsvarande grupp vara 15–20 procent. I Indien kontrollerar 12 procent av familjerna på landsbygden mer än hälften av den odlade jorden. Man kunde fortsätta denna uppräknning av sådana fakta.

De sociala och ekonomiska skillnaderna är värre och större i u-länderna än i de rikare länderna, vare sig det gäller inkomst- och förmögenhetsfördelning eller arbetslöshet, utbildning, livslängd osv. Livslängden i industriländerna håller sig kring 70 år och i u-länderna kring 50 år. Det finns 100 miljoner fler analfabeter i dag än för 20 år sedan.

Jag erinrar om dessa sporadiska men grundläggande fakta för att inte vår biståndsdebatt i dag bara skall bli en fråga om procentmål, om

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

inhemska tidtabeller eller teknikaliteter, för att den inte skall skymma den fruktansvärda verklighet som det handlar om och de krav u-hjälpen måste ställa.

Det är svårt att komma till rätta med de sociala och ekonomiska orättvisorna och skevheterna i u-länderna, mycket svårare än i samhällen med en starkare och mer utvecklad struktur. Det finns allvarliga svagheter i u-ländernas skattesystem och möjligheterna att den vägen korrigera och utjämna. Jordförhållandena spelar också in med sin i många fall mycket orättvisa struktur. Vidare är den politiska styrkan i u-länderna i hög grad koncentrerad till städerna, vilket har den effekten att klyftan mellan stad och landsbygd tenderar att vidgas.

Mot denna bakgrund är det väsentligt att principerna i FN:s nya utvecklingsstrategi slår igenom i både industriländer och u-länder, särskilt vad gäller biståndets kvalitet – naturligtvis också dess kvantitet – och betoningen av de sociala aspekterna på rättvisa och utjämning. Det är inslag i den nya utvecklingsstrategin som är de kanske mest lovande.

Det är ingen dålig ekonomisk tillväxt som sker i u-länderna, ofta 5–6 procent, i nivå med vad många industriländer uppvisar. Men utgångsläget är så mycket sämre och ökningen elimineras i hög grad genom en växande befolkning – ett gissel för många länder.

Och herr Jörn Svenssons resonemang här om befolkningsfrågan anser jag vara ganska ensidigt. Jag tror det är väsentligt i biståndspolitik att man kan övervinna de fördomar som hindrar en effektivare befolkningspolitik och en effektivare familjeplanering, eftersom det är en fundamental förutsättning för att man skall kunna lösa utvecklingsproblemen.

Detta gäller naturligtvis också de rika länderna. Om man tar ett land som Förenta staterna, som har en mycket hög befolkningstillväxt, så är det inget tvivel om att detta också är en utomordentlig nackdel för det samhällets harmoniska utveckling – det skapar problem i storstäder, kriminalitet osv., någonting som är mycket negativt.

Om man gör tankeexperimentet att industriländerna skulle få nöja sig med en ekonomisk tillväxt på 2 procent om året och u-länderna ökade det dubbla eller med 4 procent, så skulle det, enligt vad man har räknat ut och som jag härom dagen hörde ambassadör Martin i OECD utveckla vid en konferens i London – dröja 119 år innan nuvarande klyfta mellan rika och fattiga länder utplånades. Och ett räkneexempel innebar att med nuvarande tendenser i den ekonomiska tillväxten skulle det kunna dröja 600 år innan Indonesien uppnår den standard som USA hade i mitten av 1960-talet!

Mot den bakgrunden är det angeläget för Sverige att fortsätta att genom sin egen biståndspolitik men också i de internationella organen försöka främja en effektivare biståndsutövning, både kvantitativt och kvalitativt. Det är då så mycket märkligare att finna att herr Hermansson m. fl. i en motion och nu herr Jörn Svensson i sin argumentering vill att Sverige skall klippa av banden med Världsbanksgruppen genom att frånsäga sig medlemskap och att man yrkar avslag på de 177 miljoner till IDA, Internationella utvecklingsfonden, som i dag föreslås. Motionärerna går på samma linje som i sitt förslag i fjol, vilket diskuterades i kammaren ett par gånger och som innebär ett lappkast i förhållande till den

ståndpunkt kommunistiska partiet intog för några år sedan, när man ville fördubbla det anslag regeringen då föreslog till IDA. Motiveringen för avslagsyrkandet är att Världsbanksgruppen anses vara ett redskap för imperialism och stormaktsintressen, främst för de amerikanska ekonomiska och politiska intressena. Motionärerna finner också en motsättning mellan Världsbanksgruppen och FN:s utvecklingsstrategi. Jörn Svensson upprepade ordet IDA-skandal gång på gång.

Jag erinrar om att vi på svensk sida ställt oss kritiska till åtskilliga inslag i Världsbanksgruppens politik, att vi har krävt ändrade regler och ändrad praxis så att u-länderna får ökat inflytande inom gruppen. Det svenska kravet på ändrade röstregler i IDA är uttryck för denna kritik. Dessa svenska önskemål har, som departementschefen säger i propositionen, ännu inte vunnit tillräcklig anslutning i IDA:s styrelse, men frågan skall tas upp på nytt vid nästa påfyllnadsförhandling i IDA. Jag förutsätter att Sverige icke kommer att frångå denna linje utan försöker att värva ytterligare anhängare, så att man kan få den omläggning av röstreglerna som är motiverad för u-länderna.

Departementschefen meddelar också att Sverige i IDA har aktualiserat frågan om den restriktiva lånepolitik som Världsbanksgruppen för gentemot länder som nationaliserar utländska företag. Sverige begär att Världsbanksgruppen i detta avseende skall ta upp sin nuvarande praxis till omprövning. Departementschefen gör ett mycket befogat och intressant uttalande när han säger att "det borde inte finnas anledning för IDA, vars verksamhet baseras på statliga bidrag, att göra en kreditgivning avhängig av ersättningar för nationaliserad egendom till privata företag i enskilda i-länder. Denna fråga, som kan väntas växa i betydelse under de kommande åren, bör föras vidare i samråd med u-länderna."

Utrikesutskottet ansluter sig helt till denna mening. Det är viktigt att kritiken från Sverige och likasinnade länder fortsätter. Herr Björck i Nässjö förde nyss ett resonemang av närmast motsatt innebörd. Han har i sin motion föreslagit ett tillvägagångssätt med skiljedom, som Sverige borde aktualisera i FN-systemet. Eftersom ett sådant skiljedomsförfarande redan är etablerat tog herr Björck inte upp den sidan av motionen i dag, men han hävdar där en linje som går tvärs emot den som departementschefen har utvecklat i propositionen och som utskottet har ställt sig bakom.

Jag erinrar här om den debatt som sedan lång tid har förts i FN om ländernas suveränitet över sina naturresurser och att det självfallet måste vara obetaget för vilket land som helst att nationalisera naturrikedomar inom sina gränser. Frågan om ersättning härför bör tas upp i lämpliga former och genom det maskineri som där är förutsatt i FN:s resolution och internationella konventioner. Men det är väsentligt att bankgruppens och särskilt IDA:s praxis i här berörda avseendet ändras när nationalisering sker. Chile och Tanzania är aktuella exempel på en politik av Bankgruppen som föga svarar mot FN:s utvecklingsstrategi.

Men slutsatsen av detta resonemang bör inte bli, som vpk-motionen kräver, att Sverige skall lämna Bankgruppen och upphöra att ge anslag till IDA. Jag tror att det skulle vara ett föga effektivt sätt att bedriva biståndspolitik. Det måste vara bättre att stanna i Bankgruppen och

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

inifrån bedriva en konstruktiv kritik för att söka ändra regler och praxis till det bättre. På det sättet kan Sverige säkert bättre främja u-ländernas intressen utan att behöva riskera att isolera sig på denna viktiga sektor i det internationella biståndsarbetet. Världsbanksgruppen är dock den största källan för obunden kreditgivning som finns att tillgå för u-länderna med en årlig utlåning av storleken 12 miljarder kronor.

Det är också motiverat att peka på att en positiv utveckling är i gång inom IDA under den av herr Svensson i Malmö så förkättrade världsbankschefen McNamaras ledning. IDA inriktar sig alltmer på att bistå de fattigaste länderna och siktar främst till infrastrukturella investeringar. En växande del av utlåningen går till socialt angelägna projekt: utbildning, landsbygdsutveckling, urbaniseringsfrågor osv.

En positiv nyhet är också de expertgrupper som bankgruppen organiserar i nära samverkan med mottagarländernas regeringar och med FN-organen, Världshälsoorganisationen, UNESCO, FAO m. fl., för att förbereda utvecklingsprogram i skilda länder. U-länderna själva slår vakt kring IDA. Det markeras senast i Limaprogrammet genom krav på snar påfyllnad av IDA:s resurser och krav om att alla utvecklingslån till u-länderna skall lämnas på IDA-villkor.

I vpk-motionen sägs det att det egentligen inte är någon skillnad mellan IDA och Världsbanken. Det heter i motionen: "Bortsett från de förmånligare återbetalningsvillkoren styrs IDA:s verksamhet av samma principer som Världsbanken i övrigt." Men man kan inte bortse från återbetalningsvillkoren, eftersom det just är dessa mjuka villkor som är det mest karakteristiska och det väsentliga i IDA:s kreditgivning och det som gör den så förmånlig för mottagarländerna. Jag erinrar om att Sveriges biståndsinsatser via Bankgruppen uteslutande går genom IDA och alls icke genom Världsbanken.

Den nya påfyllnad av IDA som är aktuell innebär en fördubbling av resurserna genom att industriländerna utfäst sig att öka bidragen till IDA – IDA arbetar med statliga bidrag, medan Världsbanken närmast arbetar som en internationell affärsbank. I-länderna har utfäst sig att öka bidragen från 400 miljoner till 800 miljoner dollar om året för tiden 1971–1973. IDA:s årliga kreditgivning skulle därmed kunna öka från 600 till 900 miljoner om året, inräknat 100 miljoner dollar i vinstöverföring från Världsbanken. Påfyllnaden har dröjt, främst på grund av amerikanska politiska svårigheter och den motvind mot det officiella biståndet som råder i USA, men det är trängande angeläget att påfyllnaden genomförs snarast. Man kan hoppas att så skall ske i en nära framtid.

Med rätta har u-ländernas skuldbörda diskuterats här i dag. Det har nämnts att den är uppe i över 60 miljarder dollar och att den har fördubblats på åtta år. En växande del, cirka hälften, av bruttoflödet i bistånd går tillbaka i form av räntor och amorteringar. Det är dock viktigt att påminna sig att skuldbördan är oerhört ojämnt fördelad. Ungefär hälften av hela skuldbördan bärs av åtta länder av de cirka hundra u-länderna, och en annan grupp om åtta länder bär inemot den andra hälften. Men även med denna ojämnheter i u-världen är det utomordentligt angeläget att nya, generösa åtgärder vidtas av i-länderna, så att inte svåra

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

skuldkriser gång på gång skall uppstå och pressa u-ländernas ekonomi samt hindra deras utvecklingsmöjligheter.

I propositionen begär nu departementschefen att Kungl. Maj:t skall få vidgat bemyndigande att i samband med internationella skuldkonsolideringsaktioner kunna medge ränteeftergift, nedskrivning av skuldbelopp, förlängning av den amorteringsfria perioden och förlängd löptid för krediter som tidigare har stadfäst till 25 år.

Det kan också nämnas att ingen återbetalning ännu har varit aktuell på svenska krediter, och att räntor och avgifter ger ca 5 miljoner om året för närvarande. Det är alltså en ganska blygsam siffra det rör sig om. Man kan väl räkna med att den, under förutsättning av en vidare generös behandling av våra krediter, också kommer att förbli av blygsam omfattning.

Till herr Anders Björck skulle jag vilja säga att när han prisar generaldirektör Michaneks Helsingforstal är det inte svårt att instämma däri. Men att det hade varit mera tacknämligt om herr Björck hade velat lära något av den nyansering Michanek visade i sitt tal. Herr Björcks motion nr 436 är verkligen motsatsen till en nyanserad biståndsdebatt. När han med olika argument vänder sig mot vissa länder — särskilt Tanzania, Cuba och Nordvietnam — och klassar dem på sitt särskilda sätt, har detta inte någon särskild konstruktiv innebörd i vår biståndsdebatt. När han från sina konservativa utgångspunkter hävdar att Tanzanias ekonomiska politik är så doktrinär att den tar bort de materiella stimulanserna och därigenom motverkar en gynnsam utveckling, skulle man vilja peka på världens mest folkrika land, Kina, som söker eliminera de materiella stimulanserna och ändå bedriver en ekonomisk politik som måste anses vara både progressiv och framgångsrik.

Herr Björcks förslag att den svenska regeringen skulle samla material och ge ut en officiell skrift om vad herr Björck kallar "regeringarnas förföljelse av asiater i Östafrika" har vi inom utrikesutskottet betecknat som orealistiskt. Jag är förvånad över att detta förslag har väckts i riksdagen. Visst har asiaterna på Östafrikas kust, indier och pakistaner, fått vidkännas förföljelse och hård behandling. Men frågan om den asiatiska befolkningens uppträdande i Östafrika är ingalunda så entydig. Där finns mycket att säga därom, som envar som rest i dessa länder kommit i kontakt med. Man har kunnat se hur just denna asiatiska minoritet slagit under sig praktiskt taget all gross- och partihandel och bedrivit exploatering av den afrikanska befolkningen, som förhindrats att komma in i dessa delar av affärlivet osv. Desto större anledning är det att inte av svenska regeringen begära att denna skall ge ut några officiella skrifter i frågan.

Jag ber att få yrka bifall till utrikesutskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vi har nu hunnit fram till ett upprepande av den diskussion som vi haft ett par omgångar. Herr Möller i Gävle och de han är talesman för kommer ständigt med sina fromma förhoppningar om att IDA och Världsbanken skall ändra sin länepolitik. Vi hade den saken uppe till granskning i debatten 1970, vi hade den uppe i debatten 1971. I

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

fjol kunde vi konstatera att det visserligen hade skett en ändring men att denna ändring snarast gick i den riktningen när det gällde långivningen att de politiskt någorlunda och i rimlig grad progressiva regimerna i stället hade fått sin ställning försvagad.

Det är mot denna bakgrund jag tycker att det är en något märklig påtryckningsåtgärd när herr Möller tror att det skall vara effektivt att stillatigande fortsätta att betala in pengar och samtidigt uttrycka viss kritik och fromma förhoppningar. Vore det inte ett rimligare antagande att ett innehållande av anslaget möjligen skulle få litet större effekter på långivningen och dess fördelning än som hittills varit fallet? Hittills har man fått se i månen efter McNamaras löfte om en rimligare fördelning av länemedlen. Tvärtom har det varit så att en rad nyupprättade reaktionära regimer i slutet av 1960- och början av 1970-talet influerats som nya långivare i IDA:s och bankens schema, något som tidigare inte varit fallet. 177 miljoner kronor är trots allt ganska mycket pengar att lägga ut på fromma förhoppningar år efter år. Det fanns kanske en bättre användning för dem, exempelvis genom ökat anslag till befrielseörelserna, vilkas antiimperialistiska och progressiva karaktär jag förmodar att även herr Möller betraktar som oantastlig.

Herr Möller beskyller mig för att ha en ensidig syn på befolkningsfrågan. Tillåt mig att säga några ord härom.

Tvärtom är det väl så att mycket av de officiella biståndsresonemangen är ensidiga. De uppehåller sig mycket vid folkökningen i de fattiga länderna. Vad jag försökt visa är att det finns en sorts egenrättfärdighet och ett slags hyckleri från de rika nationernas statsmakter, när dessa vägrar att inse att folkökningen i de rika nationerna, trots att denna i individer mätt är betydligt mindre än i de s.k. u-länderna, dock utövar ett minst lika starkt tryck på världens nuvarande och framtida näringsresurser. Mot denna bakgrund är befolkningsbegränsningen och hela befolkningsfrågan precis lika aktuell i Sverige, Amerika, Västtyskland och England som den är i Indien.

Herr MÖLLER i Gävle (s) kort genmäle:

Herr talman! Med tanke på att riksdagen vid två tillfällen förra året, senast i höstas, ingående diskuterade hela IDA-frågan och Världsbankens länepolitik skall jag här inte fördjupa mig ytterligare i denna fråga. Jag vill bara hänvisa till att enligt Världsbankens senaste årsberättelse fick ett 50-60-tal länder under det senaste året mottaga lån och krediter för olika ändamål.

Det finns en variation i karaktären av länder och regimer som omfattar hela u-landsskalan. Av dessa har uppenbart många vad herr Svensson i Malmö kallar reaktionära regimer. Det torde vara ganska svårt att komma överens med herr Svensson om vilka länder som är reaktionära eller progressiva. När, som vi har hört, meningarna i denna fråga går isär här i riksdagen, där vi ändå politiskt ligger varandra så pass nära, hur skulle man då i de internationella organisationerna kunna få en entydig tolkning av så diffusa begrepp som vilka länder som är reaktionära eller progressiva? Det centrala är att IDA inriktar sin kreditgivning och sitt bistånd på de allra fattigaste länderna. Många av de länder som här har nämnts och som herr Svensson i Malmö anser har reaktionära regimer tillhör ju de allra fattigaste länderna på jorden.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Så svårt eller omöjligt är det väl ändå inte, herr Möller i Gävle, att göra klassifikationer av regimer, även om vi kanske har avsevärda nyansskillnader i vår uppfattning i enskilda fall.

När det gäller en av IDA och Världsbanken så gynnad part som Indonesien hoppas jag verkligen att herr Möller inte har en annan uppfattning om dess regim än jag och att han i så fall rimligen borde kunna ge mig det erkännandet att utlägg av svenska pengar till projekt som administreras av generalerna i Djakarta är en olämplig form för svenskt bistånd.

En faktor som återkom i herr Möllers replik var argumentet att IDA vänder sig till de allra fattigaste länderna. Det är ett mycket intressant problem, därför att bland de allra fattigaste länderna befinner sig också en mycket stor grupp av dels de mest reaktionära, dels över huvud taget de svagaste och från den amerikanska imperialismens sida lättast kontrollerbara regimerna, medan bland de icke fullt så fattiga länderna befinner sig ett betydande urval av dem som har tagit "de första stegen". Det finns en viss konflikt mellan dessa två nationsgruppers behov. Det har förekommit att de något mer utvecklade länderna protesterat mot en alltför kraftig inriktning i biståndsverksamheten på de allra fattigaste och mest efterblivna regimerna, av det skälet att de själva befarar och misstänker att detta kommer att gå ut över de något mer utvecklade regimerna, dvs. de som har tagit de första stegen och som ofta ur amerikansk synpunkt är politiskt mer svårkontrollerbara och uppfattas som politiskt farligare och bångstyriga. Det är en intressant problematik som bl. a. har diskuterats inom UNCTAD och även berörts av Chiles president Allende. Helt okontroversiellt är alltså inte uttalandet om att IDA satsar på de fattigaste länderna bland de fattiga.

Herr MÖLLER i Gävle (s) kort genmäle:

Herr talman! Det verkar som om u-länderna själva måste inse sina faktiska intressen så mycket sämre än herr Svensson i Malmö. Denna vänder sig med sådan emfas mot IDA, medan u-länderna själva slår vakt om IDA och begär att samtliga lån och krediter skall ges på IDA:s villkor. Vem förstår u-ländernas intressen bäst – de själva eller herr Svensson i Malmö?

Herr ANDERSSON i Nybro (c):

Herr talman! Bakom FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna sluter de flesta folk och länder upp. Tyvärr saknas på många håll den politiska vilja som krävs för att förverkliga FN:s angelägna deklaration. Denna brist på politisk vilja hos många av de rika industriländerna tar sig uttryck i en handels-, kredit- och biståndspolitik som i många avseenden försvårar en positiv utveckling i u-länderna. Därmed förhindras ett förverkligande av syftet med FN:s deklaration om att skapa en internationell solidaritetspolitik och minska det mänskliga lidandet för nuvarande och kommande generationer.

Vi får inte begå misstaget att underskatta farorna och riskerna, som ligger i att klyftorna mellan fattiga och rika i världen kommer att bestå

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

eller kanske t. o. m. öka. Ett sådant ojämnt förhållande kommer att utgöra ett ständigt starkt hot mot fredssträvandena. Om ansträngningarna att skapa och förverkliga en internationell solidaritetspolitik inte tas på allvar av alla ansvariga politiker utgör detta ett allvarligt hot mot mänsklighetens fortbestånd.

Jag är väl medveten om att en biståndspolitik som syftar till att förverkliga väsentliga delar av FN:s deklaration förutsätter en radikal politik på en rad områden. Av tidsskäl skall jag begränsa mig till att diskutera biståndspolitikens långsiktiga inriktning och utformning.

Det är ingen överdrift att påstå att vårt stöd till de fattiga folken borde haft en starkare jämlikhetspolitisk inriktning. I alltför stor utsträckning har vi sökt överföra vår teknik och vårt kunnande till u-länderna. I många fall har det varit en dålig lösning på u-ländernas problem. Ett exempel på detta är den svenska biståndsmyndighetens engagemang för att bygga några få stora spannmålsilos i Tanzania. Det projektet har också kritiserats från sakkunnigt håll. Värdet av en sådan kraftig centralisering av spannmålsagringen i ett u-land måste med all rätt ifrågasättas. Vilken nytta kommer det stora flertalet av Tanzanias fattiga bönder, som bedriver traditionellt jordbruk, att få av dessa jättelika silos?

Det finns också en uppenbar risk för att projektet skapar nya problem. De 400 byggnadsarbetare som är sysselsatta med silobyggna kommer sannolikt att mista sina jobb när projektet är slutfört. Dessa fattiga människor blir ännu fattigare genom att de förlorar sin syssel-sättning. Alla insatser som tar bort arbetstillfällena och inte skapar några nya för människor i ett land där arbetslöshet och undersysselsättning är ett huvudproblem måste vara felinriktade.

Ett annat misstag tycks vara att biståndet är inriktat på projekt som kräver stora kapital och stort yrkeskunnande. Båda dessa väsentliga faktorer saknar u-länderna. Därför löper dessa mottagarländer en stor risk att inte ha råd att upprätthålla och vidareutveckla de institutioner som byggts upp. Denna inriktning av våra u-landsinsatser tyder på att vi har svårt att frigöra oss från det ekonomiska tänkande som tillämpas i vårt land och i andra i-länder.

För de flesta u-länder är det ingen god målsättning att ersätta arbete med kapital. Det kan man förstå därför att dessa länder har överskott på arbetskraft och en skriande brist på kapital. Av det skälet bör målsättningen vara att skapa arbetsintensiva projekt, som ger syssel-sättning och inkomster åt arbetslösa och undersysselsatta fattiga män-niskor.

I vårt land har en övertro på vinsterna av en kraftig och snabb strukturomvandling fått styra utvecklingen. Alla de negativa konsekvenser i form av storstads- och glesbygdspenetrering som denna centralistiska politik har skapat känner vi till. Det vore djupt olyckligt om vi försökte föra över dessa misstag i vår samhällsplanering på u-länderna. I så fall riskerar vi att bryta sönder den solidaritets- och jämlikhetsanda som är väl utvecklad i det praktiska vardagsarbetet i många byar i u-länderna. Vi riskerar – det finns tyvärr redan många exempel på detta – att skapa enorma slumproblem i storstäderna, där fattigdomen och eländet är långt värre än ute i lokalsamhället på

Onsdagen den
3 maj 1972*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

landsbygden.

Vårt biståndsarbete bör, såvitt jag kan förstå, inriktas på att göra lokalsamhället livskraftigt. Vi bör i första hand pröva alla möjligheter att skapa arbetstillfällen i dessa. Det betyder att vi bör analysera olika bygders och byars förutsättningar att utvecklas. Vi bör med andra ord utnyttja alla lokala resurser till maximal fördel för den lokala befolkningen. Det arbetet bör bl. a. vara inriktat på att organisera produktionen och marknadsföringen av alla de produkter som kan framställas lokalt. Det måste, såvitt jag förstår, vara en rimlig målsättning att skaffa fram det kapital som krävs för att utveckla småindustri, småhantverk och hemslöjd i syfte att skapa arbetstillfällen i lokalsamhället. Denna inriktning på u-landsbiståndet bör vara en mera progressiv linje än att satsa på en strukturomvandling, som skapar nästan olösliga sociala problem, främst i storstäderna. Att satsa på människorna i lokalsamhället måste ur jämlikhetspolitisk synpunkt vara ett klart bättre alternativ än avancerade projekt som gynnar några få storbönder och andra privilegierade grupper. För att undvika missförstånd vill jag starkt understryka att jag inte anser att den svenska biståndspolitik är misskött. Den är bättre än de flesta andra länders, men den kan göras bättre.

Herr talman! Jag har tagit upp den här diskussionen av det skälet att jag anser att det hade varit bra om utskottet preciserat sin uppfattning om den långsiktiga inriktningen och utformningen av biståndspolitik. En sådan diskussion kunde ha varit till fördel för det utredningsarbete som snart bör komma till stånd.

Jag är slutligen väl medveten om att jag av tidsskäl endast berört en liten del av hela biståndspolitik. Om denna skall kunna utvecklas till en väsentlig del av en internationell solidaritets- och fredspolitik krävs insatser på ett brett fält. Det krävs insatser för en långt mera aktiv upplysnings- och informationsverksamhet till den breda allmänheten kring u-landsproblematiken. Vi måste också aktivt medverka till att olika handelsblock – som omfattar i-länder inte blir rikemansklubbar som hindrar u-ländernas ekonomiska utveckling. Minst lika viktigt är det att vi medverkar till att låta u-länderna förädla sina egna råvarutillgångar. Det kapital som förstörs i vårt land och andra rika länders krigsindustri och rustningsverksamhet borde kunna användas på ett långt mera effektivt sätt – i fredsbevarande syfte genom ett stöd till u-länderna. Dessa länders akuta kapitalförsörjningsproblem får vi heller inte nonchalera.

Jag har här försökt att – kortfattat och ofullständigt, det medger jag gärna – peka på några handlingslinjer som borde vara vägledande vid utformningen av biståndspolitikens långsiktiga inriktning. Jag tror att den viljeinriktning som jag sökt ge uttryck för är ett steg framåt mot en internationell solidaritets- och jämlikhetspolitik.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill först kort instämma i fru Lewén-Eliassons uttalande om vikten av att enprocentsmålet uppnås 1974/75. Den målsättningen har inte – det förtjänar att återigen understrykas, även om det har gjorts tidigare i debatten – ifrågasatts vare sig i utskottets betänkande eller i statsverkspropositionen.

Omfattningen av biståndet är en av de väsentliga frågorna. Lika väsentlig är givetvis inriktningen och utformningen av biståndet. Jag skall här inskränka mig till ett av de väsentliga områdena för biståndsverksamheten, nämligen stödet till de nationella och sociala befrielseörelserna som behandlas under punkten 5 i utskottsbetänkandet och där det finns reservationer från mittenpartierna och ett särskilt yttrande från moderata samlingspartiet.

Moderaterna säger i sitt särskilda yttrande att "regeringen synes vara benägen att anlägga politiska synpunkter på det humanitära stöd, som kanaliseras genom befrielseörelser", och man är sedan starkt kritisk mot detta.

Vad innebär då det stöd som vi ger till de nationella och sociala befrielseörelserna i Afrika och som har berörts i moderaternas yttrande? De sociala befrielseörelser som verkar inom sitt eget lands territorium arbetar för att med blygsamma resurser söka bygga upp en social organisation. De försöker att bygga upp ett nät av sjukvårdsstationer, både i förebyggande syfte när det t. ex. gäller att undervisa byborna i elementär hygien, att hjälpa byborna med vaccinering i den utsträckning man har resurser och även i behandlande syfte. Det gäller inte bara att behandla de soldater som skadas i striden med kolonialmakten utan också att över huvud taget i mån av resurser försöka att bistå byborna, alltså en social infrastruktur på det området.

Ett annat område som de befrielseörelser som har kontroll över delar av sitt territorium arbetar med är att få i gång och utbygga en utbildningspolitik. Det gäller att försöka skapa ett nät av förskolor för de små barnen, förskolor där man lär sig läsa och skriva. Det gäller sedan ungdomsskolor, där man breddar undervisningen, går utöver läsning och går in på historia, geografi och matematik. Det finns några exempel på gymnasial utbildning och lärarutbildning, och en ambition som är mycket vanlig hos de sociala befrielseörelserna är att engagera de gamla människorna, de vuxna, i alfabetiseringskampanjer.

På andra områden försöker man att lindra nöd, att bygga upp en civil administration, så att varor kan fördelas, så att befolkningen kan leva under drägliga villkor. Det finns ambitioner hos flera av befrielseörelserna, framför allt kanske hos PAIGC i Guinea-Bissau, att försöka variera den jordbruksproduktion som kolonialmakten har tvingat på kolonin, dvs. kolonialmakten har utvecklat en jordnötskultur, lämplig för export men inte lämplig att leva på för befolkningen. Man försöker variera den jordbruksproduktionen, få i gång experiment med risodlingar, grönsaksodlingar och annat.

Detta är väsentliga inslag i det civila arbete som de sociala befrielseörelserna lägger ner, och det svenska biståndet till dessa befrielseörelser syftar just till utbyggnad av denna sociala infrastruktur, till hälso- och sjukvården och till utbildningspolitiken.

Det är en glädjande utveckling som här har skett, där man ursprungligen startade med en rent medicinsk insats och där man successivt i det svenska biståndet har breddat insatserna till att gälla sådana sektorer, där en utvecklingseffekt kan skönjas, framför allt på utbildningspolitikens område.

Det har sagts många gånger tidigare i riksdagen men kan förtjäna att

upprepas att det kanske är unikt i samtidshistorien – och för den delen inte bara i samtidshistorien – att rörelser som tvingas utkämpa krig mot tekniskt helt överlägsna supermakter, kolonialmakter som med teknikens mest fruktansvärda förstörelsemedel, napalmbombning och annat, försöker tvinga ner befolkningen till en primitiv livsform, ändå avdelar så mycket resurser, anstränger sig så kraftigt med att mitt under brinnande krig mot en tekniskt överlägsen supermakt utveckla ett i bästa mening socialt arbete, utveckla en social organisation och drägliga levnadsvillkor i det dagliga livet för folkflertalet. Det är en ambition som är värd all vår beundran.

Är det här biståndet politiskt och bör det vara det? frågar moderaterna. Biståndet till de afrikanska befrielseörelserna, som berörs i moderaternas särskilda yttrande, grundade sig ursprungligen på resolutioner som har antagits år efter år i FN:s generalförsamling. FN har ägnat mer av sin tid åt försök till lösning av södra Afrikas problem än åt många andra internationella problem. Rader av kommittéer i FN har efterträtt varandra för att försöka belysa och angripa olika aspekter av kolonialiseringspolitiken, apartheidpolitiken i södra Afrika. Ett av de få praktiska och konstruktiva resultaten av denna politik är just detta konkreta bistånd till det utvecklingsarbete som utförs av de sociala befrielseörelserna.

Om alltså moderaterna inte accepterar att politiska motiv, i det här fallet så gott som enhälliga politiska resolutioner i Förenta nationerna, skall ligga till grund för vårt bistånd till befrielseörelserna i Afrika, är det mycket svårt att se om moderaterna verkligen står bakom de värderingar som FN:s resolutioner om avkolonialisering i södra Afrika ger uttryck för. Vänder man sig mot det konkreta praktiska resultatet i form av bistånd till befrielseörelserna, är det mycket svårt att se att man inte också vänder sig emot den politik för avkolonialisering som FN står för.

Mittenpartierna har en reservation, där man önskar att bistånd skall utgå till sociala befrielseörelser även i Rhodesia, Namibia, Sydafrika och likaså till rörelsen FNLA i Angola. Som framgår av utskottsbetänkandet tyder de upplysningar som är tillgängliga om FNLA klart på att organisationen har en mycket begränsad verksamhet i Angola. Med hänsyn till herr Wirmarks inlägg här tidigare i dag bör det sägas att kontakter har tagits upprepade gånger från de svenska biståndsmyndigheterna direkt med FNLA. Likaså har kontakter tagits mellan FNLA och den svenska ambassaden i Zaire.

Den samlade bedömning som har gjorts av de svenska biståndsmyndigheterna och av flyktingberedningen på de ansökningar som har kommit in från FNLA är helt enkelt att organisationen inte har sådan verksamhet i Angola i den omfattningen att den kan betraktas som en befrielseörelse av det slag som vi har talat om här. Däremot är det uppenbart att organisationen företräder vissa exilgrupper i Zaire. Som det också sägs i utskottets betänkande, får dessa exilgrupper, som alltså kan sägas representeras av FNLA, del av svenskt stöd genom FN:s flyktingkommisariat och genom UNDP, till vilket särskilda svenska bidrag har lämnats under en följd av år.

Beträffande de övriga punkter i mittenreservationen som avser
4 Riksdagens protokoll 1972. Nr 70–72

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

utvidgningar av biståndet till befrielseörelserna i Namibia, Sydafrika och Rhodesia förefaller det som om reservanterna är ganska illa underrättade om de bistånd som man säger sig vara intresserad av. Vid ett flertal tillfällen har bistånd givits till befrielseörelserna i Rhodesia. SWAPO i Namibia har senast för några månader sedan fått svenskt bistånd. Ett mindre bistånd har även lämnats till ANC i Sydafrika.

Riksdagen har upprepade gånger uttalat att biståndet till de sociala befrielseörelserna bör öka och att Kungl. Maj:t bör ägna stor uppmärksamhet åt denna del av biståndsverksamheten. Biståndet till de sociala befrielseörelserna har också ökat snabbare och ökar för närvarande snabbare än de flesta andra grenar av det svenska biståndet. Det gäller inte bara i Afrika. I fråga om bistånd till befrielseörelser i Indokina så har i motion 931 av fru Dahl m. fl. väckts kravet på ökade insatser för befrielseörelserna Neo Lao Haksat i Laos, till FUNK i Cambodja och till Provisoriska revolutionära regeringen i Sydvietnam. Utskottet konstaterar i sin skrivning att regeringen planerar ökade insatser för dessa befrielseörelser utöver vad som tidigare har avsetts, och därmed är syftet med motionen tillgodosett.

Sammanfattningsvis vill jag säga att det är mycket glädjande att det har kunnat ske en successiv breddning av det svenska biståndet till befrielseörelserna – inte bara räknat i kronor utan också genom en utvidgning av insatserna till sådana områden där biståndet, som jag nämnde tidigare, får en allt större utvecklingseffekt. Det arbete som läggs ned av förtryckta folk själva för att förbättra de breda lagrens levnadsvillkor är värda all vår beundran och fortsatt och ökat stöd.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten 5 i utrikesutskottets betänkande nr 6.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Fru talman! Herr Hellström tog upp frågan om stödet till befrielseörelserna och berörde vår reservation, där vi kräver att stödet till befrielseörelser i det egentliga södra Afrika skall ökas. Han refererar till att vissa anslag har utgått och menar därför att vår reservation är ett slag i luften. Vi är väl medvetna om de anslag som har beviljats, men vi tycker inte att de räcker. Det föreligger ju en uppmaning från FN att vi skall hjälpa dessa motståndsrörelser, och vad som har gjorts hittills härvidlag är ganska blygsamt.

Herr Hellström kan väl inte mena att vad som har gjorts hittills räcker. I så fall skulle jag faktiskt vilja föreslå att han och jag sätter oss ned och resonerar med representanter för dessa befrielseörelser för att pröva möjligheterna till meningsfulla insatser. Om vi förde en sådan diskussion – även om vi nu inte är bemyndigade att göra det – tror jag att vi skulle finna att mycket mer kan göras. Jag tror inte heller att det besked utrikesutskottet har givit och som också herr Hellström står bakom – nämligen att det räcker med vad som är gjort – då skulle bli vårt besked till befrielseörelserna.

Till slut vill jag beträffande FNLA säga att uppgift står mot uppgift. Jag finner inte att de svenska biståndsmyndigheterna har varit tillräckligt aktiva när det gäller att skaffa fram bakgrundsmaterial i detta sammanhang. Jag har i min hand ett dokument från Förenta nationerna, där det står att FNLA har aktiviteter inom Angola, och jag tycker att det är konstigt att utskottet kan säga att dessa är mycket begränsade. Det vore ju rimligt att undersöka detta ordentligt. Man får inte på politiska grunder ta negativ ställning till en av de båda stora motståndsrörelserna i Angola.

Herr HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Fru talman! Om herr Wirmark hade lyssnat till vad jag sade borde han ha hört att jag inte framhöll att de insatser som gjorts räcker. Tvärtom sade jag att det är angeläget att, som riksdagen upprepade gånger har uttalat, stödet till befrielseströrelserna hela tiden ökas. Det förslag som regeringen förelägger denna riksdag innebär ju också en ökning som för befrielseströrelserna är snabbare än för de flesta andra biståndsgrenar.

Men om mittenpartierna är missnöjda med de konkreta förslag till ökningsåtgärder som läggs fram i statsverkspropositionen, borde de i så fall ha anledning att ange hur mycket mera pengar som skall anslås för detta ändamål. Det gör man inte utan säger bara att bistånd dessutom bör ges till rörelserna i Namibia, Sydafrika och Rhodesia. Jag konstaterar att man uppenbarligen inte är underrättad om att detta är områden, där SIDA är oförhindrad att ge bistånd och där bistånd har lämnats och lämnas. Det gavs t. o. m. bara för ett par månader sedan bistånd till SWAPO i Namibia.

Det finns alltså inga sådana begränsningar som herr Wirmark talar om. Vi är överens om att biståndet till de sociala befrielseströrelserna bör öka kraftigt också i fortsättningen, men mittenpartierna har inte framlagt några konkreta förslag om någon annan ökningstakt än den som redovisas i statsverkspropositionen.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Fru talman! Det här är ju ingen stor resursfråga. De bidrag det kan bli tal om är ju inte avgörande för den stora biståndsbudgeten som vi behandlar här i kammaren. Men det är viktigt från rörelsernas synpunkt att man tar till vara alla de möjligheter som finns att stimulera dem i deras mycket svåra uppgift i en vansklighetssituation, och jag kan inte fatta i varje fall delar av herr Hellströms argumentation på ett annat sätt än att han tycker egentligen att det som är gjort är ganska bra. Vi har velat få till stånd större insatser. Men vi tycker inte att det finns anledning att sätta upp ett speciellt belopp. Vårt syfte kan tillgodoses via omfördelningar inom de anslag som står till buds. Det är ingen omöjlighet att göra detta.

Herr HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Fru talman! Det är just det som är intressant att veta: Vilka andra områden inom biståndspolitikerna är det som folkpartiet vill prioritera ner? Allting kostar någonting, även bistånd till befrielseströrelser. Det är

viktigt att öka det biståndet. Men vi har inte fått något besked från folkpartiet om var ni önskar ta pengarna, vilka grenar av biståndsverksamheten som är mindre väsentliga och därför bör ges ett minskat stöd.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Fru talman! Herr Arne Geijer sade i morse att u-hjälpen är en sekundär fråga i svensk opinion, och han använde det som en ingrediens i sitt för u-hjälpen negativt verkande anförande.

Skall varje fråga behöva vara den primära för att få sin rättvisa plats? Gäller detta sjukvården, regionalpolitiken, socialpolitiken, miljöpolitiken osv? Alla sådana frågor kan inte vara primära i opinionen, men de får ändå inte försummas. Det är ju det som saken går ut på, och med negativt tal skall man inte försöka underminera allt det av opinion och kraft som kan behövas i bl. a. u-hjälpsfrågan.

Jag vill också på förekommen anledning tillägga beträffande de framtida kostnaderna för u-hjälpen att givetvis bör anslagsfrågor för alla budgetposter ses i sitt totala sammanhang, och man bör undvika specialdestinationer.

Utrikesutskottets ordförande sade vidare att bruttonationalprodukten ökat snabbare än man tydligen hade trott 1968, och därför skulle 1 procent år 1974/75 vara mer än vad man då förmodade. Men så är det ju inte. Dels har i löpande priser bruttonationalprodukten inte ökat nämnvärt snabbare än vad den gjorde före 1968, dels och framför allt beror ju ökningstakten för själva siffrorna i bruttonationalprodukten till mycket stor del på inflationen. Den inflationen betydde i fjol 7 procents ökning av priserna i Sverige och året dessförinnan med en del momshöjning, likaledes 7 procent. I siffror blir då förstås bruttonationalprodukten år 1974/75 högre än man hade trott, men inte i köpkraft. Regeringen har gjort pengarna ännu sämre än man 1968 hade haft anledning räkna med på grundval av inflationen tidigare, men inte skall u-länderna få lida för det.

U-länderna behöver därför av sakliga skäl mer av vårt engagemang, inte mindre, och de behöver inte felaktiga bortförklaringar.

Medan kampen mot det västpakistanska förtrycket och för ett fritt Bangladesh ännu pågick var vi många som begärde en mera solidarisk svensk politik. Vi krävde solidaritet med ett folks kamp för rätten till den utveckling som det självt ville följa och för rätten att överleva.

Vi mötte mycket men inte tillräckligt gensvar i våra krav till den svenska regeringen. Det politiska stödet till Bangladesh uteblev – jag tänker då inte minst på FN-omröstningen den 7 december i fjol och deklARATIONERNA kring den – och biståndet till Bangladeshs drabbade befolkning stod inte i rimlig proportion till omfattningen av den förödelse som kriget förorsakade.

Riksdagen står i dag inför frågan, om Sverige skall fortsätta denna *loja politik* eller om vi skall visa beredvillighet till mer solidariska insatser i återuppbyggandet av det land som vid sidan av Vietnam har drabbats hårdare än något annat av krigets hemsökelse.

Det har kommit många rapporter från Bangladesh även under detta år. Gemensamt för dem alla är beskrivningen av det våldsamt stora

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

hjälpbehovet. I en rapport till FN från mitten av februari gör man följande dramatiska sammanfattning av läget: "Situationen i Bangladesh är desperat. Spannmålslagren är praktiskt taget tömda. Fullständigt otillräckliga åtgärder har hittills vidtagits för att återställa transportsystemet. Filtar är ingen tillräcklig hjälpåtgärd. Babymat är inte heller någon tillräcklig hjälpåtgärd. Spädbarns- och förlossningsutrustning inte heller. Vågörenhet räcker inte till. Vad som behövs är pengar, pengar och åter pengar."

FN:s generalsekreterare har i en appell till världens regeringar angivit ett behov av ytterligare bistånd till ett värde av allra minst 2,7 miljarder kronor för återstoden av 1972, om de mest omedelbara behoven skall mötas. Andra uppskattningar visar på något större hjälpbehov.

Jag vill peka på just vikten av att pengar och valuta ställs till förfogande. Transportnätet har en oerhörd betydelse i detta land, genomkorsat av vattendrag. Det behövs pengar för transportnätet, dels för att man skall få ut förnödenheter och varor till folk, dels också för att få ut vissa varor ur landet, nämligen de som behövs i fråga om exporten – inte minst av jute – för att landet självt skall tjäna valuta och för att folk skall kunna få sysselsättning i exportnäringarna. Pengar behövs för att det egna jordbruket skall komma i gång, för att bönderna skall kunna få hus, oxar, brunnar och verktyg.

Bangladesh behöver ett massivt bistånd, men det behöver alltså samtidigt ett bistånd som är rätt utformat. Hjälp i form av bomull och garn i stället för färdiga kläder skulle ge sysselsättning åt de 900 000 arbetarna vid vävstolarna och till de 100 000 som uppskattas arbeta med textil i övrigt.

Ett annat exempel är de lastbilar som nu överförs från en mängd nationer. Bangladesh lär om en tid komma att ha tolv olika typer av fordon. Verktyg och reservdelar är sällan utbytbara, och då blir det svårare att administrera transportsystemet.

Sverige har tillkännagivit sin avsikt att bistå Bangladesh med sammanlagt 250 miljoner kronor under en flerårsperiod. Med detta låter sig utrikesutskottets majoritet av socialdemokrater och moderater nöja. Summan låter i själva verket mer imponerande än den är. 50 miljoner kronor utgörs av ren långivning till Internationella utvecklingsfonden, och de pengarna skall återbetalas så snart Bangladesh har upptagits som medlem i fonden. Ytterligare 50 miljoner kronor är hjälp som gick till flyktingar som ännu var kvar i Indien. De övriga 150 miljonerna är medel som utgår under en 2- å 3-årsperiod. Det innebär ett bistånd till Bangladesh – detta land med 75 miljoner människor – som ungefär motsvarar vad vi skulle ha givit under normala omständigheter, alltså även om fjolårets tragedi inte hade uppstått.

Men det råder inga normala omständigheter i Bangladesh i dag, fru talman. Det råder ett exceptionellt läge, som kräver exceptionella åtgärder. Därför har folkpartiet och centern krävt att riksdagen skall besluta om ett tilläggsanslag redan för innevarande budgetår, så att ytterligare 100 miljoner så gott som omedelbart kan överföras från Sverige till Bangladesh, vilket framgår av nästa betänkande på föredragningslistan.

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Självfallet behövs det även på längre sikt omfattande bistånd till Bangladesh, som ju är ett av de fattigaste områdena i världen, men ett beslut nu om ytterligare 100 miljoner i omedelbart bistånd skulle vara ett rimligt svar på vädjandena att så snart som möjligt komma Bangladesh till hjälp.

Fru talman! Låt mig till slut genom två allmänna reflexioner återknyta till det u-landsproblem som jag började mitt inlägg med, frågan om engagemanget.

De frågor som står främst i det politiska rampljuset växlar. För några år sedan var, inte minst bland de yngre, u-landsproblemen ett förstarangsintresse. De frågorna upplevs starkt ännu – det visar bl. a. Bangladeshs frigörelse och den hjälpvilja och det engagemang som denna frigörelse har skapat. Men samtidigt har miljöfrågorna ryckt fram och upplevs kanske ännu mer intensivt för tillfället. Där har vi en rad förhållanden inte bara ute i världen utan även på nära håll som man lätt kan se och mycket direkt försöka göra något åt.

På det sättet skiftar intresset. Det är naturligt i och för sig. Men låt inte oss politiker av det förledas att tro att därför att intresset växlar har också *den faktiska situationen* nödvändigtvis ändrats! Det gäller för oss politiker att ha kraft och mod att hålla fast vid en fråga, driva den och bilda opinion i den, också när den kanske försvunnit från förstarangsplatsen i diskussionen.

Liksom miljöproblemen givetvis fanns även för tio år sedan, innan opinionen var tänd på de frågorna, finns u-landsproblemen från 1960-talet i stort sett kvar i dag. Den politiker ryktar illa sitt värv som inte lägger manken till och på allt sätt bedriver det upplysningsarbete som behövs för att visa vilka de pockande problemen är och vilka insatser de fordrar. Det gäller givetvis herr Sträng lika väl som alla oss andra.

Vi skall alltså inte genom våra utsagor eller vår underlåtenhet locka människor att tro att u-landsfrågorna i sak har kommit så mycket närmare en lösning. Det finns ingen snabb lösning som klarar de långsiktiga problemen. Att åstadkomma en jämnare inkomstfördelning är en viktig åtgärd, men det är en engångsåtgärd. Historien lär oss att tillväxt är en fråga om mycket långa perioder. Så är det i alla slags samhällen. Även med de högsta tal för tillväxt som världen känner – och de ligger på inemot tio procent per år – kommer vad vi anser vara u-landsproblem att finnas kvar i årtionden, ja i stora delar av världen vår livstid ut. Det gäller därför att hålla ut och inte förfalla till passivitet eller att, som jag sade förut, bedriva ett underminerande mullvadsarbete. Det gäller att se till att problemen hålls levande i opinionen.

Jag vill till slut bara säga några ord på en andra punkt. Eftersom problemen är långsiktiga och engagemanget måste bli långsiktigt, är det viktigt att vi uppmärksammar och ger vårt erkännande åt det uppoffrande och effektiva arbete som *de frivilliga organisationerna* bedriver för u-ländernas människor. Den verksamheten skulle kunna utbyggas, och de erfarenheter som samlats i den verksamheten måste också tillvaratas på ett bättre sätt än hitintills. Med hänsyn till de ganska små bidrag som har utgått till folkrörelsernas och de enskilda organisationernas biståndsverksamhet borde det snart vara berättigat med en betydande höjning, vilket

också framhålles i reservationen 9.

Missionen har t. ex. visat att man med begränsade medel kan få ut mer av varje belopp än vad som naturligt nog är fallet med ett offentligt bistånd. Av den anledningen är det rimligt att de bidragen ökar. Jag vill också betona att missionen och andra humanitära frivilligorganisationer har visat sig vara effektiva spridare av information till svenska folket.

När det gäller frivilligorganisationerna bör vi också tänka på ungdomsrörelserna. Det som bör ske för deras del är inte minst att en *särskild fredskårsenhet* upprättas inom SIDA och att en bättre samordning eftersträvas mellan ungdomsorganisationer och SIDA, vilket påpekas i reservationen 11 av mittenpartiledamöterna.

Fredskårstanken drev fram en stark opinion inom ungdomsorganisationerna. Fredskåren betydde mycket för att ge de unga en känsla av inflytande, en möjlighet att kunna vara med i ett eget projekt, och den betydde genom denna samhörighetskänsla en opinionsbildning som de unga själva och deras organisationer energiskt och naturligt satsade på. Numera har i stället fredskåren integrerats med det allmänna personalbeståndet hos SIDA. Fredskårssektionen har upplösts, och ungdomsorganisationernas kontakter får inte den naturliga fästpunkt som de hade förr. Det är därför som en särskild fredskårsenhet borde inrättas. Även den skulle bli en – en av många – stöttepelare i det ökade engagemang för u-landsproblemen som jag här har efterlyst.

Fru talman! Jag yrkar bifall till de reservationer vid utrikesutskottets betänkande nr 6 som upptar folkpartiledarmöternas namn.

Herr utrikesministern WICKMAN, som meddelat, att han i samband med behandlingen av detta ärende ämnade besvara herr *Werners* i Malmö (m) i kammarens protokoll för den 19 april intagna fråga, nr 175, angående behandlingen av vissa folkgrupper i mottagarländer för svenskt utvecklingsbistånd, erhöll ordet och anförde:

Fru talman! Herr Werner i Malmö har frågat mig om jag anser att stora statliga bistånd till utvecklingsländer bör förbindas med villkor om att vissa folkgrupper i mottagarlandet inte behandlas i strid med humanitetens principer.

Mitt svar på denna fråga är nej. Det är inte godtagbart att förena utvecklingssamarbete med villkor som utgör inblandning i en annan stats inre angelägenheter.

Herr WERNER i Malmö (m):

Fru talman! Jag får väl tacka utrikesministern för svaret. Det var över hövan lakoniskt, tycker jag, och vittnar kanske inte särskilt om att den här frågan engagerat herr utrikesministern. Utrikesministern började i dag med att hylla sina företrädare i tjänsten, och jag vill instämma i den hyllningen. Jag tycker nog att det var mera krut i Torsten Nilsson i sådana här frågor, mer politiskt mod. Jag ställde nämligen en gång en liknande fråga till honom beträffande ett bidrag till Sudan. Det gällde 15 miljoner kronor, och det var under tiden då regeringstrupperna krigade som värst mot befolkningen i Sudans tre södra provinser. Då meddelade

Nr 71

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

*Ang. behandlingen
av vissa folkgrupper
i mottagarländer
för svenskt utveck-
lingsbistånd*

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

*Ang. behandlingen
av vissa folkgrupper
i mottagarländer
för svenskt utveck-
lingsbistånd*

dåvarande utrikesministern Torsten Nilsson att han hade skaffat garantier för att anslaget också gick till dessa utsatta och härjade provinser.

Nu har debattens organisation blivit sådan att jag får förena min replik till utrikesministern med mitt huvudanförande. För att det skall bli någon kontinuitet i debatten vill jag börja med det senare och ber därefter att få återkomma till utrikesministerns anförande.

Jag vill börja med att anknyta till punkten 14, som gäller bidragsgivningen till de enskilda organisationers hjälpverksamhet. Av någon underlig anledning har moderata samlingspartiet blivit ensamt om reservationen, som går ut på förhöjt anslag till missionen och de enskilda humanitära organisationerna. Det är så mycket märkligare som folk från alla partier vid debatter ute i landet vördnadsfullt talar om missionens stora insatser. Vi har hört det också här i dag, nyss från herr Möller i Göteborg och tidigare från herr Bengtson i Jönköping, och det är gott och väl att höra. Man är överens om att dessa organisationer representerar stor erfarenhet, små kostnader och seg uthållighet.

Nu vet jag att man kan bemöta talet om de blygsamma bidragen ur fältverksamhetsanslaget med att organisationerna får anslag i den mån som de kan konsumera dem och i den mån deras projekt stämmer med kriterierna för sådan bidragsgivning. Det sägs också att man i stort sett tillgodosett framställda krav – organisationerna kan så att säga inte ta emot mer pengar.

Det är en tivelaktig sanning. Man måste förstå hur det förhåller sig. Bidragsgivningens konstruktion är ju sådan att bidrag kan ges till byggnation, till kapitalinvesteringar och i initialskedet även till driften. Därpå beror alltså den blygsamma tilldelningen. Man har verkligen anledning ställa sig frågande till denna begränsning av driftbidrag till utvecklingsprojekt i enskild regi. Bygger man en skola så ger ju själva bygget i och för sig ingen utvecklingshjälp. Det är driften som ger den reella hjälpen. Det finns därför föga motiv att inskränka bidragsgivningen till driftkostnader.

Naturligtvis kan man inte begära att staten skall betala driften år efter år, men man skulle i varje fall kunna tänka sig att staten med sina medel hjälpte organisationerna under den tid som de har förbundit sig att svara för dessa projekt. Som regel överlämnar man ju skolor och sjukhus och liknande projekt efter några år till mottagarlandets egna myndigheter. Jag vill än en gång slå fast att driften vid dessa institutioner är den reella utvecklingshjälpen.

I detta sammanhang vill jag ta upp den speciella fond av erfarenhet som missionen representerar. Evangeliska fosterlandsstiftelsen har gjort en pionjärsats när det gäller att under mer än 100 år samla material från sina arbetsfält, inte minst fotografier. Redan 1869 fick stiftelsen tillstånd av Etiopien att införa "fotografisk apparatur". Sedan har man undan för undan samlat ett väldigt material som man gärna ställer till förfogande åt forskare, journalister och författare, ett material som skulle kunna få den största betydelse för informationsverksamheten i landet och som bör kunna intressera människor för u-landshjälp.

Man möter ofta den inställningen att folk om u-hjälpen säger att den ändå inte gör någon nytta och att det inte blir bättre osv. Studerar man

Onsdagen den
3 maj 1972*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet**Ang. behandlingen
av vissa folkgrupper
i mottagarländer
för svenskt utveck-
lingsbistånd*

detta material från 1869 och fram till i dag får man se en expansiv utveckling och vad detta arbete verkligen betytt.

Det är nu vår förhoppning att SIDA skall få möjlighet att stödja detta arbete så att man får detta omfattande bildmaterial katalogiserat och organiserat så att detta arkiv kan bli mera brukbart i informationsarbetet.

Ytterligare några ord, fru talman, om informationsfrågorna som ju blivit allt väsentligare om vi skall kunna åta oss det stora stöd som vi har utfäst oss till 1974/75. Inom parentes vill jag säga att jag kommer att stödja reservationen I, ty jag tycker att lagt kort ligger. Vi skall inte svika våra utfästelser. Jag anser att allt tal om enprocentmålet är meningslöst, om man inte fixerar det i tiden. Det är ingen konst att lova 1 procent av bruttonationalprodukten om man har en generation på sig. Tidsfaktorn är avgörande.

Skall vi kunna åta oss denna stora utgiftspost vill det verkligen till att vi ökar intresset och engagemanget hos folket i gemen. Regeringen är medveten om detta, och man vill nu engagera folkrörelserna, närmast studieförbunden och löntagarorganisationerna. Detta är gott och väl. Här gäller det i så fall att bygga upp en verksamhet som hittills kommit bara sporadiskt till uttryck. Men i sammanhanget får man verkligen inte glömma bort att kyrkorna och de humanitära hjälporganisationerna har en informationsapparat, som inte bara vänder sig till de egna grupperna utan också når ut till hela folket, såsom tidigare sagts. Jag kan inte förstå att man inte än mera satsar på dessa organisationer, som har egen erfarenhet inte bara av u-landsarbete utan också av informationsarbete på hemmaplan. Jag skulle vilja påstå att intresset för u-hjälp i detta land skulle varit avsevärt blygsammare än nu om inte dessa organisationer på många vägar sökt sig in i de svenska hemmen genom tidningar och tidskrifter, genom möten, föredrag, studiecirklar, kampanjer och mycket annat. När nu det uppräknade informationsanslaget skall delas på olika organisationer hoppas jag verkligen att man har detta i minnet och att fördelningen inte sker efter någon enkel percapitaprinzip utan efter den effekt som vederbörande organisation kan förväntas utveckla.

Så ytterligare några ord angående det svar på min fråga som jag har fått av utrikesministern.

Bakgrunden till min fråga är de ohyggligheter som just nu sker i det arma Bangladesh. Om kriget löser några problem skapar det desto fler, och i synnerhet gäller det inbördeskrig. Med den s. k. freden kommer utrensningssaktioner mot tidigare motståndsgupper. Förhållandena har som sagt blivit helt kusliga i Bangladesh för folkgruppen biharerna, som invandrade till Östpakistan i samband med Indiens delning 1947. Det var ingen populär folkgrupp, och när inbördeskriget kom satsade biharerna på Västpakistan i hopp om att bli accepterade. Självfallet har många biharer gjort sig skyldiga till grymheter under kriget, det skall inte förnekas. Men nu vidtas repressalieåtgärder mot hela folkgruppen; en och en halv miljon människor inklusive kvinnor och barn utsätts för svår diskriminering och hård vedergällning.

Den danske journalisten och författaren Peter Ronild har besökt ett av de lägren, Mohammedpurläget, där 15 000 biharer hålls instängda. De är helt hänvisade till hjälporganisationernas bistånd. Han skriver så här:

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

*Ang. behandlingen
av vissa folkgrupper
i mottagarländer
för svenskt utveck-
lingsbistånd*

”Om helvetet finns någonstans på jordens skorviga yta, är det här. Vi var inte bland människor. Vi var i dem. Det var 15 000 i Mohammedpur-lägret, som är en liten skolbyggnad på ett område jag skulle uppskatta till två tunnland. Men taket är platt, så de kan bo där också och har slagit upp tält vid tält av trasor och säckväv. Vi gick bland ynkliga stackare, barn, uthungrade, klev över apatiska människor, och mitt mod svek mig, då han” – lägerchefen - ”ville ha mig med in in den sura stanken i den fönsterlösa byggnaden, där de som hade koppor låg. Vi klev över bruna och gula spår efter tyfus, och när man ser efter hur man går möter man barnens ögon.”

Från flera håll rapporteras massakrer på biharer, och uppenbarligen ser myndigheterna genom fingrarna med dessa övergrepp. Ett liknande läger i Khulna i norr överfölls, 1 000 personer dödades och 250 lades in på sjukhus, berättar den danske läkaren där, Jörgen Prag.

Tyvärr är sådana här företeelser inte unika – vi har mött dem i Biafra, Nigeria, Eritrea och Sydsudan. Vi vet också att det är ganska resultatlöst att vädja till vår delegation i Förenta nationerna att den skall ta initiativ till resolution mot diskriminering av sådana här minoriteter. Det vanliga svaret är att vi är en liten nation, och så länge de stora nationerna inte är intresserade kan det inte bli något resultat. Därför menade jag att som stor bidragsgivande nation borde vi åtminstone kunna framföra bestämda önskemål om att mottagarlandets regering visar humanitet. En humanitär insats, som ett utvecklingsbistånd alltid utgör, måste också kunna förmedla något av humanitär människosyn. Det har sagts tidigare i dag att ”all utvecklingshjälp innebär påverkan”, och det är säkert riktigt. Ett så stort bistånd som nu avses, ytterligare 160 miljoner, till Bangladesh måste också kunna användas som någon form av påtryckningsmedel. Jag tycker inte man skall fästa sig så mycket vid ordvalet här: var och en inklusive utrikesministern måste förstå vad jag är ute efter.

På något sätt måste man få Bangladeshs folk att förstå att framtiden inte kan byggas på öga för öga, tand för tand, våldtäkt för våldtäkt. Jag tror också att en kontakt med statschefen Mujibur Rahman skulle löna sig. Han skulle säkert tacksamt anamma en invit på det här området. Vi vet ju att han är mycket angelägen om att pacificera läget men har mot sig grupper av extrema aktivister. Han skulle få en god anledning att mera bestämt ta itu med de här övergreppen mot biharerna.

Utrikesministern menar att detta vore att blanda sig i en stats inre angelägenheter att göra sådana här framställningar av humanitärt slag. Men i så fall är det också inblandning i en stats inre angelägenheter att ge ett återuppbyggnadsbistånd på 160 miljoner, eftersom det alltid får effekter av påverkan. Vi hörde det nyss beträffande Cuba, som inte vill vara med om familjeplanering men där vi ändå bedriver sådan. Jag undrar om inte herr Wickman liksom sin företrädare skulle kunna ta initiativ för att i någon mån häva denna tragik.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1–4, 6–9 och 11–14.

Herr utrikesministern WICKMAN:

Fru talman! Herr Werner i Malmö var inte nöjd med mitt svar. Vi skall komma ihåg vilken fråga det var som herr Werner ställde till mig. Han

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

*Ang. behandlingen
av vissa folkgrupper
i mottagarländer
för svenskt utveck-
lingsbistånd*

frågade nämligen om jag ansåg att svenska utvecklingskrediter och biståndsinsatser till ett annat land skulle förbindas med villkor om detta lands politik – i detta fall landets politik mot minoritetsgrupper. Det var på den principiella frågan som jag gav ett klart och entydigt principiellt svar, och det svaret var nej. Jag ansåg inte att jag behövde motivera det mer än vad jag gjorde i svaret, bl. a. därför att jag hade tillfälle – men jag vet inte om herr Werner var i kammaren då – att rätt utförligt ange grunden för den svenska inställning som det här svaret är baserat på.

Vi tar principen om icke-inblandning i andra länders inre angelägenheter på allvar. Jag tycker att herr Werner i Malmö också borde göra det, och jag tror faktiskt att han, om han tänker igenom problemet litet närmare, så småningom också kommer att göra det.

Herr Werner säger att min föregångare var en mycket bättre person än jag. Det skall jag i och för sig inte alls bestrida, men jag tror att beviset för det får herr Werner finna någon annanstans än i det återopade exemplet med Sudan. Min företrädare sade inte till sudaneserna att den svenska kredit som då var aktuell skulle inställas, ifall de icke upphörde med kriget. Det skulle ha varit en analogi till den fråga som herr Werner ställde till mig.

Däremot såg man till vid beviljandet av krediten att den användes regionalt på ett sätt som icke innebar en diskriminering. Men det är alltså icke ett politiskt villkor som är analogt med det som herr Werner här vill att jag skulle uttala mig om. Detta om principfrågan.

Vi har flera gånger haft tillfälle att diskutera möjligheterna för utomstående länder att påverka minoriteters ställning i andra länder. Min företrädare hade tillfälle att diskutera detta, och jag har också haft det. Just nu gäller det biharerna i Bangladesh. Tidigare i dag har i diskussionen talats om de asiatiska minoriteterna i östra Afrika. För något år sedan diskuterade vi rätt ingående indianerna i Latinamerika. Vi har diskuterat de judiska minoriteterna och får väl också anledning att återkomma till den diskussionen.

Det är verkligen inte uttryck för en svensk likgiltighet för minoriteternas läge när vi avvisar den typ av åtgärder som herr Werner här är ute efter utan det är, som jag nämnde, ett konsekvent uttryck för en princip som vi anser vara den enda möjliga principen i umgänget mellan nationerna. Det betyder att de medel som kan stå oss till buds för att uppnå resultat får vi söka i Förenta nationerna. Förenta nationerna har flera konventioner till skydd bl. a. för minoritetsgrupperna som ett led i det allmänna skyddet för medborgerliga och mänskliga rättigheter. Samtidigt vet vi alla i denna kammare mycket väl att skulle konventions-texterna bestämma verkligheten, så kunde vi se med stor optimism och tillförsikt på mänsklighetens läge.

Vi vet också att i FN gäller, trots att man har dessa konventioner och deklARATIONER, mycket starka begränsningar av organisationens möjligheter att ingripa. Vi har från vår sida inte bara anslutit oss till och ratificerat konventionerna. Vi har också – vilket är den väsentliga förutsättningen för att dessa konventioner skall bli effektiva operativa instrument – accepterat enskild klagorätt när kränkning av konventionerna föreligger. Men den klagorätten är ju inte mycket att återropa från svensk synpunkt

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

*Ang. behandlingen
av vissa folkgrupper
i mottagarländer
för svenskt utveck-
lingsbistånd*

därför att vi har erkänt klagorätt gentemot oss. Det viktiga är naturligtvis att den part som kränker en konvention har godtagit denna enskilda klagorätt, och det är som bekant i flertalet fall inte förhållandet.

Vi har drivit dessa frågor i FN tidigare, och vi kommer att fortsätta att göra det. Vi har också ett annat medel att använda, och om det är det som herr Werner så småningom kommer fram till så tror jag inte att det behöver vara så stor skillnad mellan herr Werner och mig i detta sammanhang. Det gäller kontakter direkt med de berörda regeringarna, där vi uttrycker den svenska regeringens synpunkter på dessa frågor – och i sådana fall vet vi att vi talar också för den svenska riksdagen. Vi understryker då den vikt vi lägger vid att frågorna får en humanitär lösning. Jag hade tillfälle att bl. a. i utrikesdeklarationen komma in på detta, och jag sade att sådana föreställningar föredrar vi, med tanke på de förtryckta minoriteternas intressen, att göra utan offentlighet och dramatiska åthävor, helt enkelt därför att man i annat fall riskerar att effekten av framställningen uteblir.

Vi kan också – och det har vi gjort i det här fallet – förklara oss beredda att i förening med Internationella röda korset och även i andra former ställa humanitära resurser till förfogande för att hjälpa minoriteterna. Det vore, tycker jag, att dra ner debatten att försöka gradera det engagemang som vi känner i de här frågorna. Det är inte den typen av diskussion vi bör ha.

Däremot kan det hända att herr Werner och jag inte står så långt från varandra som det verkade när jag fick herr Werners fråga. Men för att det inte skall råda någon oklarhet vill jag upprepa att den princip som ligger bakom mitt mycket bestämda nej på herr Werners fråga, det är en princip som både min föregångare och jag själv följt och som jag verkligen hoppas att mina efterträdare kommer att beslutsamt och konsekvent hålla fast vid.

Fru andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för det här anförandet, som förvisso gav mycket mer än det korta svaret. Och hade herr utrikesministern lagt fram några av de här tankarna i svaret, så hade det ju inte blivit så kärvt och bäddat så för missförstånd.

Det är precis vad jag är ute efter, att i det utvecklingsarbete som nu skall ske i Bangladesh måste det också kunna ges möjligheter att åtgärda diskrimineringen av minoriteterna. Jag förstår att utrikesministern också anser att det kan ske. Jag ber att få tacka för detta och ansluter mig till enigheten på denna punkt.

Herr GÖRANSSON (s):

Fru talman! Jag skall med några ord beröra punkterna 14 och 18 i utrikesutskottets betänkande nr 6, alltså frågorna om bidrag till enskilda organisationers hjälpverksamhet och en eventuell fredskårsenhet inom SIDA:s ram.

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Låt mig först få säga att värdet av de enskilda organisationernas insatser och verksamhet i u-länderna liksom deras informationsverksamhet i Sverige står utom allt tvivel. Vi betraktar från olika håll denna verksamhet som betydelsefull för u-landsbiståndet, och den utgör dessutom ett värdefullt komplement till det offentliga bistånd som utgår via de internationella organen och det svenska organet SIDA.

När riksdagen förra året diskuterade denna del av u-hjälpen förelåg tre motioner från de borgerliga. Det var centerpartiet, folkpartiet och moderaterna som i princip var överens i de här frågorna. De kunde inte ansluta sig till regeringens och SIDA:s ställningstagande när det gällde hur fördelningen av medlen skulle gå till, ej heller när det gällde hur och i vilken utsträckning anslag skulle utgå, utan de borgerliga partierna enade sig om en gemensam reservation. I år har vi fått tillbaka motionerna från samtliga borgerliga partier, men det är endast moderaterna som har reserverat sig. Jag vet inte om man kan fatta detta så – det vore i och för sig glädjande – att centerpartiet och folkpartiet fr. o. m. nu i stort accepterar de riktlinjer som ligger till grund för bedömningen av anslagen till de enskilda organisationerna. Enligt årets statsverksproposition beräknas det ju bli ett ökat utrymme för bidrag till de enskilda organisationerna – under en tvåårsperiod rör det sig om mer än en fördubbling. Det är kanske detta som gjort att mittenpartierna nu accepterar den anslagshöjning som har skett upp till 12 miljoner.

I partimotionerna från mittenpartierna och moderata samlingspartiet förordar man som sagt ett ökat stöd till de enskilda organisationerna. Förslagen i motionerna ligger i stort sett i linje med regeringens allmänna ståndpunkt i dessa frågor, och man kan göra det konstaterandet att organisationernas verksamhet utgör ett värdefullt komplement till det allmänna utvecklingssamarbetet. Man skall inte heller glömma att utöver de nämnda 12 miljonerna finns det också möjligheter till anslag som kan utgå i katastrofsammanhang. Bara insatserna till Bangladesh har där uppgått till 12 miljoner kronor. Stödet till de enskilda organisationerna kan alltså öka, om möjligheter finns att få ut hjälpen till de människor som drabbats.

Medelsberäkningen för organisationernas insatser baseras naturligtvis på en bedömning av deras planer och, kanske framför allt, på kvaliteten i deras projekt. Mycket viktig är också mottagarländernas inställning till den verksamhet som vederbörande organisation bedriver samt omfattningen av organisationens eget tillskott till ett projekt. Det är med andra ord inte vi själva som väljer ut vilka projekt vi skall satsa på. Som regel sker urvalet efter ansökan från mottagarlandet, och då är det naturligt att vår allmänna biståndsverksamhet och organisationernas bistånd via SIDA skall följa ungefär samma handlingsmönster. Om så inte är fallet, får vi ju inte den effekt som riksdagen har uttalat sig för, nämligen att resultatet av insatserna skall vara det bästa möjliga, när vi sedan för allmänheten skall redovisa hur våra samlade resurser har använts för att förbättra u-ländernas situation.

Herr Werner i Malmö ifrågasatte en del av vad jag nu sagt och framhöll bl. a. att man får bara pengar för att bygga; man får aldrig några medel för att driva en verksamhet. Herr Werner menade tydligen att det är

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

driften som ger effekt; det andra är oväsentligt. Nu tror jag inte att herr Werner menade att byggandet är betydelselöst, ty driften av t. ex. en skola kan ju knappast ge något resultat alls, om man inte har någon skolbyggnad. Man kan ju inte driva en utbildning utan att ha en skola. Jag vet inte om herr Werner i det sammanhanget var inne på samma linje som tidigare, att när en enskild organisation får ja till ett nytt utvecklingsprojekt skall man också ha driftkostnaderna 100-procentigt täckta under de första fyra fem åren, därefter skall kostnadstäckningen minska.

Det är svårt att hitta bidragsregler för enskilda organisationers verksamhet, det må gälla ungdomsarbetet i kommunerna eller annan verksamhet här i landet. Och det är alltid svårt att få in de religiösa samfunden i samma grupp som övriga föreningar, vilket många gånger beror på att de religiösa organisationerna har andra redovisningsprinciper än så att säga vanliga folkrörelser och intresseorganisationer. I vad jag nu sagt ligger inte någon nedvärdering av de religiösa organisationerna, men vi vet att det råder en skillnad där. Och det är väl helt naturligt att myndigheterna i ett samhälle, som skall bistå organisationerna och se till att de kan föra ut sin tro och sin idealitet till andra länder, också vill ha vissa kontrollmöjligheter för att någorlunda kunna harmonisera arbetet med den allmänna bidragsverksamheten. Det kan väl ibland vara svårt, och det nödvändiggör att vissa organisationer kommer in med ytterligare uppgifter som underlag för ett slutgiltigt beslut inom SIDA. I stort sett tror jag emellertid man kan säga att de pengar som nu står till disposition för de olika enskilda organisationerna täcker behovet, och det är min övertygelse att den kraftiga höjning som har skett under de senaste två åren i stor utsträckning har bidragit till dessa allmänna möjligheter.

Låt mig sedan säga några ord om det krav som bland andra herr Möller i Göteborg men även herr Werner i Malmö har framfört och som ingår i punkten 18, där de tre borgerliga partierna kräver en speciell fredskårsenhet inom SIDA. Låt oss då först konstatera att det numera inte finns några direkt svenska projekt i vårt utvecklingssamarbete. Vad vi gör är att lämna stöd till mottagarlandets projekt genom att ställa personal och finansiella resurser till förfogande. Förslaget innebär att SIDA i sin planering skulle försöka identifiera projekt för vilka det behövs uteslutande den typ av vanligen yngre personal på mellannivå som tillhör fredskåren. Det blir alltså då inte den spridning som är önskvärd för att kunna genomföra ett helt projekt.

Det är alltid en fråga om organisationen skall, som i detta fall de borgerliga begär, följa ett ideellt mönster, så att fredskårstanken är det samlande, eller om man skall välja andra kriterier, såsom länderinriktning eller arten av program och därmed försöka skapa olika enheter inom SIDA. Jag tror det är synnerligen svårt att säga att det ena är svart och det andra vitt, att det ena är absolut rätt och det andra absolut fel. Det gäller för SIDA på detta område liksom på alla andra områden att finna en samarbetsform som verkligen tillgodoser behoven och som dessutom följer det allmänna utvecklingssamarbete som vi har beslutat oss för.

Jag tror alltså därför inte att man, såsom motionärer och reserveranter begär, kan sätta upp en fredskårsorganisation som bygger på den

samlade tanken, på den ideella glädjen eller på önskan att få arbeta i u-land, utan program- och ländervalsinriktningen bör i stort få bestämma hur organisationen skall vara uppdelad.

Låt mig bara nämna att även om fredskårsenheten har försvunnit inom SIDA, innebär det inte att SIDA helt har lagt av denna verksamhet. Inte mindre än 170 fredskårister får för närvarande finansiellt stöd för verksamhet i u-länderna. Jag tror alltså inte att fredskårsenheterna blir vare sig sämre eller bättre om man samlar dem i *en* enhet, utan här gäller det att hitta arbetsformer som är realistiska.

Herr Werner ansåg att man inte tar tillräcklig hänsyn till de religiösa organisationerna. Om man ser på de bidrag som har utgått till enskilda organisationer under föregående budgetår liksom under detta, kan man inte där finna att de religiösa organisationerna är missgynnade i förhållande till andra organisationer, som också utför ett storartat arbete på det internationella området. Jag skulle tvärtom vilja säga att här finns en klar bidragsövertikt för de religiösa församlingarnas arbete i u-länderna.

Med dessa ord, fru talman, ber jag att få yrka bifall till utrikesutskottets hemställan i punkterna 14 och 18.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag har ingen anledning att direkt angripa herr Göranssonns välvilliga anförande, men jag måste nog säga, att han var litet demagogisk när han talade om de stora bidragen till de enskilda organisationerna. Han säger att dessa "fördubblats", vilket kan låta mycket. Men om vi fördubblar det antal ledamöter som nu sitter i kammaren, blir det ändå inte så många. Anslaget har alltså växt till 12 miljoner kronor.

Man kan också uttrycka det så, herr Göransson, att anslaget till dessa organisationer kommer att bli 1 procent av hela utvecklingsanslaget. Att det anslag som går till missionen och de enskilda organisationerna, vilka gör en så väl omvitnad insats, uppgår till en så blygsam del av dessa 1 250 miljoner kronor, tror jag nog kommer att förvåna det svenska folket. Jag är helt medveten om att det krävs vissa kriterier, att det skall vara kvalitet på projektet samt att mottagarlandet skall ge sitt godkännande. Men det är inte där problemet ligger, utan frågan är i vad mån vi skall anse det lämpligt att också ge driftbidrag.

Jag vidhåller den meningen att först när institutionerna kommer i funktion kan någon utveckling i u-länderna ske. När ungdomarna får undervisning, uppstår en utvecklingseffekt osv. Det är klart att skolbyggnaden behövs, men den behövs minsann inte i alla lägen. På många håll har jag sett undervisning under bar himmel, men det är klart att institutionerna spelar sin roll. Driften ger dock den reella utvecklingseffekten. Jag tycker nog att parallellen med de religiösa organisationerna här hemma, för vilka det kan vara svårt att finna bidragsformerna, inte är relevant. De projekt det här gäller är exakt liknande dem SIDA själv genomför – det gäller skolor, sjukhus, alltså sådana institutioner som är religiöst sett helt neutrala.

Jag vill uttrycka den förhoppningen att vi när vi här får informations-

anslaget uppräknat, inte bara tänker på de folkrörelser som nämndes utan även på att kyrkorna och de humanitära organisationerna skall få sin beskärda del av kakan.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Fru talman! Herr Göransson frågade varför mittenpartierna reserverade sig förra året, medan de i år inte vidhöll sin reservation i fråga om bidrag till enskilda organisationer.

Anledningen är enkel: I år har våra synpunkter, som vi ser saken, blivit tillgodosedda i utskottets skrivning. Där sägs för det första att det finns möjligheter att tillmötesgå organisationernas ansökningar. Det betyder att inga ansökningar kommer att avstyrkas på grund av brist på medel.

För det andra säger man, att den förlängning av kontraktstiden för volontärer som vi begärt kan beviljas, och för det tredje talar man om att driftbidrag också kan utgå. Detta hade vi begärt. Eftersom motionen inte är avstyrkt utan funnen besvard av utskottet, är vi nöjda med detta.

Låt mig beträffande fredskåren bara säga att anledningen till vår reservation här är att vi finner den verksamheten betydelsefull när det gäller att kanalisera ungdomens intresse i biståndsverksamheten. Vi tror att det utan att bryta med andra principer är möjligt att finna projekt, där en övervägande del fredskårister kan arbeta. Vi tror också att det inom SIDA går att upprätta en enhet utan att bryta med andra principer för den administrativa strukturen. Det kanske viktigaste av allt, fru talman, är att fredskårsarbetet sker i samråd med ungdomsorganisationerna. Där tycker vi att det för närvarande brister. Vi vill ha ett organiserat, regelbundet samarbete, och det hoppas vi kommer att upprättas.

Herr GÖRANSSON (s) kort genmäle:

Fru talman! Om nu herr Werner i Malmö tycker att de statliga bidragen har ökat för sakta, vågar jag ändå påstå att den procentuella ökningen av de statliga bidragen till frivilligorganisationerna som skett under senare år har varit kraftigare än vad den frivilliga insamlingen har gett till resultat. Därmed kan jag också påstå att staten har åtagit sig ett ökat ansvar för de olika organisationernas u-landsarbete.

Jag nämnde tidigare svårigheterna att finna bidragsformer för driften av organisationernas projekt i u-länderna, och inte heller herr Werners i Malmö anförande gav mig något uppslag. Om man gick in för en hundra procentig bidragslinje till alla projekt och önskemål som organisationer ställer, då vore det inte längre de enskilda organisationernas projekt utan samhällets egna. Då kan lika gärna samhället överta det hela och utföra insatserna i egen regi.

Därför måste det alltid finnas en viss balans mellan insamlade medel och statliga bidrag. Så resonerar många av de stora humanitära organisationerna, t. ex. Röda korset och Rädda barnen. Man vill inte att det statliga bidraget skall bli för stort, därför att då försvinner en del av den idealitet som ligger bakom organisationernas existens.

Jag är glad att jag har uppfattat mittenpartierna rätt, att de nu har accepterat de allmänna kriterierna för hur anslagsgivningen till organisa-

tionerna skall gå till och att de därför inte har kommit med någon reservation i år. Jag delar naturligtvis inte herr Werners åsikt om en speciell fredskårsenhet.

Nr 71

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Fru talman! Om herr Göransson menar att de statliga bidragen till organisationerna har ökat mer än vad organisationerna har expanderat i fråga om insamlade medel så är det något mycket tvivelaktigt. Låt vara att det kan vara så om man räknar in de stora anslagen vid katastroflägen, exempelvis katastroferna i Östpakistan. Men då avlastades ju staten uppgiften att kanalisera pengarna. Där var det inte fråga om utvecklingsbistånd i vanlig mening utan om ren katastrofhjälp.

Herr Göransson ger sig in på resonemanget att staten, om den ger hundraprocentiga bidrag till organisationernas drift, lika gärna kan överta det hela. Min avsikt var att staten endast skulle lämna stöd under en del år. Man kan väl praktisera "blandekonomi" också i det här sammanhanget.

Det vore väl en utomordentlig affär för staten att använda sig av dessa administrationskanaler, vilka är billiga och representerar en effektivitet som minsann inte erbjuds överallt. Det vore väl ett utmärkt sätt för skattebetalarna att få sina u-landspengar placerade på ett betryggande sätt. Det är inte fråga om att staten skall täcka samtliga kostnader för organisationernas verksamhet, utan meningen är att staten skall stödja dem.

Herr GÖRANSSON (s) kort genmäle:

Fru talman! Visst är det en viss form av blandekonomi i dag, eftersom staten står för en del och de frivilliga organisationerna för en annan. Men jag tror att herr Werners i Malmö tal om att det vore ett billigt sätt att få ut våra skattepengar om vi lät våra organisationer sköta detta arbete är felaktigt. Det kan låta som om hans påstående vore riktigt, men det finns en baksida på all verksamhet utomlands, nämligen att dessa människor kommer tillbaka. Vem skall då ha ansvaret för dem? Vi har med all rätt krävt att de människor som är ute i u-landsarbete på svenska statens bekostnad, via SIDA eller via internationella organ, skall ha sitt arbete tryggt när de kommer hem, att de skall ha möjligheter att fortsätta sina studier osv. De frivilliga organisationerna kan aldrig ge sina anställda den trygghet som staten har skyldighet att ge. Därför tror jag att det vore ett farligt sätt att göra som herr Werner föreslår. Det kunde ha varit ett billigt sätt under en tid att få ut mer u-landsbistånd, men det skulle absolut inte vara förenligt med vår långsiktiga politik vare sig när det gäller ländernas önskemål eller önskemälen hos människorna i vårt eget land om större trygghet etc.

Fru andre vice talmannen anmälde att herr Werner i Malmö anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Herr MÅBRINK (vpk):

Fru talman! I vänsterpartiet kommunisternas motion nr 57 hemställes om ett betydligt större stöd än det som nu ges till befrielseörelserna i Angola, Moçambique och Guinea-Bissau. Vi kräver vidare att stödet skall ges villkorslöst, dvs. befrielseörelserna skall själva ha rätt att få disponera över de anslagna medlen.

I flera hundra år har de portugisiska kolonialisterna plundrat i dessa tre länder. Angola är ett av Afrikas största och mineralrikaste länder och är därför den betydelsefullaste koloni som Portugal har. Angola är tre gånger större än Sverige och ca 14 gånger större än Portugal.

Vad det handlar om i dessa tre länder är att Portugal med hjälp av NATO-länder bedriver ett imperialistiskt rövarkrig av samma karaktär som USA-imperialisternas utrotningskrig i Indokina. Portugal är ett underutvecklat land, befolkningen lever i misär, och en stor del är fortfarande analfabeter. Men befolkningen i Portugal blir alltmer medveten om att dess befrielse måste vara dess eget verk. Befolkningen har börjat organisera sig mot fascistdiktaturen och ställer krav på demokratiska fri- och rättigheter. Naturligtvis möts dessa krav med hänsynlös terror av fascistjuntan.

Samtidigt bedriver befrielseörelserna MPLA i Angola, FRELIMO i Moçambique och PAIGC i Guinea-Bissau en mycket framgångsrik kamp mot förtryckarna. Befrielseörelsernas krav kan sammanfattas i nationellt oberoende och självbestämmanderätt. Mot dessa krav svarar fascisterna i Portugal med ännu hänsynslösare krigföring. Man använder napalm, splitterbomber och nu i allt större utsträckning kemisk krigföring. Det är främst i Angola som denna kemiska krigföring bedrivs. De kemiska giftmedlen drabbar i första hand civilbefolkningen. I Angola har enligt MPLA två tredjedelar av skörden i de befriade områdena förstörts. Detta innebär att större delen av befolkningen där lider av akut hungersnöd. USA är naturligtvis leverantören av dessa kemiska giftmedel.

Portugal kan inte ensamt fortsätta att hålla tillbaka folkens krav om frihet, om inte hjälp erhålles från NATO och dess imperialistiska medlemsländer. Några exempel: Mellan 1949 och 1961 fick Portugal av USA 370 miljoner dollar i hjälp. 80 miljoner dollar avsåg ekonomisk utveckling och 270 miljoner dollar avsåg militärt understöd. 1962–1968 gav USA Portugal militär hjälp för 33,7 miljoner dollar; till detta ekonomiska bidrag kommer ett icke närmare specificerat "försvarsbidrag".

Västtyskland är ett annat NATO-land som understöder Portugals utrotningskrig i dess kolonier. Västtysklands enda utländska militärbas är belägen i Beja i Portugal. Dessutom har västtyska armén ett träningsläger i Santa Margarida. För detta skall Västtyskland i gengäld hjälpa Portugal i dess krigsansträngningar. USA och Västtyskland ger alltså gratis krigshjälp till Portugal. Orsakerna till detta västtyska engagemang är att de västtyska monopolföretagen får exploatera en del av koloniernas råvaror. Det största västtyska projektet är Krupps utvinning av järnmalm i Cassinga i Angola; dessutom exploateras andra mineraler, bl. a. uran, i Moçambique och Angola.

Bland andra "roffarländer" kan man finna Frankrike, England och

Belgien. När det gäller svenskt engagemang i Portugal och dess kolonier ligger svensk monopolkapitalism inte långt efter andra imperialistiska länder.

Sedan början av 1960-talet går den största andelen av u-landsinvesteringarna till Afrika. 1965 utgjorde svenskt investerat kapital i svenska produktionsföretag i Afrika 385 miljoner kronor. Av de utländska företag som etablerades i Portugal 1965 var nästan en tiondel svenska. 1971 fanns där ett 60-tal företag som helt eller delvis var svenskägda.

De svenska företagen har främst engagerat sig i varvs-, textil- och pappersmasseindustrin. Det är naturligtvis de låga lönerna som lockar den svenska storfinsans att etablera sig i Portugal.

Vilka företag är det som etablerat sig i Portugal? Låt mig nämna Eriksbergs mekaniska verkstad och Kockums, som tillsammans med holländska och portugisiska intressen byggt världens största reparationsvarv, Lisnave. Detta varv har tillverkat flera krigsfartyg som sedan använts i kolonierna mot befrielseströrelserna. I det här sammanhanget bör det vara på sin plats att nämna att arbetarna vid Eriksberg kraftigt protesterat mot detta svenska engagemang i Lisnave. Ett annat stort företag i Portugal är Billeruds AB, som investerat 250 miljoner kronor i cellulosaindustrin. De svenska textilföretagen Algots och Melka betalar sina arbetare i Portugal 1:25 kronor per timme.

Att jag nämnt svenska investeringar i Portugal beror på att investeringarna innebär en ekonomisk hjälp till fascistdiktaturen och underlättar krigsföringen i kolonierna.

Svenska företagsinvesteringar har också gjorts i de tre kolonierna. Men det är svårt att få fram storleken av dessa investeringar och vilka företag det handlar om. Motiveringen för att investeringarna hålls hemliga skulle vara risken för konkurrens. Det är naturligtvis en felaktig motivering. Det rätta förhållandet är att den internationella opinionen vänt sig mot den portugisiska fascismen och imperialisternas investeringar i kolonierna.

Representanter för Sveriges Allmänna exportförening företog i början av 1950-talet en serie besök i olika afrikanska stater. I rapporten från den tredje resan, som gällde Angola och Moçambique, nämns att flera svenska företag redan var etablerade i de portugisiska kolonierna. Bl. a. framhålls att Bolidens Gruv AB fått koncessioner på malmetning både i Angola och Moçambique. Några svenska plantageägare omnämns också.

Trots Portugals intensifierade krigföring i kolonierna har inte motståndsviljan på något sätt kuvats. Tvärtom, befrielseströrelserna noterar allt större framgångar. Stora områden är befriade. I dessa områden bedrivs ett ekonomiskt och socialt arbete. Men naturligtvis arbetar befrielseströrelserna under svåra ekonomiska förhållanden. Det råder stor brist på sjukvårdsmateriel; man saknar så enkla smärtstillande medel som magne-cyl. Genom den ökade kemiska krigsföringen råder brist på livsmedel. Transporten av nödvändiga varor måste ske under svåra förhållanden. Trots ett väl utbyggt undervisningssystem i de befriade områdena saknas undervisningsmateriel.

Sveriges bidrag till de tre sociala befrielseströrelserna i Portugals kolonier borde vara av en helt annan storlek än som är fallet i dag. Man

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

måste ställa frågan: Vad är orsaken till att man inte ökar stödet kraftigt? Är det hänsynen till de svenska monopolkapitalisternas lysande affärer i Portugal? Är det påtryckningar från detta håll som gör att regeringen struntar i befolkningens omedelbara behov av hjälp?

Vi har i vår motion också tagit upp frågan om villkorslöst stöd till befrielseörelserna. SIDA:s stöd till befrielseörelserna har karaktären av s. k. humanitärt bistånd. Principen om humanitärt bistånd bygger på föreställningen att vissa av befrielseörelsernas verksamheter är humanitära och värda stöd, medan andra bör undandras stöd. Denna princip är ohållbar och strider mot principen att biståndet bör vara obundet.

Gränsen för vad som är humanitärt är omöjlig att definiera och i praktiken flytande.

Det är riktigt att befrielseörelserna behöver medicin, skolmateriel och kläder. Men man kan inte skilja detta materiella stöd från annat, mindre fint stöd. Vad skall medicinen vara till om man inte kan försvara sina sjukhus och kliniker? Om inte befolkningen hade vapen, skulle heller ingen skola kunna fortsätta undervisningen. Vi anser således att allt materiellt stöd är humanitärt.

MPLA, FRELIMO och PAIGC har inte begärt att få vapen från Sverige, men däremot är dessa organisationer lagliga representanter för sitt folk och bör då också ha rätten att disponera de skänkta medlen efter sitt folks behov.

SIDA:s metod att inte låta mottagaren fritt disponera de anslagna medlen utan att ur befrielseörelsernas prioriteringslistor välja ut "humanitär" utrustning för inköp av SIDA och transport till respektive område är ett tecken på förmynderi i biståndsgivningen. Solidaritet med de folk som under FRELIMO:s, PAIGC:s och MPLA:s ledning kämpar för sina länders frihet fordrar att man erkänner dessa folks rätt att själva disponera biståndet.

Fru talman! Vi har i motion 935 begärt ett bistånd till Cuba för budgetåret 1972/73 på sammanlagt 225,5 miljoner kronor. Vår motive- ring för detta är att Cuba är ett land som på mycket kort tid avskaffat analfabetismen och återgivit människorna deras värde, således ett land som på bästa sätt kan disponera de medel som erhålles. Trots de stora framsteg som gjorts lider landet stor brist på materiel, bl. a. sjukhus- och undervisningsmateriel. Jag vill hänvisa till att SIDA erhållit en fullständig förteckning över vad Cuba är i omedelbart behov av. SIDA och ABF har även genom besök i landet kunnat konstatera bristen på ovan nämnda medel. Vi anser det därför nödvändigt att biståndet ökas med det belopp vi föreslagit.

USA-imperialisterna blir i sina angrepp mot de indokinesiska folken alltmer desperata. De kriminella bombningarna av Demokratiska republiken Vietnam har trappats upp i stor skala. Svaret på USA-imperialisternas brott kan bara bli ett: ökat stöd till de indokinesiska folken.

I propositionen 1 år 1972, bilaga 5, föreslås att den finansiella ram som angavs av 1970 års riksdag för stöd till DRV skall fullföljas under budgetåret 1972/73 med ett humanitärt bistånd om 25 miljoner kronor samt att 50 miljoner kronor skall anvisas för återuppbyggnadsbistånd.

I motionen 182 slår vi än en gång fast att detta är en reträtt från de

löften som regeringen givit inför sitt partis kongress 1969. Stödet bör i sin helhet vara utbetalat under dessa tre år utan någon återbetalnings-skyldighet eller ränta. Detta var alltså ursprungslöftet.

Det är vidare angeläget att, mot bakgrund av USA-imperialisternas nya förbrytelser mot DRV, det svenska folkets solidaritet med det kämpande vietnamesiska folket och protest mot USA-regeringens handlande kommer till uttryck i att det statliga ekonomiska stödet, som skall ges under budgetåret 1972/73, skrivs upp. 100 miljoner kronor bör då vara ett minimikrav.

Herr HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Fru talman! Största delen av herr Måbrinks anförande gällde de sociala befrielseörelserna, som behandlas under punkten 5 i utskottets betänkande. Det är fel när herr Måbrink säger att SIDA och UD skulle tillämpa en förmyndarprincip. Herr Måbrink och utskottet är överens om att militärt stöd inte kan lämnas av ett neutralt land. När det gäller det civila bistånd som utgår har inget varuslag, varom önskemål framställts av befrielseörelserna, föranlett avslag av principiella skäl. Biståndet ges i detta fall på samma sätt som i fråga om allt annat varubistånd som går till regeringar i olika länder. Allt sådant bistånd utgår i form av varor och utgår alltså inte heller till regeringarna i form av checkar.

Det som har hänt är tvärtom en breddning av biståndet till befrielseörelserna, så att det medicinska inslaget relativt sett har minskat och biståndet mer och mer kommit att gälla sådana sektorer i befrielseörelsernas arbete som har en utvecklingseffekt, dvs. särskilt utbildningsbiståndet. Det bistånd som utgår gäller sålunda böcker, papper, skolutrustning för alfabetisering, civila konsumtionsvaror, kläder, skor, tyger och livsmedel. Det gäller mediciner, vacciner, förbandsmateriel och blodplasma. Och till skillnad från vad man kan utläsa ur den kommunistiska motionen utgår också bistånd i form av lastbilar, transportmedel av annat slag, radiosändare osv.

Någon förmyndarprincip för detta civila bistånd tillämpas alltså inte. Avslag på framställningar har icke gjorts av principiella skäl.

Herr MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Det kanske är riktigt att SIDA väljer på den lista som befrielseörelserna har lämnat till SIDA över sina hjälpbehov. Men den listan har man naturligtvis lämnat, därför att SIDA har begärt den och därför att vi har den här bestämmelsen om att det skall vara rent humanitärt bistånd. Önskemålet från befrielseörelserna är ju att de skall få de medel som ansås och själva bedöma vad de är i behov av och köpa in det. Det är detta det handlar om. I och med att man inte kan gå med på denna begäran, är det ju ändå fråga om ett förmyndarskap. SIDA skall hela tiden bestämma vad som skall köpas in. SIDA skall sköta inköpet. Befrielseörelserna får inte dessa pengar för att själva göra prioriteringen och sköta inköpen.

Herr HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Fru talman! Biståndet beslutas givetvis av de svenska biståndsmyndigheterna i samråd med de representanter för befrielseörelserna som kommer till tals med våra biståndsmyndigheter. I det avseendet föreligger alltså ingen skillnad mellan bistånd till befrielseörelser och bistånd till regeringar, där man också har ett sådant samråd. Någon kritik från befrielseörelserna har inte förekommit på den punkten att SIDA skulle ha bestämt att den eller den varan icke finge komma med. Där har alltså herr Måbrink uppenbarligen dåliga informationer. Han har inte ordentlig kontakt med den inställning som befrielseörelserna har i det här avseendet.

Herr MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill bara konstatera att herr Hellström trots sitt vackra tal här för en stund sedan om behovet av att stödja befrielseörelserna inte är beredd att gå med på vårt förslag att anslå 20 miljoner kronor till respektive befrielseörelser i de tre kolonier det gäller. 20 miljoner till var och en av dessa befrielseörelser är ändock en mycket liten summa. Men däremot är herr Hellström tydligen i dag beredd att anslå 177 miljoner kronor till IDA. Jag konstaterar att herr Hellström inte är med på att ge ett större och bättre stöd till dessa sociala befrielseörelser.

Herr ÅSLING (c):

Fru talman! Den som lyssnat till dagens u-landsdebatt har kunnat notera ett nytt inslag av kritik och analys, som på ett markant sätt bryter av mot den u-landsdebatt som fördes under 1960-talet. Det behövs dock ännu mer av vilja till analys av erfarenheter från konkreta projekt och vilja att lära av debatten även i mottagarländerna. I alltför stor utsträckning har u-landsdebatten i vårt land förts frikopplad från den verklighet den borde spegla. Den har i alltför hög grad varit ensidigt teoretisk, för att inte säga akademisk. Det har funnits inslag av den arten också i dagens debatt.

I den ekonomiska, sociala och politiska frigörelseprocess som många u-länder genomgått under de senaste årtiondena har de kooperativa rörelserna spelat en framträdande roll. 1970-talet har av Internationella kooperativa alliansen proklamerats som det kooperativa utvecklingsårtiondet. Då jordbruket är så dominerande i u-länderna, är det också naturligt att jordbrukarnas internationella organisation, IFAP, efter sin förmåga också stöder det kooperativa utvecklingsarbetet. Det mest karakteristiska för detta årtionde, förutom enprocentsmålet, måste nämligen vara att mobilisera samarbetsviljan och de mänskliga resurserna – dvs. att hjälpa människorna i de unga länderna att hjälpa sig själva. Och i detta sammanhang har de kooperativa idéerna visat sig vara ett verksamt medel.

I de allra flesta u-länder finns nu ett väl förankrat intresse för kooperativ utveckling. Det har också tagit sig uttryck i att FN:s generalsekreterare nu följer upp olika resolutioner genom att till ekonomiska och sociala rådets femtioandra sammanträde nu i maj

framlägga en utredning om hur den kooperativa rörelsen skall främjas under det andra utvecklingsåret.

I vårt land har de kooperativa rörelserna, såväl de konsument-kooperativa som den lantbrukskooperativa, sedan 1950-talet ägnat ett betydande intresse åt u-landsbiståndet. En väsentlig del av dessa insatser har kanaliserats genom det gemensamma organet för u-landsbistånd, Swedish Cooperative Centre. Anledningen till dessa aktiviteter från de svenska kooperativa rörelserna var till en början att efterfrågan på råd och bistånd i och med u-ländernas politiska frigörelse kom att växa mycket snabbt. Erfarenheterna har sedan visat att Kooperation är en effektiv väg till självhjälp och att dessa rörelserns vägledande idéer står väl i samklang med u-ländernas egna planer och förutsättningar. Det finns alltså starka skäl att ifrågasätta om inte det svenska biståndsprogrammet borde ha ett större inslag av kooperativt utvecklingsarbete.

I mycket stor omfattning är det en fråga om hur man skall kunna förbättra förhållandena för fattiga bönder och lantarbetare i u-länderna.

De kooperativa samverkansformerna är dock applicerbara långt utanför lantbrukets och livsmedelsdistributionens områden. Det är i princip samma problem man har att göra med vid utvecklingen av annan industri i u-länderna.

En annan central fråga i detta sammanhang är u-landsböndernas förutsättningar att själva delta i utvecklingsarbetet för att höja livsmedelsproduktionen i världen. Det är frågan om den illa organiserade handeln med råvaror på världsmarknaden och denna handels ruinerande effekter för såväl producenter som av råvaruexporten beroende u-länder.

Vi vet från den jordbrukspolitiska debatten här hemma, att världsmarknadspriserna på livsmedelsråvaror inte står i något funktionellt samband med produktionskostnaderna ens i de länder som genom t. ex. låga löner har låga produktionskostnader.

Priserna bestäms i stället av bl. a. marginella utbud av små kvantiteter. Vi vet också att världshandeln är illa organiserad, för att inte säga manipulerad av vad man på modernt språk skulle vilja kalla multinationella intressen? Det är inget tvivel om att utvecklingsländerna med sina bristande resurser för marknadsföring och förädling befinner sig i ett besvärligt underläge i dag.

Effekten av de starka prisvariationerna och den negativa utvecklingen mot starkt försämrade terms of trade för råvaror är att den enskilde producenten inte på ett rationellt sätt kan planera för en varaktig produktion. En första förutsättning för en långsiktig produktionsplanering är att man med någon grad av säkerhet kan bedöma det ekonomiska resultatet.

Lantarbetaren och u-landsbonden har i regel inte tillgång till den typ av välutvecklade marknadsorgan som t. ex. de kooperativa rörelserna i Nordeuropa utgör. Han är dessutom förmodligen den minst skickade att spekulera mot höga odds. Man kan då inte heller förutsätta att u-ländernas producenter med någon entusiasm skall söka ta utvecklingen i egna händer. Det är ett alltför allvarligt spel med de knappa resurser de har till förfogande.

Frågan om en stabilisering av priserna på råvaror i internationell

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

handel har ägnats ett betydande intresse i olika internationella sammanhang. Det har också lett till att avtal har träffats för vissa varugrupper: vete, kaffe, kakao etc. Det ligger i sakens natur att överenskommelser på detta område dock är svåra att åstadkomma. Det är svårt att mobilisera den solidaritet över gränserna som behövs för att avtalen skall få en reell betydelse. UNCTAD:s rekommendation vid konferensen i New Delhi 1968 om önskvärdheten av att FN:s medlemsländer i princip ställer sig positiva till åtgärder för att stabilisera och förbättra producenternas förhandlingsposition har tyvärr inte lett till några konkreta åtgärder. UNCTAD:s resolution om minimiinkomst för de i landbruket sysselsatta har för övrigt inte följts upp av UNCTAD själv.

För ett land som vårt är det i ett läge som detta utomordentligt viktigt att vi håller dessa frågor levande och söker påverka världsopinionen för framåtsyftande positiva lösningar. Vår u-landspolitik måste på detta sätt ses i ett större sammanhang.

Jag noterar med tillfredsställelse och tacksamhet mot bakgrund av vad jag här sagt, att utskottet delar den av mig i motionen nr 950 framförda uppfattning att "det är önskvärt att tillvarata de möjligheter som Sverige har för att tillgodose mottagarländernas önskemål om bistånd på kooperationens område". Utskottet anser också, att "man bör utreda frågan hur den rika fond av erfarenheter som finns inom de svenska kooperativa organisationerna bäst skall kunna mobiliseras för ökade biståndsinsatser".

Detta är bra, det är utomordentligt bra. Däremot förekommer i utskottets betänkande ett par meningar som jag inte kan låta passera opåtalade. Med hänvisning bl. a. till siloprojektet i Tanzania och Indien samt fredskårsprojektet i Zambia finner utskottet att "de strävanden som motionen vill främja i stor och växande utsträckning redan beaktats i det svenska biståndsprogrammet". Det är tyvärr inte så. Och just de projekt som utskottet anför ger exempel på hur man med en kooperativ inriktning av biståndsinsatserna skulle fått en annan och för mottagarländerna bättre anpassad typ av projekt. Utskottets exemplifiering är alltså en bekräftelse på att man i det svenska biståndsarbetet behöver ett starkare inslag av kooperation, inte på att dessa behov redan är tillgodosedda. Jag hoppas emellertid nu efter den positiva skrivning utskottet presterat att den aviserade utredningen kommer att ta upp dessa frågor till närmare analys, eftersom de är av grundläggande betydelse för u-landsbiståndets fortsatta utveckling.

Herr LINDAHL (s):

Fru talman! Om herr Äslings motion om ökat u-landsbistånd på kooperationens område vill jag gärna säga något positivt. Mina många vänner inom konsumentkooperationen ger den också sitt stöd. Man instämmer gärna i motionens krav att formerna och förutsättningarna för en betydligt ökad satsning på kooperativt utvecklingsarbete även via det offentliga biståndsanslaget bör utredas. Mellan producent- och konsumentkooperationen råder beträffande u-hjälpen ett förtroendefullt och resultatgivande samarbete. Båda dessa organisationer vill nämligen arbeta för den samverkan mellan människor som är grunden för all kooperativ

verksamhet.

Utrikesutskottet säger sig också ha konstaterat att "de länder som Sverige samarbetar med i ökad utsträckning anlägger en positiv syn på Kooperationen". Detta är i och för sig inte överraskande, men det är likväl glädjande att utskottet gör denna iakttagelse. Utskottets slutsats att Kooperationen i växande utsträckning beaktas i det svenska biståndsprogrammet får väl bedömas som riktig. Som exempel på förestående insatser på det kooperativa området kan nämnas planerade projekt i Ceylon, Indien och Zambia. Kanske kan listan kompletteras med Bangladesh som kraftigt understrukit behovet av hjälp från Sverige i vad avser den kooperativa rörelsens utveckling.

Jag finner det tillfredsställande att utskottet delar uppfattningen, som också motionen ger uttryck åt, att "man bör utreda frågan hur den rika fond av erfarenheter som finns inom de svenska kooperativa organisationerna bäst skall kunna mobiliseras för ökade biståndsinsatser". Jag förväntar att denna fråga om den svenska Kooperationens insatser kommer att ägnas vederbörlig uppmärksamhet av den kommande utredningen om det svenska utvecklingssamarbetets utformning på längre sikt. Kooperationen erbjuder en möjlighet att på sikt skapa andra förutsättningar för den utjämning av de sociala och ekonomiska förhållandena i de fattiga länderna som är absolut oundgänglig. Kooperationen kan genom insamlingar i viss utsträckning skaffa pengar till biståndsarbetet, men en samverkan med statliga och internationella organ är nödvändig och ofrånkomlig. Den kooperativa ideologin är gemensam för rörelserna i både u-länder och i-länder. Det bör därför vara med verklig glädje som kooperativa organisationer i västländerna ställer sin kunskap och erfarenhet till förfogande. Det är inte uteslutet att de själva kan få en viss nytta av denna kontakt. I det långa loppet bör affärs- mässiga förbindelser kunna åstadkommas t. ex. mellan kooperativa exportorganisationer i u-länderna och konsumentkooperativa partihandelsföreningar i i-länderna.

Redan kortsiktigt bör emellertid den ömsesidiga kontakten verka stimulerande på den ideologiska debatten inom i-ländernas Kooperation. Alla de problem som fanns inom svensk Kooperation för ett halvsekel sedan eller mera är dagens problem i u-länderna. Varje medverkan till en vidare utveckling av Kooperationen i u-land är samtidigt ett bidrag till den långsiktiga, fredliga lösningen av u-landsfrågorna i stort. Såväl i u-länderna som i olika internationella organ är man positivt inställd till Kooperationens möjligheter i detta utvecklingsarbete. Detta har konstaterats tidigare men slås fast också i utskottets betänkande. Kooperationens medverkan till att göra detta arbete effektivt måste ske på olika nivåer och kan vara både mödosam och kostsam, men den utgör en ideologisk stimulans också för Kooperationen i vårt eget land.

Fru talman jag har inget yrkande.

Herr KOMSTEDT (m):

Fru talman! Efter en lång dags debatt om u-landsproblematiken är naturligtvis det mesta sagt. Jag tror att alla i denna kammare är ense om att vi alla har ett ansvar för den tredje världen och dess problem. Frågan

Nr 71

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

är endast hur man på bästa sätt skall kunna lösa problemen och ge största möjliga hjälp. Därför tror jag det är olyckligt när man i debatten, inte bara i kammaren utan även och kanske ännu mer på fältet, går till ytterligheter både på den ena och på den andra sidan. För u-ländernas eget bästa gäller det att balansera debatten. Det får inte bli någon budgivning modell auktion om u-landsbiståndet - därmed tjänar vi inte syftet med u-landshjälpen bäst. Om man diskuterar denna fråga man och man emellan märker man nämligen att svensken inte har så förfärligt stor förståelse för u-landsproblemen. Skall vi lyckas i vår strävan att öka biståndet gäller det att på ett vettigt sätt föra ut frågan till människorna.

Vpk:s representant herr Måbrink lyckades på ganska många ställen i sitt anförande tala om imperialism och utsugning - det skall bli intressant att se hur många gånger det blir i protokollet. Man frågar sig hur vpk egentligen vill ha det. Den ena dagen förföljer partiet den privata företagsamheten på alla sätt, och det klimat som i dag råder för företagsamheten i detta land är inte det bästa. Många tar också konsekvenserna härav och flyttar sina företag utanför landets gränser. Då fortsätter vpk förföljelsen där och är beredd att tala om att detta är en hjälp till imperialism och utsugning i de andra länderna.

Jag tror inte att det är så enkelt. När vpk nu förföljer svensk företagsamhet som etableras utomlands skulle man egentligen inte göra det. Man har ju nått sitt mål i och med att man lyckats driva ut privat företagsamhet ur landet. Följden därav har vi sett: Vi har i dag i detta land arbetslöshet och svåra ekonomiska förhållanden som undergräver vår förmåga att till tredje världens länder ge hjälp i den omfattning som det här handlar om.

Fru talman! Jag har inget speciellt yrkande; jag har bara velat till protokollet få antecknat att jag tror att vi alla tjänar på att föra den här debatten på ett mera balanserat sätt än vad den hittills upplevts.

Herr BERGQVIST (s):

Fru talman! Jag vill ta upp två saker: dels ländervalet, dels enprocentsmålet.

Det har tidigare här i debatten framhållits att de sociala och politiska faktorerna har en avgörande betydelse för utvecklingsprocessen. Mot den bakgrunden är det rimligt att man visar återhållsamhet med nya svenska biståndsinsatser till länder med regimer som inte är intresserade av en social utveckling. Likaså bör man vid en utvidgning av mottagarkretsen för biståndet främst välja de länder som har både behoven och framstegsviljan.

Om jag ser på den struktur som det bilaterala biståndet har i dag, upplever jag det så att strukturen inte fullt ut står i överensstämmelse med det synsätt som ligger till grund för ländervalsresonemanget. Å andra sidan kan det finnas en del skäl för att det förhåller sig så, eftersom biståndsarbetet har långa planeringsperioder och kräver kontinuitet och stadga. Några hastiga omställningar kan man inte räkna med. Men just därför att planeringstiderna är långa och därför att det ofta kan finnas praktiska skäl som talar för att man fortsätter med nya insatser där man redan har erfarenhet och är inarbetad, är det som jag ser det desto

viktigare att själva planeringsarbetet redan från början starkt präglas av den grundsyn som innebär att man ser biståndsarbetet i samband med de sociala och politiska förhållandena.

Med det här vill jag inte ha sagt annat än att det svenska u-landsbiståndet vid en internationell jämförelse står sig mycket bra. De svenska skattebetalarna har ingen anledning att känna att man misshus-hållar med deras pengar. Tvärtom tror jag att vi på det hela taget kan ge ett mycket gott betyg åt det svenska biståndsarbetet.

I den här debatten har det förekommit helt olika siffror i fråga om vad enprocentsmålet skulle innebära i kronor räknat. Det är väl angeläget att man försöker komma överens om hur det kan förhålla sig.

Enligt långtidsutredningen kräver enprocentsmålet ett anslag på 2,3 miljarder budgetåret 1974/75. Nu har emellertid den samlade produktionen inte ökat så snabbt som långtidsutredningen räknade med, och om man justerar med hänsyn till vad man vet om produktionen förra året kommer man ner till ett anslag på 2 260 miljoner. Vi skall alltså öka anslagen från 1 1/4 miljard nästa budgetår till 2 1/4 miljard budgetåret 1974/75.

Om vi även det näst sista året ökar med 25 procent, så skulle vi i sista omgången behöva öka med 46 procent – ett påslag på ungefär 710 miljoner kronor, allt enligt långtidsutredningens förutsättningar. Att det inte räcker med en 25-procentig stegring sista året hänger framför allt samman med att Sverige liksom andra länder i Västeuropa för ett tag sedan översköldjades av den största prisstegringsvåg som vi har haft sedan Koreakriget.

Eftersom vi haft en 25-procentig anslagshöjning i löpande priser, så har den något snabbare prisutvecklingen inneburit att man avdelat mindre reala resurser till u-hjälpen än man skulle ha gjort om prisutvecklingen hade varit mindre markerad.

Vilka möjligheter finns det då att klara en höjning på ca 700 miljoner sista året? Herr förste vice talmannen Bengtson förvånade mig verkligen när han talade om att det kan synas närmast oöverstigitligt att på ett enda budgetår göra en så stor höjning. Centerpartiet har ju verkligen varit ute och in-tecknat framtiden i många olika sammanhang, och det har varit fråga om mycket stora summor som man skulle plocka fram med kort varsel.

Nu upplever vi en hård konkurrens mellan olika utgifter på statsbudgeten. För den statsbudget som riksdagen behandlar i vår ökar utgifterna med 7 000 miljoner kronor i förhållande till förra året. Men av dessa 7 000 miljoner kunde bara ungefär 400 miljoner användas till nya åtaganden. Resten går till kostnadsstegringar, olika automatiska utgifts-ökningar och en utbyggnad i enlighet med redan tidigare fattade beslut.

Om man gör ett räkneexempel och överför den här situationen till budgetåret 1974/75, kan man säga att 300 av de 700 miljonerna biståndspengar går in i de automatiska utgiftsstegringarna, och de 400 miljonerna i extra ökning kan klaras med den del av de automatiska inkomststegringarna som inte är uppbundna. Enligt det här exemplet skulle det alltså inte behövas någon skattechöjning för att klara enprocentsmålet. Sedan är det en annan sak om man aktualiserar andra

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

angelägna reformer som kan motivera en inkomstförstärkning.

Dessutom bör det understrykas att i dessa "automatiska" utgiftsstegringar på 7 miljarder i kommande budget ligger ju rader av reformer och förbättringar. Det är bara det att man har bundit upp politiken i flera fall på mer än ett år, och därför kommer man i en enstaka budget att uppleva att handlingsutrymmet för nya åtaganden är begränsat. Men här är det alltså fråga om 700 miljoner totalt som inte kommer som en överraskning och som man ett par år i förväg kan försöka bereda utrymme för bland andra utgiftsökningar.

När riksdagen 1968 fattade beslut om att enprocentmålet skulle vara uppfyllt 1974/75, så hade man bakom sig flera års debatt om olika utbyggnadsalternativ, många ganska långtgående. Man stannade för budgetåret 1974/75 därför att man ville ha en realistisk målsättning och vara säker på att man skulle kunna gå i land med vad man hade föresatt sig. I procent 1974/75 angavs då som ett minimimål. Jag skulle uppleva det som mycket tragiskt om den svenska riksdagen inte kunde klara detta. I ett läge där de grundläggande ekonomiska förutsättningarna ändå inte förändrats på något avgörande sätt skulle det vara ett nederlag för oss politiker, en allvarlig motgång i arbetet på en vidgad internationell solidaritet.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

På förslag av fru andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta betänkande samt behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kl. 19.30.

§ 6 Interpellation nr 134 ang. förläggning till Alvesta av en godsterminal och godsbangård

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c), som yttrade:

Fru talman! Beträffande de i sammanhanget aktuella orterna för placering av en godsterminal och en godsbangård – Nässjö, Alvesta, Räfte och Berganäs – har SJ-distriktet i Växjö begärt att förslaget i fråga om Räfte blir föremål för ytterligare utredning. Om planerna förverkligas skulle dit förläggas den verksamhet som för närvarande utföres vid godsmagasinet i Växjö; samtidigt skulle det gods som nu går över Alvesta i huvudsak dirigeras över Räfte. Alvesta skulle därmed förlora en stor del av sin betydelse som godsbangård. Enligt uppskattningar framtvingas en inskränkning av personalen där med ett tiotal anställda.

Det finns anledning hysa stora betänkligheter mot den lokalisering till Räfte som planeras. Enligt min mening talar övervägande skäl för att godsterminalen och godsbangården förläggas till Alvesta. Företrädare för de SJ-anställda har påpekat att investeringen i Räfte knappast kan tänkas bli lönsam. Man ifrågasätter om systemet med containertransporter kommer att bli av den omfattning som är en förutsättning för att Räfteprojektet skall löna sig.

Till detta kommer att det för närvarande föreligger överkapacitet på

bangården i Alvesta; det är givetvis angeläget att denna utnyttjas. Därmed skulle investeringarnas omfattning kunna begränsas. Det skulle sålunda vara möjligt att till mindre kostnader vinna de fördelar i fråga om rationaliseringar och kortare transporttider, vartill förespråkare för Råppealternativet hänvisar, genom att välja Alvesta som lokaliseringsort.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens medgivande att till herr kommunikationsministern få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd medverka till att Alvesta blir förläggningssort för en godsterminal och godsbangård?

Denna anhållan bordlades.

§ 7 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande:

Nr 24 i anledning av propositionen 1972:78 med förslag till lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar

Justitieutskottets betänkanden:

Nr 8 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställning om anslag för budgetåret 1972/73 till domstolsväsendets organisationsnämnd, m. m. jämte motioner

Nr 10 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1972/73 till polishus m. m. jämte motioner

Jordbruksutskottets betänkande:

Nr 26 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1971/72 i vad avser anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

§ 8 Anmälades och bordlades motionen nr 1689 av herr *Bohman m. fl.* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95 med förslag till förordning om ändring i förordningen (1947:576) om statlig inkomstskatt, m. m.

§ 9 Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades att följande enkla fråga denna dag framställts, nämligen av

Nr 197 Herr *Westberg* i Ljusdal (fp) till herr utbildningsministern angående undervisningen vid lantbruksskolorna under vegetationsperioden:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att säkerställa att undervisningen vid lantbruksskolorna kan bedrivas under större delen av vegetationsperioden?

Nr 71

§ 10 Kammaren åtskildes kl. 17.40.

Onsdagen den
3 maj 1972

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert